BIBLIOTECA CENTRALĂ LECTURA

luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Scrie, nouă ● miercuri 22 mai 1991 21 (69)

Intelectualii și Revoluția (IV)

Ce-ar putea să facă intelectualii, în cazul nostru scriitorii, de acum încolo, pentru ca democrația în România să nu decline în anarhie (care, se știe, e un bun izvor de dictatură) sau să nu se întoarcă în centralism comunist (care, de asemenea, favorizează dictatura or, la fel de rău, nivelarea alienantă a individualităților)? În primul rînd să convingă Puterea de necesitatea găsirii unui remediu pentru cele trei maladii care macină în prezent societatea românească : duplicitatea, corupția și teama de adevăr. În al doilea rînd, să-și recîștige credibilitatea, ca forță de echilibru și de atașament social, în fața mulțimii. În al treilea, să se purifice de otrava duplicității, parte congenitală, parte dobîndită și, mai ales, să diminueze accesul public al duplicitarilor de carieră. În al patrulea, să nu privească dorita intrare în normalitate (așadar reîntoarcerea la literatură) și ispititoarea chemare a politicii (deci implicarea în treburile civile) ca pe termenii unei disjuncții, ca pe niște atitudini ce se exclud reciproc ci să înțeleagă că participarea la viața politică este, astăzi mai mult ca oricînd, calea regală a recîștigării timpului pentru literatură. În al cincilea, să reflecteze asupra celor patru dinainte și să se întrebe, în modul cel mai serios cu putință, dacă nu cumva a pierdut, încă o dată, Revoluția.

Nu-i deloc o întrebare fără rost. Dar nu-i nici o întrebare la care să se poată răspundă hotărît, fie în pozitiv fie în negativ. Și asta pentru că nu ne este foarte clar sensul noțiunii de „pierdere“ în legătură cu evenimentele din decembrie '89. O ambiguitate — de care s-ar putea să fim vinovați — acoperă ca o ceață înțelesul cuvintelor. Ce înseamnă, de fapt, să pierzi un tren ? Să vii în gară la un minut după plecarea lui. Sau să vii conform orarului iar trenul să fie anulat. Dacă noi am întîrziat și trenul a venit la timp iar ceilalți călători s-au urcat în el, e trist pentru noi. Dacă însă noi am venit la timp și trenul e anulat, e trist pentru toți cei care-l așteptau. Dar dacă cineva la capătul liniei, altruist fiind în felul lui, trimite în locul acceleratului pe care-l vroiam o garnitură mai înceată, un biet personal cu viteză de circulație redusă, ce facem ? Urcăm sau nu ?... Noi am urcat. Știm acum că trebuia să urcăm, fiindcă era ultimul tren care mai oprea în gara noastră. Ce nu știm încă e cum să-l determinăm pe mecanicul trenului nu să mărească viteza — asta nu poate nici el de vreme ce mașinăria are putere limitată — ci să cîștige timp prin reducerea cît mai severă a staționărilor.

La urma urmelor — cum observa demult Camil Petrescu — scriitorul român are vocația ocaziilor pierdute. Un drăcușor își tot bagă codița ori de cîte ori istoria ne pune în față o situație favorabilă. De data aceasta diavolul pare să fie șchiop. Știind asta, ar fi o mare eroare din parte-ne să ratăm iarăși ocazia. Să sperăm, cu prudență totuși, că nu va fi așa...

„L“

Omul animal

Da, vă voi spune că mi-e frică de el
de existența lui pe care doar simțurile
o împing înainte,
de memoria lui ce se gudură și apoi
te lovește,
trup fără Dumnezeu.
creier fără lumină,
o halcă-i ajunge în lesa oricui.

E drept că e ușor să-l strivești,
dacă-i arunci cîteva oase e o pradă
ușoară
și te caută dacă-l lovești
dă-i bucățica de zahăr,
va fi actor la circul oricui.

Ți se pare că-ți e credincios,
că l-ai domesticit dîndu-i o zgardă
și merinde
dar va schimba stăpîn după stăpîn
și te va vinde.

Da, voi repeta că mi-e frică de el,
de umbra lui care se înmulțește ușor
într-o lume ce-și mușcă singură orizontul,
da, mi-e frică de lumea de boturi întinse
în care s-ar putea transforma un popor.

Doina Uricariu

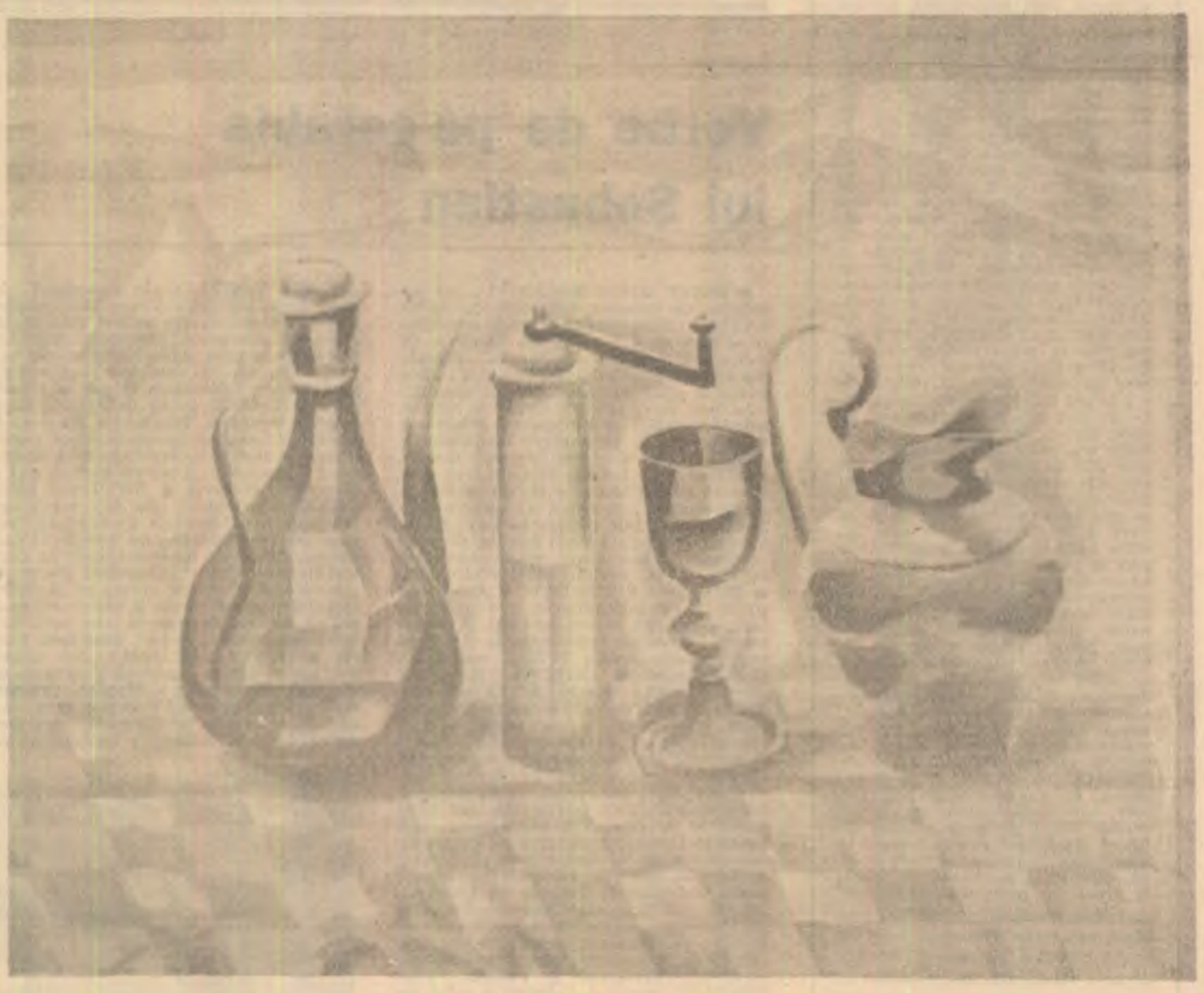

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Simona Vasiliu-Chintilă

pag. 16: MARIO VARGAS LLOSA
PANTALEÓN ȘI VIZITATOARELE

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Cinismul

Cam vă spuneam, există în filmul „Piața Universității" lucruri mult mai înfiorătoare decît ciomegele minerești, care vin, toacă și se duc, în ideea (noastră) că „iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac". Brutalitatea fizică este, însă o lină mîngîiere — văzînd lucrurile în profunzime și „pe termen lung" — față de ceea ce, în acest film, ca și în viață, s-a numit „rîsul lui Brucan". Am făcut altădată o încercare de tipologie a risetelor Puterii de azi (tot atîtea forme ale disprețului, pe cît de suveran în aparență, pe atîta de înfricoșat, în fapt) n-o s-o repet. Dar, față de rîsul brucanic, rictusul martianic, cel de tauromahie jucăuș-perfid-zîmbitoare, al premierului, ori infantila jubilație prezidențială, la dulcile ocazii de „shake hands" oficiale, ș.a.m.d. devin, toate, niște biete împăunări ocazionale. Rîsul lui Brucan e ceva mai mult decît simpla icoană cu gheare a maleficului ; e altceva decît sarcasmul bazat pe „condițiile obiective ale istoriei" ; e mai mult decît efigia cameleonismului de „realpolitik". Pe scurt, este însuși cinismul străvechiul idol de lut ars al celei mai cumplite categorii sociale, numite, eficient și suav „the go-between". În aparență, totul e frumos : go-betweenul trebuie să fie abil, agil, subtil și ductil, fără prejudecăți, perfect și oricînd pliabil la realitate, pragmatic, flegmatic, hiperelastic și ultraprofitabil pentru toată lumea. Plus comisionul. Teoretic și practic, el e o mică, dar foarte necesară zeitate, paradoxală, de fapt (de vreme ce-i fură pe toți, slujindu-l, însă și mulțumindu-l pe fiecare) dar sprijinită, în fond, de tot ceea ce poartă vreun interes. În materie de afaceri, el „n-are mamă și tată" și merge pe ideea „te servesc — mă servești". Numai că, atunci cînd trece din afacerile propriu-zise în afacerile politice și „de stat", cinismul Mijlocitorului face mai mult decît o armată națională. D-aia și zic: minerii au venit, au lovit, li s-a mulțumit și au plecat Dar acel hohot gîlgîitor al lui Brucan (nu se poate dialoga cu oamenii care nu mănîncă, să facă bine să plece acasă și să-nfulece o friptură !) pe mine unul m-a înfiorat cît o mie de ciomege pe spinare. El — a rămas. Răul teribil — acolo era, între buzele acelea, care știu atît de bine că, esențială, în cele din urmă, este friptura și nu libertatea. Cinismul rîsului care se știe editat concomitent la Moscova și Washington, care știe că orice petic geografic de pe lumea asta se cumpără cu atît mai bine, cu cît refuză să se vîndă, cinismul criptocrației, pentru care „nu contează cine dă armele, dar cine dă banii", cinismul absolut (dar, culmea, perfect legitimat de marele hohot cinic al istoriei) al scopului ce scuză tot, al ruletei patronate de marea finanță, cel care anulează din start toate mofturile astea, dragă, care se cheamă, pentru proști, desigur, morală, ideal, libertate etc. și față de care alde Tipătescu cu al său, către Catavencu, să nu ne-mbătăm cu apă rece, e o biată umbră pe pînza vremii. Rîsul acela de coșmar ar trebui amplificat enorm, pus la megafoane la fiecare colț de stradă, difuzat la mitinguri, în școli, la greve, în parlament, peste tot, ar trebui ritmic difuzat la TV, mai dihai ca „firma București-Berlin", ca să-l auzim tot timpul, fiindcă el ne-a făcut ceea ce-am ajuns și tot el ne face precum vom fi. Dar, nici, măcar, el, rîsul cinic, nu mă înnebunește de-a binelea. Nu el — ci **dreptatea** pe care o are !

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Suspiciunea populară

Ia un an și jumătate de la Revoluție (revoltă, lovitură de stat sau ce va fi fost ?), cu o anume atitudine a spiritului, vrînd, nevrînd, prin menținerea nelimitată a alterității, trăim, să folosesc o judecată a lui Paul Valery, trăim în plin „Orient al spiritului", orice am face : fiind mereu alimentat oficial „necesarul" de pseudo-adevăr și de neadevăr cert, cu amestecul, trucat sau nu, de spațiu și de timp de rigoare, de amănunte infime și de idei foarte aproximative, vaste ! Ambiguitatea politică și lupta clară pentru Putere îndeosebi luînd proporții cosmice, vorba ceea...

Și toate acestea în văzul lumii : promovate de regimul I. Iliescu — P. Roman cu seninătate, regim retrograd în sine, care ajunge să întindă iar coarda națională prin cererea expresă de legitimare la vîrf a unei noi forțe obscure, oculte, suprastatale, necontrolabile, aceea a **Siguranței** prin figura S.R.I.-smului cu deviza „Patrie și onoare" și a domnului Virgil Măgureanu ! Reciclînd Securitatea ceaușisto-comunistă cu preceptele Siguranței interbelice, gata să scoată pe bandă struțo-cămile ale democrației originale de azi... Parlamentul României dovedindu-se deja depășit de Legile Represiunii ce i se tot pun pe tapet să le voteze ? Cînd F.S.N.-ul majoritar, inconștient, poate forța oricînd nota, să facă jocul actualei Puteri și cînd numai o retragere a Opoziției din Parlament ar putea să oprească dezastrul moral în care ne aflăm cu toții, de fapt... Legi „securiste" de mai ieri, azi „S.R.I.-ste" : același lup, cu limba și colții mai ascuțiți, cu vocea și blana schimbate ? **Scufița Roșie făcînd cu degetul de la Răsărit...** Nu degeaba fiecare din noi tresărînd, de la parlamentar la măturător : că năravurile totalitarismului comunist nu au cum să piară cu una, cu două, săminţă de buruiană rea...

Dar eu aici nu voiam să mă pierd în considerații generale : ce a însemnat pentru bietul român Departamentul Securității Statului ceaușist, să mă refer numai la cel al ultimului dictator și ce mai înseamnă slujitorii lui devotați azi **cauzei**, reactivați sau lăsați de căruță, la fel de periculoși dacă sunt de rea-credință, cînd Securitatea — S.R.I.-stă era și este un **ansamblu unic** și cînd din unitatea lui veneau și vin conflictele între părți... De pildă...

Să luăm în considerație în primul rînd suspiciunea... Obsesia atotprezentului turnător, informator, securist în uniformă invizibilă mai veche sau mai nouă, atotprezența provocatorului profesionist și diversionistului de stradă, a celui ce te filează, te urmărește pînă în pînzele albe sau te ascultă la telefon, te discreditează în public, te amenință indirect sau care te bate și te sperie de moarte, torționarii aceia insinuanți care te sărută în față și te înjunghie pe la spate, necunoscuți, dar și „prieteni" sau „colegi", vai...

Suspiciunea a fost moștenită intactă după Revoluție, securistul (angajat al D.S.S. sau colaborator !) devenit S.R.I.-st avînd și el **arta sa** ! Meseria sa de aur... Arta aceea „preventivă" de a nu imita direct obiectul vizibil, ci de a urca la rațiunile din care a ieșit „obiectul natural" (eu, tu, el, ea, „suspecții") ? Fără suflet... Răstălmăcind anume orice rațiune ! Cam în stilul plotinician : rațiunea **totală a fiecăruia orînduiește lumea** întreagă și o stăpînește fără osteneală, pentru că ea nu hotărăște soarta noastră „prin rațiunea discursivă ci, ca și arta, prin intuiție"... Intuiție S.R.I.-stă ? Intuiție a noii suspiciuni populare escaladate...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

momos:

Jurnal politic

Vă întreb ce ar spune președintele Iliescu dacă ar citi cuvintele lui Mussolini (transcrise de Iorga în **Memorii**, vol. V) : „Eu reprezint o democrație prin aceia că poporul mă vrea. Cearcă în toate straturile. **Dictatura nu e antidemocratică.** (s.n.). Altă democrație duce la starea anarhică. Libertatea individuală nu are voie să pericliteze Statul".

Nu cred că ar avea prea multe de adăugat după toate cele afirmate pînă acum. De altfel ziarele au și comparat aducerea minerilor în București cu **Marșul asupra Romei** (28—29 octombrie 1922). Populismul amestecat cu naționalism duce aproape inevitabil spre dictatură, iar faptul că primul ministru privește cu îngăduință starea de lucruri îi întărește pe naționaliștii noștri în ura lor împotriva alogenilor. Va fi greu însă de convins lumea civilizată asupra democrației noastre, atîta timp cît sentimentele antisemite și antimaghiare (existente latent în sinul populației) vor fi răscolite artificial și întreținute (tot artificial) multă vreme. Din păcate președintele nu pare să aibă nimic de obiectat împotriva unor reviste ca **România Mare** și celelalte. Îl enervează mai curînd **România Liberă** sau cel puțin împotriva ei a vorbit, la fel ca și guvernul. **Democrația originală** declarată de președinte pare, în condițiile date, primul pas și deloc șovăielnic spre dictatură, iar cîteva din legile adoptate de parlament, nu le mai numesc, toată lumea le știe, vin să confirme cele de mai sus. Revenind la cuvintele lui Mussolini din 1927 nimic nu ne împiedică să credem că el era sincer convins că „dictatura nu e antidemocratică". Buna credință nu i-a folosit însă la nimic în fața gloanțelor partizanilor italieni.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● PETRE MIHAI BĂCANU : ...„un instructor de teroriști, GHEORGHE ȘERBĂNESCU reprezintă pe actualul președinte al țării și, din păcate, și România, în calitate de ambasador în Kuweit". **(România liberă)** ● TUDOR OCTAVIAN : „România a ratat obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate. O clauză pe care a primit-o pînă și Mongolia". **(Flagrant)** ● PORTRETE **(Phoenix)** : GABRIELA NEAGU : „ — Cea mai flagrantă dovadă a sfidării TVR față de abonați. Una dintre cele mai urîte femei ale deceniului și, drept urmare , probabil, una dintre cele mai impuse silnic privirii noastre. Silnic și zilnic" ; „După voce și frazare, Gabriela Neagu a fost într-o viață anterioară un cîine rău, devotat strict stăpînului". ● DUMITRU RUCĂREANU : „Orice mogulică luat la întîmplare de la o coadă de lapte s-ar arăta vedetă pe lîngă D. Rucăreanu. Varietățile internaționale sînt stricate de acest terorist TVR-ist, comper de circumstanță" ● MIRCEA HAMZA : „Spre deosebire de crainicii TVR care, oricît de pidosnici, încercau să cucerească simpatia (vezi chiar G. Marinescu), Mircea Hamza vrea să stăpînească prin teroare. E singurul care nu încearcă să capteze atenția, ci doar spaima"... ; „El este nu doar antipatic, este odios. Lipsa minimei bunăvoințe față de interlocutor sau telespectator îl descalifică profesional și-l înalță în ierarhia neștiută a celor care au capacitatea să terorizeze prin prezență". ● TOP — STUPID PEOPLE ; 1. „Semnarea tratatului de amiciție cu URSS — 108 p". „2. România Mare — 106 p." ; „6. Venirea minerilor la București — 93 p." ; „7. Emanuel Valeriu — 87 p." ; „10. Opoziția Uniunii Liberale Brătianu — 59 p.". **(Flagrant)** ● VIOREL CACOVEANU (scriitor) ; „Există o mină de semeni stăpîniți de o cumplită ipocrizie, care amenință liniștea, echilibrul și omenia națiunii" ; „Culmea, sînt incomparabil mai înverșunați împotriva democrației de azi decît a comunismului de ieri" ; „Dacă ar avea puterea, lagărele, închisorile, tribunalele comuniste ar rămîne ca niște copilării în istorie, pe lîngă ceea ce ar face ei" ; „Există și o deosebire : Ceaușescu nu-l iubea pe rege. Ei — da, îl iubesc ! Căci paraziții au nevoie pentru a exista de un alt organism". **(AZI)** ● ADRIAN VASILIU : „În momentul în care, însă, dl. Doru Viorel Ursu, ministru de interne, dar în primul rînd jurist, **cu studii adevărate**, premiază «România Mare» și acceptă subsidii din partea revistei «Europa», te cam trec fiori reci pe șira spinării". **(România liberă)** ● RADU EUGENIU STAN (luînd un interviu d-lui Bogdan Baltazar). Întrebare : „Care ar fi poziția Guvernului României, dacă regele Mihai ar dori să se stabilească în România ?". Răspuns : „Cred că n-ar fi nici o obiecție". **(Expres)** ● NICULAE LEOTESCU (București) : „Eu (...) nu-mi explic cum o universitate prestigioasă precum cea din Bruxelles i-a acordat Doinei Cornea titlul plin de semnificații de Doctor Honoris Causa". **(România Mare)** ● „Purtătorul de cuvînt afirmă că dl. Paler «insultă poporul căruia îi aparține», pentru că «se împotrivește cu orice preț» politicii actualului guvern". **(România liberă)** ● DORIN NĂRUJAN : „Am schimbat nomenclatura ideologică cu nomenclatura corupției" ; „Fraților, singuri ne-am săpat groapa ! Corupția care s-a născut pe vremea lui Ceaușescu, s-a maturizat ! Mafia italiană e un puradel pe lîngă ce-avem în România. Nici Dumnezeu nu ne mai scapă de matrapazlicurile de la noi. Am instituționalizat-o, legile tot «oamenii de bine» le fac și toț e le aplică". **(Expres)** ● CORNEL IVANCIUC : „Minunea va începe la anul ș pentru aceasta guvernul trebuie să fie î stare să-i iasă în întîmpinare încă de p acum" ; „Dar știm că dincolo de orice obstacol, minunea așteaptă cu răbdar precum o fecioară" ; „Tot ce ne mai do rim este ca și ea să fie vizibilă din C mos, ca un far luminos al civilizați noastre nepieritoare". **(Cațavencu)** ● MARIUS BENEDICT AVRAM (Bucu rești) : „I-am ales pe acești oameni di guvern să ne conducă țara pentru că sîn școliți și probi". **(AZI)** ● „Concesione loc în pat pe o perioadă scurtă. Devize" **(Scorpion)** ● CEZAR ANDREESCU „Corneliu Vadim Tudor dovedește că, des este liber, reacționează ca un cîine în lesă Nu degeaba, ani de zile, a înnodat el și returile generalilor". **(Cuvîntul)** ● CARMEN NUCU (Constanța) : „Domnul C.V.T., dați-i în judecată pe atacatori dv. și nu vă lăsați intimidați de gorilel lor !". **(R.M.)** ● IULIA IORGULESCU „Adunarea Deputaților. Dan Marțian că tre secretarii săi : Vă rog să vă luați î stăpînire sectorul". **(Strada)** ● Dr. Ph ALUSSE : „Dorința de creștere cu orice preț a performanțelor sexuale nu est cea mai bună metodă". **(3 pe un balan soar)** ● DUMITRU BĂLĂEȚ : „Unii vi acum direct din afaceri, se spală pe mîin și ne țin lecții «anticomuniste», «antito talitare», anti... anti...". **(R.M.).**

Petre Stoica

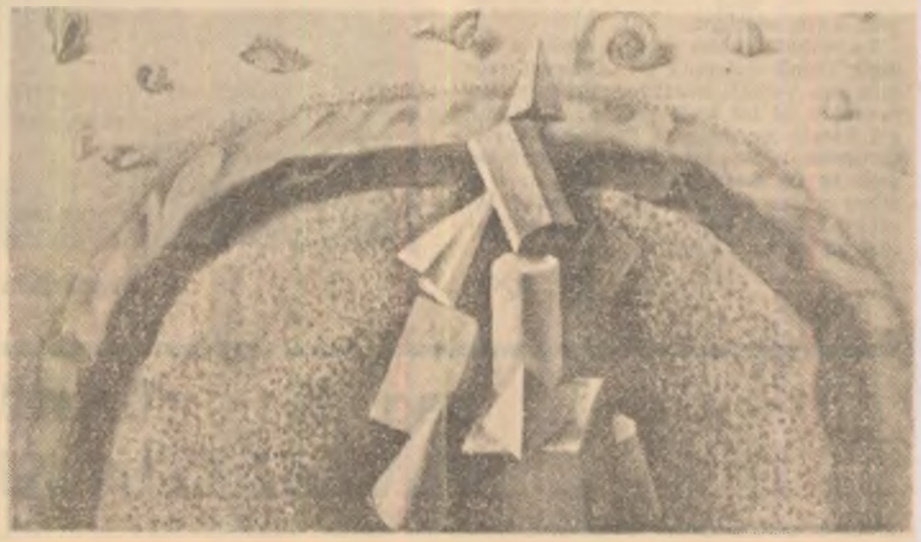

prezentul continuă

O reformă profundă

În preajma izbucnirii celui de al II-lea război mondial, în țara noastră, mai mult de jumătate din absolvenții liceelor teoretice se înscriau la facultățile de drept. În ordine descendentă urmau facultățile de litere și filosofie, de medicină, de științe, teologie, agronomie, și doar în ultimul rînd școlile politehnice.

Fenomenul era deplîns chiar de observatorii lui contemporani, dar el rămîne profund semnificativ pentru o opțiune și afirmarea unei vocații. Acești absolvenți (în caz că proporția se păstra) aveau să devină avocați, judecători, jurisconsulți pe la diferite instituții și oficii, dar și să umple cadrele administrației, poliția însăși înghițind pe posesorii de diplome corespunzătoare. Ca și în Roma antică, unde pregătirea juridică era decisivă în cariera publică, în România modernă licența în drept asigura punctul de pornire în diferite sectoare ale vieții sociale. Acest fapt, indiferent că era regretat de mulți, ajunsese să dea o configurație specifică intelectualității noastre și manifestărilor ei în politică, în presă, în aparatul administrativ.

Comuniștii au reușit să răstoarne acest raport printr-o exagerare artificială, de sens contrar : au promovat omul tehnic (inginer, chimist, agronom) chemat să pună în aplicare planurile economice „revoluționare", cu efecte generale de ordin social pe care le resimțim acut, deși nu le putem încă evalua integral. Inițial, ei au încurajat și cercetarea științifică, dintr-o superstiție scientistă, dar și din motive practice de perspectivă ; rezultatul a fost însă doar o piramidă nomenclaturistă edificată pe criterii „de valoare", dublînd-o pe cea partinică și neconfundîndu-se cu ea. În fapt, s-a format o pletoră de tehnicieni, simpli executanți ai unor ordine venite de sus, și care, dacă înlăturăm justificările economice, niciodată avute în vedere, nu apăreau chiar aberante. Planurile acestea erau menite să ducă la cîștigarea „întrecerii" cu sistemul capitalist, punîndu-și deci, ca și rivalul lor, problema industrializării rapide, sporirea eficienței, a productivității, — toate acestea ajutate sau chiar determinate de metode de comandă drastice, nesocotind ființa umană cu posibilitățile, nevoile și libertatea ei specifică.

A existat o bună bucată de timp cînd aproape nimeni nu credea că socialismul și comunismul sînt realmente incompatibile cu înalta tehnologie : unele succese în industria de vîrf sovietică (de fapt, conexe sectorului militar) păreau a-i convinge și pe cei mai sceptici de posibilitatea „ajungerii din urmă" și pînă la urmă a convergenței celor două sisteme, fie și cu prețul unor mari eforturi și privațiuni din partea societății românești, rămase pînă atunci „în urmă". Oricum, s-a prăsit un tip uman dacă nu chiar „nou", în tot cazul unul neobișnuit societății românești din trecut : „funcționarul tehnic", lipsit de inițiativă, încrezător în competența și munca lui „pozitivă", împăcat cu soarta, deoarece era perfect justificat de sistem. În timp ce avocatul (în societatea comunistă) se lovea tot timpul de incongruitățile, aberațiile, strîmbătatea edictate de sus și consolidate o dată cu trecerea timpului, pe care putea doar să le ocolească prin abilitate și compromisuri, omul tehnic nu gîndea dincolo de orizontul său inuman, al cifrelor, indicilor și „realizărilor" cantitative.

În trecut, indiferent în ce grad, un intelectual cu pregătire juridică și, mai larg, umanistă, era obligat să aibă cunoștințe istorice, deoarece arta sa își stabilise principiile încă din Antichitatea romană și trebuia să fie un logician, un orator cît mai talentat, chiar și un scriitor la nevoie. Noul om tehnic promovat de comunism avea, în ciuda pregătirii sale și a prestației profesionale uneori foarte înalte, un orizont mult mai restrîns, în care valorile definitorii ale culturii naționale sau universale apăreau doar ca ornamente suplimentare sau ca niște curiozități superflue, un lux de ore libere.

Fenomenul acesta local al exaltării „omului tehnic" (în ultimii ani începuse să se vorbească și în socialism de „tehnocrat" ca de o apariție posibilă, un progres față de simplul politruc, de activistul ignorant sau diletant, de cadristul sau securistul care conduceau „oamenii" punîndu-le pistolul în ceafă) era reflexul unei iluzii survenite pe plan mondial : de pe la 1900 încoace, mai ales după succesele spectaculoase ale industrialismului american, conștiința lumii civilizate a fost invadată de romantica mașinistă, de himera tehnicismului atotputernic, de soluția prin raționalizare materialistă. S-a ajuns în zilele noastre la ceea ce primii observatori ai fenomenului semnalaseră cu exagerare, dar nu fără un anume adevăr : barbaria scientistă, cu corolarele lor de care ne izbim la tot pasul, spiritul reducționist, exclusivismul, fudulia neroadă, optimismul fără analiză și fără acoperire. Toate acestea au fost întărite de extraordinara dezvoltare a tehnicii de calcul după cel de-al doilea război mondial,

adică a unei ramuri anexă a științei, cu totul în afara cunoașterii, căci în tot decursul veacului nostru adevărata știință s-a întors la probabilism, la agnosticism, la circularitate și la formalism, la sistematizare sau la convenționalismul „sistemic".

Pe fondul acesta s-a consolidat și încrederea omului tehnic român că e o expresie a progresului, a necesităților vremii, indiferent de finalitatea verificabilă a muncii sale și de condițiile dezumanizante în care era dusă.

Se știe că socialismul a pretins edificarea societății industriale, în ritm accelerat și cu metode brutale, dar nu fără similitudini cu ceea ce se întîmplase mai de mult în Occident, ba chiar în paralel cu dezvoltarea societății contemporane. Eșecul acestei politici impune o revizuire de principiu, pornindu-se chiar de la bază, de la dirijarea forțată a sistemului de învățămînt.

Sporirea artificială a „omului tehnic" în detrimentul omului de cultură umanistă trebuie să înceteze. Învățămîntul nostru va fi chemat să ofere adevărata platformă de manifestare unor vocații autentice, îngăduind un spectru cît mai larg de opțiuni. Învățămîntul elementar trebuie să impună cunoștința limbii materne, a istoriei naționale, să-l integreze pe viitorul cetățean în cadrul istoric și geografic. Selecția după aptitudini să se facă în liceu, treptat, lăsîndu-i-se posibilitatea elevului să și le dovedească realmente, nu restrictiv, prin excluderi forțate de la un program dominat de „tehnică", așa cum e cel actual.

Panmatematismul învățămîntului comunist trebuie să înceteze, inteligențele dovedite a fi de altă structură decît acea impusă de planificatori să fie repuse în demnitatea specificului lor, nu să rămînă niște rejecții ale învățămîntului științific, niște viitori paria ai sistemului social și economic, iar posesorii de diplome tehnice să ajungă în cel mai bun caz în situația unor mandarini privilegiați, conduși și sîciîți de activiști politici, și totuși niște privilegiați.

Personal, sunt contra liceelor teoretice specializate. Școala medie trebuie să rămînă o formă de învățămînt general, nu o simplă anticameră a intrării în facultate. Pentru că totuși o specializare corespunde unor necesități și înclinațiilor elevilor, aceștia vor urma felurite **secții** rămînînd în aceeași clasă, firește la același liceu, și numai în anumite ore să se despartă, unii urmînd ore de matematică, alții de limba latină (să zicem). E absolut necesar să eliminăm exclusivismul și specializarea precoce. Un viitor fizician va sta în aceeași bancă cu un viitor pictor și un poet cu un medic, ceea ce le va da o idee despre varietatea expresiilor culturii și va crea în comunitatea școlară o fuziune bazată pe comprehensiune mutuală și pe toleranță în diversitate.

„Secțiile" acestea în cadrul fiecărui liceu vor fi trei : matematică-fizică, chimie-biologie și litere-filosofie, dar programa va putea îngădui, cu examene de diferență, trecerea dintr-o secție în alta a elevului care constată că s-a înșelat în alegerea sa.

Chiar dacă învățămîntul subordonat silnic industrialismului va fi schimbat din temelie, tineri cu aptitudini tehnice își vor găsi un debușeu în societatea viitorului, oricum mai rațională. Cît despre cei din sectorul umanist, nemaifiind considerați niște infirmi intelectuali sau niște fantezîști excentrici, eventual doar anacronici, vor avea deschise în față o mulțime de cariere, proporționale măcar cu noua pondere pe care o vor juca în societatea noastră bunurile simbolice. În sfîrșit, dintre aceștia se vor recruta viitorii profesori de limba română, chemați să reînvețe românește intelectualitatea română și s-o reintegreze în tradițiile ei istorice atît de deformate de comunism. Revelația îngrozitoare pe care o avem toți cei care, de cînd se vorbește mai slobod (la radio, televiziune, în presă, întruniri publice, dar mai ales în Parlament), auzim cum e stîlcită limba noastră, impune aici o prioritate și o urgență de importanță națională.

Alexandru George

minimax

Cum se țese de se leagă (II)

Înșprăvirea, iată, a unui an (dar, Doamne, încotro ? !) de cînd zice-s-ar că deține și exercită puterea politică în România, oferă F.S.N. prilejul „unor evaluări parțiale, de etapă, a evidențierii unor certitudini, ca și a unor semne de întrebare care persistă — în mod absolut firesc — în cadrul unui proces de asemenea amploare". Și-și va fi zis cu nerăbdare cititorul fesenist „Ia să vedem !", găsind imediat, în preferatu-i cotidian **Azi ***, 15 (cincisprezece) motive de automulțumire și patriotică mîndrie că bine a mai făcut ce-a făcut atunci cînd singur și nesilit de nimic altceva decît doar de propria-i gîndire și simțire (căci chiar așa crezut-au mulți), a pus, apăsat, ștampila pe trandafir. Concis formulate într-o lesnicioasă pricepere de către tot omul, cele 15 aspecte ale guvernării F.S.N. constituie un bun exemplu pentru completarea caracterizării (începută cu o săptămînă în urmă) mesajului propagandistic al Puterii. Incriminarea în fel și chip (tot mai insistent apelîndu-se la **trădare națională**) a tot ceea ce vine din partea opoziției se completează așadar cu o falsificare nonșalantă a realității astfel încît situația actuală apare ca un adevărat triumf al guvernării celui de-al treilea „cabinet Roman", chiar dacă or mai persista ele și ceva probleme dificile. La urma urmelor, s-ar putea spune, e și normal : dacă nici Frontul n-ar fi mîndru de isprăvile sale, atunci cine să fie ?!

Într-adevăr, însă triumfalismul afișat cu tușe tot mai groase de către Putere în propaganda-i, s-ar putea să trădeze și conștientizarea agravării crizei de autoritate și legitimitate. Pledează în favoarea acestei ipoteze manevrele politice prin care F.S.N., adică, mai exact spus, conducerea partidului caută : 1) să contracareze tendințele centrifuge, atît din sînul propriei structuri, cît și ale partidulețelor inițial necondiționat obediente ; și concomitent 2) să realizeze un bloc politic capabil de a se opune unor foarte probabile (re)grupări ale opoziției, cele mai „periculoase" anunțîndu-se a fi **transformarea Alianței Civice în partid politic** și **politizarea mișcării sindicale.** Este cît se poate de semnificativ în acest sens comunicatul cu privire la ședința (numită acum **reuniune**) Colegiului Director al F.S.N., din 9 mai : „dizidenții" din Front au fost pedepsiți sever retrăgîndu-li-se definitiv sprijinul politic al partidului (adică... ? !), pe de altă parte, anunțîndu-se disponibilitatea spre o eventuală constituire a unui Forum Democratic pentru Reformă „ca organism de colaborare politică în sprijinul reformei". Așadar, după o remaniere guvernamentală care i-a încredințat d-lui Stănculescu destinul industriei, căci altceva nu s-a întîmplat (urmărindu-se ce, urmează să o aflăm), Puterea voiește, chiar ? !, colaborarea cu partidele din opoziția parlamentară ! Vizate fiind care din ele ? P.N.Ț.-c.d. ? ! P.N.L. ? ! U.D.M.R. ? ? ! ! P.S.D.R. ? ! „Mofturi monșer !" cam îți vine să zici la o astfel de noutate iar amintirea lui Caragiale îndreaptă atenția la zîmbărețul partid al d-lui Ș. Cazimir care, ei da ! e și în opoziția parlamentară și ar fi un bun colaborator. Mofturi, pentru că avînd în vedere cele întîmplate de un an încoace, colaborarea ar putea să însemne mai degrabă colaborationism. Totdeodată, în evoluția Frontului (și nu numai a sa) s-a resimțit o tot mai pronunțată tendință de concentrare a puterii spre vîrful ierarhiei organizatorice căci, pe măsură ce „dizidenții" sînt îndepărtați, se accentuează conformismul în sînul organizației, efect care nu face decît să diminueze posibilitatea unor alianțe. Exceptînd-o poate pe aceea cu, să zicem, liber-schimbiștii. Dar și cu ei și fără ei... Și-atunci ?

Atunci nu trebuie și nici n-a fost uitată posibilitatea valorificării sentimentului național de pe urma căruia s-ar mai putea obține cuantumul de adeziune socială care să blocheze accesul spre putere al opoziției (tocmai de aceea acuzată de trădare națională) fără utilizarea terorii — deși a fost pregătită și „tehnic" și juridic, această din urmă soluție este, totuși, prin riscurile ce le implică, aproape impracticabilă. Declanșarea în Parlament a „cazului Eger" de către mereu prezentul în situații delicate și de mare răspundere, dl. senator Voican-Voiculescu, confirmă persistența într-o atitudine politică, explicit și simbolic afirmată (și gesticulată) la Alba Iulia cu prilejul sărbătoririi unei noi Zile naționale a României.

Pe de altă parte, ușor sesizabil, trei sînt impedimentele care limitează actualilor guvernanți posibilitatea de a valorifica **ei** plenar sentimentul național. În primul rînd este vorba de faptul că alte forțe politice și-au impus supremația în această privință — vom avea deci, pe lîngă P.U.N.R. și **Vatra Românească**, un partid patronat de **România Mare**, iar dacă tot se poartă președinți literați, de ce nu, candidatura marelui (din mai multe puncte de vedere) prozator ? ! În al doilea rînd, pactul cu diavolul de la Răsărit încheiat mai de mult și avînd, după cît se pare un rol decisiv în emanația din decembrie '89, s-a cerut a fi și a fost onorat ceea ce înseamnă un fel de patriotism pe jumătate, reîntregirea țării neputîndu-se face doar prin poduri de flori — iar dacă nu acum, atunci cînd ? ! În fine, integrarea în structurile economice, politice și culturale ale unei Europe unite, sub stindardul naționalismului, este, totuși, destul de puțin potrivită într-un moment cînd tocmai se caută cristalizarea unei culturi și a unei mentalități europene. (Bunăoară, profesorii de istorie din Europa încă Occidentală își pun acum problema cum poate fi învățată propria istorie a fiecărei țări fără a o contrapune celei a vecinilor, în pofida trecutului încărcat de felurite războaie.) Ori, dacă totuși se poate „intra" în Europa și așa, aceasta ar corespunde resemnării la un loc ceva mai deoparte, într-o pe mai departe Europă de Est, pe mai departe dominată de U.R.S.S. Și o fi fost el românul răbdător în supușenie pentru a putea răzbate prin vicisitudinile Istoriei și ale istoriilor de tot felul, dar pînă cînd ? !

În plus, oricît s-ar voi așternerea uitării sub petale de trandafiri, totuși și totuși, cine sînt vinovații de moartea celor din decembrie '89 ? Căci orice strategie și orice evoluție nu poate fi viabilă decît abia după ce se va răspunde cinstit la această întrebare.

14 mai 1991

Șerban Lanescu

***) De marți 14 mai 1991 Anul II Nr. 309.**

fragmente

Singurul ironic

DATOR CU O ODĂ : „un fumător / în fața lanului verde de tutun, / moartea privește ca prin fum la mine, / așa e cu toate că așa e / gîndește petre roman ieșind din baie". Dintre toți poeții șaptezeciști, **Ion Mircea** pare a fi singurul ironic în activitate. Poemul citat a fost publicat în noiembrie anul trecut, în chiar revista **Luceafărul,** și el merge pe linia textelor din **Piramida împădurită** (1989) și, într-o oarecare măsură, a acelora din **Copacul cu 10 000 de imagini** (1984). Permanent, însă, ironia este dublată de tandrețe, al cărei dozaj este de o subtilitate excepțională. Iată, de pildă, ce își alege poetul drept **Prolegomena** la mai vechiul ciclu **Scriere concavă :** „Oceanul planetar / nu e decît o picătură de lapte străveziu / pe sînul unei negrese care doarme și visează / că naște". Bine disimulată, senzualitatea constituie un al treilea element al ecuației poeticești : „Dacă lumină a pasării Phoenix e gîndirea / gîndită este ea iubirea mea. Văzînd-o / pleoapele mi se închid / ca maxilarele unui tigru. Ca sfinții / cei jupuiți de vii o veneram / pe geruri în chiar sulul pieii mele înfășînd-o" **(Ars amandi).**

ALSACIAN DIN ALASKA : În fața tragicului, Ion Mircea se prezintă afectînd inocența răstălmăcită, convertită aproape violent în patimă („Iubi atît de intens / încît la moartea lui lasă două trupuri"). Imageria este imprevizibilă și, din nou, ironia face legea, paronimic, înaintînd în moarte. De la **tetanos** la **thanatos** nu-i de trecut decît o frontieră de cuvinte, din care se pot alcătui figuri noi ale unei poetici non-euclidiene. Lipsa de ortodoxie a discursului se combină cu frenezia spunerii care se autoparodiază aproape șăgalnic. Narcisismul acestei poezii este evident și asumarea sa conștientă transformă platoșa limbajului în zidurile de apărare ale unui castel de turtă dulce. Surlele și trîmbițele cu care Hida își anunță prezența sînt, de fapt, cele dintr-o simfonie scrisă pentru instrumente de jucărie, mînuite de soldăței de plumb. Evaziunile lui Ion Mircea seamănă prea puțin cu zborurile încremenite în ger ale congenerilor săi. (Auto)Ironia rămîne calea regală a unei noi geneze : „Pare abia la început / creația lumii. Dacă te vei prăbuși la pămînt / întruchipînd un triunghi al elegiei / automat vom pronunța cuvîntul **tetanos ?** / Eu port în palmă acest dicționar minuscul / cum doi pigmei poartă pe brațe limba enormă a leului. / Nici moarte / nu pare un atestat perfect. / E ca și cum altcineva meditează asupra morții / și doar fructul meditației lui / ți l-ai însușI. Dar nu e fructul / meditației tale nu e / moartea ta. / E ca și cum ai spune că născut în Alaska ești alsacian. / Ca și cum ai spune : alsacianul din Alaska".

HEMOGRAMA : „Acestea sînt globulele roșii ale sîngelui meu, / Cu ele voi intra în moarte cum aș urca un deal, / voi aștepta să ningă-n noapte și ninge-va fenomenal / cu globulele albe dintr-un sînge universal". Vasăzică, intertextualitate pe bază de transfuzie dintr-o grupă extrem de rară, după care sînt recunoscuți cei din **Pleiadă :** „Eminescu a cerut înaintea morții un pahar cu lapte. / Văzîndu-l pe Voiculescu în Cișmigiu, / copiii strigau împietriți : «Uite-l pe Dumnezeu !» / și abia după ce bătrînul dispărea mai mișcau pietrișul unui «Bună ziua» sau «Sărut mîna». / Mircea Eliade urma un tratament cu aur. / Mai multe decenii, Sadoveanu / n-a băut vin mai tînăr de opt ani". Curioasă adorația unui poet șaptezecist — e drept, atipic — pentru Marele Guru din Piața Amzei : „Și Pleiada continuă : / mumia lui Ramses al II-lea / are o șuviță blondă și pe față o dîră ca de cerneală. // Nichita Stănescu e și el acolo, așadar, / e tînăr și tandru și pal. / Pe o planetă îndepărtată un soldat face de gardă / lîngă o pată de sînge real" (în ultimele două versuri, se observă un straniu transfer de personalitate : ce **istm** îi despărțea ? ce **tobe fragede** îi cheamă înapoi la Judecata de Apoi a poeților ?). Crochiu cu umbra lui Radu Stanca : „Eu nici nu sînt din orașul acesta, / eu am venit odată cu aurul, cu bezna, / cultiv în fiere perle din Zend-Avesta, / unduitoare ca pămătuful mi-e glezna". Republica Science-Fiction Iugoslavia ; „Cu înalte / iluminații de gală, / ca vasul **Titanic** intrînd în gheață, / Să intru în inima lui Adam — / cu Srba și tăcerea lui tandră de la Facerea Lumii, / cu Ioan și taxiurile lui inefabile, cu ospețele lui / care vor devia pînă la urmă Dunărea..." H.G. și-l amintește la Sighet, bînd solitar cantități impresionante de palincă, jucîndu-se în tăcere cu un măr de aur. Eu parcă-l văd, acum trei ani, la Gura Rîului, neașteptat de abstinent, în compania frumoasei sale soții, Livia. Pietrele din Sibiu vor fi știind singure adevărul, la fel de sinuos ca începătoșata Scară Fingerling, sora geamănă a Spiralei lui William Butler Yeats, care, bineînțeles, nici n-a auzit niciodată de acest oraș, de acest poet.

SOSIA ȘI ROSTUL DIN URMĂ AL IRONIEI : „sînt tot mai încredințat că fiecare dintre noi are o sosie. / multă vreme nu am știut care este a ta însă astăzi sînt sigur. / e fostul student de la Drept, Lazăr Titu". Poetul a aflat : în moarte nu-i va intra decît sosia, el rămînînd să hălăduiască în continuare pe meleagurile depopulate de sași de pe Terra Cibieniensis. Foi de hîrtie acoperite cu un scris mărunt, aproape pedant, i se vor răzleți prin buzunarele uriașe ale sacoului său invizibil și pe fiecare din ele, obsedant ca refrenul unui cîntec patriotic, același mesaj : TU NU VEI MURI NICIODATĂ, VEI BEA CEAI VERDE CU CUBURI DE ZAHĂR, POROASE ȘI ORBITOARE. LA MASA TA, LUMINĂ DIN LUMINĂ. ERRATA : PARIS, C'EST MOURIR UN PEU. (La Boca del Rio, după praznic, mesenii toți făcură pipi în gura rîului ce trecea prin spatele hambarului, pe care, de obicei, primăria îl închiria pentru nunți. Ciudat, nimeni n-a sesizat blasfemia, nici pămîntul nu s-a crăpat în două pentru a ne înghiți deopotrivă, păcătoși și neprihăniți. Nimeni n-a aruncat piatra. Cu toții au hulit. Am luat în deșert numele Său. Ne-am ghiftuit cu pîine cu cartofi, ardelenească. Mircea Braga și-a luat acasă una întreagă, povestindu-ne și că: „Auzi, domnule, mă sună Adrian Marino într-o seară : — Alo, domnu', pe la voi pe acolo se mai găsește cîte-o rudă de salam de Sibiu ?... Și eu care mă emoționasem, crezînd că vom purta o conversație hermeneutică..." Un universitar bătrîn și coliliu s-a îmbătat încă de la sosire și a sforăit sonor în prezidiu. Cristian Moraru a citit cinci minute bibliografia lucrării sale, pronunțînd titlurile în original, în șapte limbi și pe englezește. Al. Piru m-a rugat să-i recuperez de la magazinul „Dumbrava" cordonul de la halatul de baie cumpărat într-o altă deplasare. Mihai Zamfir a sosit la miezul nopții și ne-a găsit în camera lui Ulici, jucînd cu acesta „Să recunoaștem un autor din cincisprezece întrebări piezișe". I.B. Lefter s-a ambiționat să-l învingă, dar n-a reușit decît un scor vag onorabil : Constantin Barbu recita etimologii în sanscrită și nu-l băga nimeni în seamă. Ion Mircea era pretutindeni și nicăieri. Mă rog la Dumnezeu ca Pop și Bănulescu, corectînd șpalturile, să nu uite s-adauge această ultimă paranteză ca data trecută).

... „ultima și marea mea dorință
este
să mă-nmormîntați sub nivelul mării,
într un sicriu de formă circulară,
în care să puneți
haina de la costumul pe care nu l-am
avut niciodată,
într-un buzunar,
un pix fără pastă
și-n celălalt, o cafea cu zahăr separat,
iar pe crucea mea submarină să scrieți
citeț :
DOMNULE LAZĂR TITU,
ÎNAINTE DE A-ȚI APRINDE ȚIGARA
NU UITA SĂ-ȚI APRINZI ȘI
CHIBRITUL !"

Dan-Silviu Boerescu

povestea vorbei

Polemici, mituri, instituții (I)

Propunerile Congresului filologilor din România (sesiunile 1925, 1926 și 1927) sînt radicale : se renunță la accentul grav, la consoanele duble, dar mai ales la litera **â** — punct la care „se ridică obiecțiuni sub raportul conștiinței etnice, care s-ar simți atinsă scriind **romîn** în loc de **român".** Lămuririle date de Sextil Pușcariu și Ov. Densusianu sînt însă convingătoare și pînă la urmă toată lumea acceptă generalizarea scrierii cu **î.** E drept că, la un punct ulterior al dezbaterilor, Ov. Densusianu are și el rezerve față de notarea fidelă a pronunțării unor neologisme la care se păstra în scriere litera — **s** — din sursa scrisă a împrumutului : grafiile **cenzură, senzual** erau calificate la acea dată drept „barbarisme" (față de **censură, sensual).** I se amintește marelui lingvist că factorul afectiv, impresiile produse de obișnuința culturală și asociațiile psihice au fost deja scoase din discuție în cazul lui **â** : „Ar fi bine ca să se renunțe reciproc la asemenea sentimente, cari, firește, sînt frumoase..." Se și renunță — și propunerile novatoare sînt acceptate de toți cei prezenți. Mai interesant e pentru noi că relatarea discuțiilor — pe care am rezumat-o aici după o broșură publicată în epocă — e scrisă, în întregime, în vechea ortografie ! Dacă ne gîndim bine, nu această respectare a normei în vigoare chiar de către specialiștii care o contestă și intenționează să o schimbe e de mirare : mult mai anormal ar trebui să ni se pară faptul că în ziua de azi revista **Academica,** editată de Academia Română, folosește o ortografie neconformă regulilor (stabilite anterior cu autoritatea aceleiași instituții, dar nu asta are importanță), numai în temeiul unei propuneri făcute în interiorul ei și care este deocamdată doar pusă în discuția publică. Că atîția scriitori nu s-au supus mecanic tuturor rigidităților normei ortografice, că au existat în diverse momente istorice variații individuale, preferințe pentru o anume formă și nu pentru alta, o notă de nonconformism și voință de originalitate manifestîndu-se în zonele mai puțin severe ale scrisului (mulți continuă, de exemplu, să conserve forme neologistice mai aproape de original, chiar dacă DOOM-ul recomandă adaptări, dar nimeni nu decide, pe cont propriu, să scrie formele conjuncte ale pronumelor fără cratimă) — e perfect normal. Parcă mai puțin firesc e ca libertățile nonșalante să și le ia exact instituția destinată să păstreze unitatea normei limbii literare naționale, ori măcar spiritul respectării ei. E în cauză unitatea cu atît mai mult cu cît, chiar în paginile revistei mai sus pomenite, sînt și articole în care e păstrată regula în vigoare, astfel încît în corpul cuvintelor apar — uneori **î,** alteori (în majoritatea cazurilor) **â.** Confuzia esențială nu e între **î** și **â,** ci între instituție și individ : ceea ce îi este permis celui din urmă nu e acceptabil pentru prima. Academia e, totuși, o **instituție** culturală, care funcționează într-un sistem, astfel încît acțiunile sale sînt percepute ca semnificative ;

în momentul de față, ea pare să admită dreptul oricui de a scrie cum vrea ; o altă revistă care ar propune, după gustul redactorilor și colaboratorilor ei, revenirea la ortografia din 1904 sau la cea din 1881 și le-ar folosi mai mult sau mai puțin consecvent pe acelea ar avea tot atîta justificare să o facă precum publicația academică, ba chiar mai multă, pentru că excentricitățile neinstituționalizate sînt admise, tacit, pînă la un punct — adică atîta timp cît nu pot produce confuzie.

În ultimul număr apărut al revistei citate (6/1991) nu lipsește, desigur, o pledoarie pentru regula care, dincolo de considerentele de romanitate și demnitate (?), ar produce „o plenară bucurie estetică" : folosirea lui **â** în corpul cuvintelor. Între argumentele pro-**â** (cele mai multe au fost deja luate cu seriozitate în discuție în polemicile din ultima vreme) — un loc însemnat îl ocupă, fără îndoială, cele de natură sentimentală, estetică, psihologică. E și terenul pe care discuția se poate purta cel mai greu. Cel căruia **â** nu-i provoacă plenara bucurie menționată, căruia **î** nu-i pare un element straniu și deformator al identității cuvintelor — pur și simplu pentru că l-a deprins o dată cu ele, căruia deci **â** îl evocă nu numai parfum de epocă interbelică, dar și de campanie păunesciană — preferă să nu se plaseze pe acest teren nesigur al afectivității și al deprinderilor. „Priviți cît de frumoase sînt textele scrise cu **â** și cu **sunt,** cît de adevărat arată cuvîntul **vânt** (față de **vînt)** sau **când** (față de **cînd)"** — ne îndemna în 1974, E. Barbu („Flacăra", nr. 14, 1974, p. 4) ; frumusețea și adevărul, în cazul dat, nu se pot combate — și nici măcar discuta — pentru că nu au sens. Susținerile mai aveau în vedere asemănarea lui **â** cu un scut sau cu o platoșă, pe lîngă care **î** apărea mult prea firav (Romulus Vulpescu), „potopul de scrisori de aprobare" sosite „de pe tot cuprinsul țării" și „surîsul amar" al unei litere care ne-ar particulariza limba între toate limbile lumii (nu mai mult ca **ț,** de altfel, dar pe el nu l-a transformat nimeni în mit). „Nevoia de **â**" e generatoare de apeluri patetice : „Vă rog observați cuvîntul România. Are exact în mijloc această literă de o profundă rezonanță patriotică și morală pentru noi. Este cuibul din care pleacă vulturii celorlalte litere !" (A. Păunescu, în „Flacăra" din nr. citat).

Litera-cuib, platoșă, simbol național, „semn miraculos" e invocată, de preferință, în cuvinte ca **român, pâine, câmp :** și pentru că în ele corespondența cu un **a** latinesc de origine se poate stabili (în alte cazuri etimologia conducînd la alte vocale latine sau la cuvinte slavone, maghiare etc.) — dar și pentru rezonanța lor nobilă. Dacă ar fi să acceptăm, măcar cu intenția unei reduceri la absurd, criteriul subiectiv al frumosului (dar ce e frumos într-o literă sau alta, dincolo de asocierea facilă cu cușme, paveze sau cuiburi ?), ar trebui să aducem în discuție și alte cuvinte. Observa chiar Titu Maiorescu, în 1866, că sunetul **î** apare în multe cuvinte de origine slavonă și în multe derivate onomatopeice. Susținătorii consecvenți ai lui **â** ar urma să-și afirme „plenara bucurie estetică" și față de grafiile **fâlfâie, mârâie, sâcâie, bâzâit...** Revenind însă la paginile numărului de revistă academică menționat mai sus, observăm cu ușurință că nu **pâine** și **cânt** abundă în ele, ci o formă gramaticală mai lipsită de fiori estetici și naționali : **gerunziul (promițând, părând** etc.). Polemica ortografică nu poate face abstracție de frecvența și caracteristicile acestei situații speciale — asupra căreia vom reveni.

Rodica Zafiu

Narațiunea mitică (II)

Mircea Eliade, Noaptea de sînziene, **2 vol,**
Editura Minerva, B.P.T., București 1991

Timpul psihologic regrupează la un alt nivel, mai dificil, pentru că e mai încifrat, întîmplările și o parte a personajelor din **Noaptea de Sinziene.** Într-o primă accepțiune totuși, el poate fi raportat la narațiunea ca atare și pus în legătură cu inventarul procedeelor tehnice la care recurg romancierii moderni. Înțeles astfel, **timpul psihologic** este **durata** pe care a tematizat-o în filosofie Bergson, diferită de timpul cosmic, biologic sau social, și care explorată în literatură a dat naștere „noii structuri" din romanele lui Proust, cum observa Camil Petrescu într-un foarte cunoscut eseu din 1935. Cînd în **Noaptea de Sinziene** Ștefan Viziru, marele maestru al acestui gen de recuperări, se pierde în adîncurile memoriei sau ale „fluxului conștiinței", efectele vor fi înainte de toate **naratologice,** căci „povestea" va renunța la liniaritatea ei tradițională și va reflecta fragmentarismul, discontinuitatea sau ambiguitatea adevăratei sale vieți.

Tehnica aceasta, care presupune deplasări rapide în cele mai neașteptate direcții ale timpului, ne poate da impresia că avem de a face cu un roman complicat, plin de obstacole ridicate în calea unei orientări clare printre oameni și întîmplări. În realitate este vorba de un procedeu naratologic mai vechi, de o convenție folosită la noi cu strălucire și de Hortensia Papadat-Bengescu, în ciclul Hallipilor, și aflată în definitiv la îndemîna tuturor.

Mai puțin obișnuită este cealaltă valorificare literară a timpului psihologic, care tinde să-l pună pe om în legătură cu destinul său, cu mitul, cu eternitatea. Din acest moment, cîteva din personajele **Nopții de Sinziene** reușesc să se înscrie în dimensiunea **timpului mitic** sau cel puțin încearcă, pe diferite căi, să iasă din timpul psihologiei sau din timpul istoric obișnuit. Între aceste personaje, cel mai pitoresc și mai autentic se dovedește a fi mitomanul Spiridon Vădastra, cel mai hieratic și mai abstract, „pustnicul" Anisie, cel mai artificial și mai cabotin, actorul și dramaturgul Dan Bibicescu, în fine, cel mai complicat și mai tragic, prin destinul întregii sale vieți, Ștefan Viziru, omul care crede că poate iubi în același timp două femei, pe Ioana, soția sa, și pe Ileana.

Spiridon Vădastra, care ilustrează versiunea patologică a încercării de a ieși din timpul istoriei, trebuie socotit și el (ca și învățătorul Gheorghe Vasile) printre cele mai izbutite personaje ale întregului sistem al romanului românesc. „Discursul" său, desfășurat aproape în întregime la optativ și adresat mai ales viitorului, este un continuu vis cu ochii deschiși sau, mai bine, un **Wunschtraum** agresiv și trivial, care pornește de fiecare dată de la ideea de putere aplicată discreționar și la scară mondială. Într-un roman S.F. el ar fi fost **savantul nebun,** care vrea să dispună de soarta unei întregi planete („Aș deveni stăpînul lumii !", exclamă el la un moment dat). În **Noaptea de Sinziene,** Vădastra e doar un mitoman tragi-comic, în tradiția prestigioasă a funcționarilor mitomani din proza lui Caragiale și, în orice caz, una dintre cele mai consistente figuri literare din cîte a putut produce imaginația romancierilor români. Locuind împreună cu locotenentul Băleanu, un amic de ocazie, Spiridon Vădastra se îmbracă într-o bună zi cu uniforma acestuia și după ce dă un recital grandios în fața oglinzii, cu întoarceri și prezentări militărești care escaladează aproape comic reveria („Am onoarea să mă prezint, domnule colonel : locotenent Vădastra din Marele Stat Major ! [...] Sînt locotenentul Vădastra Spiridon din Regimentul de Escortă Regală ! [...] Sînt locotenentul Vădastra Spiridon, aghiotantul Majestății Voastre !..."), se decide s-o pornească pe străzi, pentru a se întîlni cu una din fetele pe care le-a cucerit („Am onoarea să mă prezint ; Sînt locotenent Dimitrie Cantemir din Marele Stat Major...").

Dar relațiile cele mai complicate cu timpul le întreține Ștefan Viziru, personajul care încearcă să-și amintească cel mai important lucru pe care oamenii l-au pierdut sau l-au uitat — **destinul.** La el timpul interior devine **timp mitic,** prin aplicarea unor tehnici cu grade diferite de dificultate și prin încercarea repetată de a descifra acele **semne** care trădează existența sacrului camuflat. Între tehnicile utilizate (adevărate „mașini ale timpului") — camera secretă, pe care Ștefan Viziru o frecventează din cînd în cînd, într-un hotel modest din București și în care „toate funcțiile fiziologice sînt oarecum suspendate", pictura pe o singură pînză (egală în cazul său cu o reverie aproape mistică), lectura sistematică, în timpul bombardamentelor de la Londra, prin care „teroarea istoriei", și chiar moartea sînt sfidate, ca și cum n-ar exista. Unele dintre tehnicile acestea, la capătul cărora se obține starea de contemplație, beatitudinea, extazul, pot fi puse în legătură cu „experiența luminii interioare", despre care Mircea Eliade a scris în cîteva din lucrările sale științifice sau în eseurile publicate la Paris, în 1986, și intitulate **Briser le toit de la maison.** Aici este citat un caz extras din cartea lui Warner Allen, **The Timeless Moment** (1946), în care timpul interior

s-a transformat în beatitudine, în măsura în care subiectul experienței a reușit să trăiască în timp și în afara lui, concomitent, între două note succesive ale unei simfonii de Beethoven, fără ca în acest interval conștiința că muzica a fost ascultată să fi dispărut. Este exact ceea ce i se întîmplă din cînd în cînd lui Ștefan Viziru, care trăiește ca în somn sau cu sentimentul că nu ar fi **de acum** și **de aici.** Iar în centrul tuturor acestor experiențe cu timpul mitic stă celebra poveste a lui Vișnu și a schivnicului Narada, pe care profesorul Biriș i-o rezumă la un moent dat lui Ștefan Viziru, pentru a-l pune de acord cu propriul destin.

În felul acesta, dintr-un roman social și istoric, **Noaptea de Sinziene** se transformă într-o **narațiune mitică,** pe tema destinului, a iubirii și a morții. Firește, rămîne de discutat în ce măsură **Noaptea de Sinziene** reușește să se impună, și la acest nivel, ca o stea de mărimea întîi pe harta romanului românesc ; în ce măsură mulțimea aluziilor sau a referințelor mitice și filosofice nu încarcă structura de rezistență a cărții. În orice caz, evident rămîne faptul că avem de a face cu una din temele centrale ale operei lui Mircea Eliade, indiferent dacă e vorba de lucrările sale de istorie a religiilor, ca în **Mitul eternei reintoarceri,** sau de roman. Pentru Mircea Eliade lumea întreagă e impînzită de semne, sacrul se camuflează în profan și numai în clipele privilegiate sau la capătul unor eforturi care presupun inițierea, omul poate ieși din labirint sau din pîntecul balenei, cum spune Ștefan Viziru.

Cînd am citit pentru prima dată **Noaptea de Sinziene** am crezut că principala problemă pe care și-o pune Ștefan Viziru e aceea a iubirii pentru două femei. Astăzi am impresia că și aceasta e numai o aparență, un camuflaj perfect în spatele căruia eroul își întîlnește (pornind de la un tulburător vis solstițial) destinul și, o dată cu el, moartea. În fond, se poate spune că tot ceea ce se întîmplă în **Noaptea de Sinziene** e tragic, în măsura în care destinul individului și destinul istoric al unei întregi epoci se ascund în spatele unor semne care nu au fost înțelese de la început. În ciuda semnelor care i se fac, Ștefan Viziru nu înțelege că iubește de fapt o singură femeie, pe Ileana, tot așa după cum cei care se lasă purtați de apa istoriei nu înțeleg că epoca în care trăiesc urmează să ia sfîrșit. Din acest punct de vedere o apropiere a modului în care se desfășoară evenimentele în **Noaptea de Sinziene,** de ideea atotputerniciei destinului, din doctrina lui Gosala (adversarul cel mai periculos al lui Budha) se poate face, iar interpretările celor care văd în cei 12 ani istorici ai romanului, un rezumat al ciclurilor Marelui Timp din tradiția indiană, echivalentul simbolic al unei **mahayuga** de 12.000 de ani, nu sînt nici ele exagerate. În definitiv, dincolo de întîmplările cu o importanță mai mult aparentă, **destinul** și **moartea** istorică sînt, în timpul mitic al povestirii lui Mircea Eliade, motorul întregii acțiuni. Fără cel dintîi, mulțimea întîlnirilor dintre personaje, confuziile repetate, coincidențele și potrivirile soartei ar trebui să ne frapeze, ca în cazul cărților populare și de consum, iar fără tîlcul escatologic al întregului, **Noaptea de Sinziene** n-ar avea cum să justifice sfîrșitul tragic al celor mai mulți dintre eroi. Citit ca roman al destinului, **Noaptea de Sinziene** nu ne mai sugerează nefirescul, atunci cînd Ioana îl confundă pe Viziru cu Partenie, cînd Ileana se întîlnește cu Ștefan în pădurea de la Băneasa, într-o noapte de Sinziene, cînd Vădastra, vecinul de cameră al lui Viziru, reapare în viața acestuia la Paris, tot ca vecin al unei camere de hotel, cînd duba în care e transportat Viziru spre lagărul de la Miercurea Ciuc se încrucișează pe o șosea cu mașina Ilenei, cînd Cătălina se întîlnește cu ofițerul Băleanu în copilărie, în timpul rebeliunii legionare și spre sfîrșitul războiului, cînd Partenie e împușcat pentru că cineva l-a confundat cu Viziru sau cînd același Viziru o reîntîlnește pe Ileana într-o altă noapte de Sinziene, în pădurea de la Royaumont. Iar ca roman al morții, **Noaptea de Sinziene** transformă sfîrșitul aparent accidental al unor personaje într-o semnificație mai importantă decît destinul indivizilor care mor. Încă o dată, întregul se dovedește a fi mai complex decît suma părților sale. Căci mai întîi e împușcat scriitorul Ciru Partenie, confundat (am văzut) cu Viziru, apoi moare profesorul Iancu Antim, într-o sală de așteptare din gara Paddington și, în continuare, unul după altul, Ioana (soția lui Viziru) și Răzvan, în timpul bombardamentelor din 1944, actrița Cătălina, violată de un soldat rus, Dan Bibicescu, ascuns în casa profesorului Antim, Biriș, torturat în beciurile noii poliții, după ce a încercat să treacă clandestin granița, Ștefan și Ileana, într-un accident de mașină și poate pustnicul Anisie și afaceristul visător Mișu Weissmann, primul dispărînd în timpul războiului, cel de-al doilea dispărut și el în Belgia, unde probabil că s-a sinucis. „Am toate motivele să sper (îi spune Anisie lui Ștefan, anticipînd tîlcul tuturor acestor morți) că anihilarea civilizației noastre, la al cărei început asistăm deja, va încheia definitiv ciclul în care ne aflăm integrați de cîteva mii de ani și va îngădui reapariția celuilalt tip de umanitate, care nu trăiește ca noi, în timpul istoric, ci numai în clipă, adică în eternitate..."

Roman al timpului deci, al istoriei, al destinului și al morții, **Noaptea de Sinziene** poate fi plasat la nivelul celor mai ambițioase construcții din întreaga istorie a romanului românesc.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune

N-am fost în Piața Universității cu o floare in mînă. Și totuși, deși mi-am reproșat-o tot timpul, era ceva nelămurit înăuntru care reușea să mă rețină : Cu toate că-mi spuneam că greșesc, că este nevoie ca acolo să se stringă din nou mulți oameni, extrem de mulți, demonstrînd prin acest fapt că fenomenul ca atare încă există, că senzația libertății o mai avem, încă, destui.

N-a fost așa. Erau neașteptat de puțini și probabil că mulți au făcut la fel ca mine : cu sufletul **acolo,** dar ca prezență fizică **în cu totul altă parte.** Dar nu e, aici, o pe jumătate minciună ? Cum tot trupul și sufletul să nu fie în același loc ?

•

Abia după cîteva zile am înțeles de ce nu puteam, nu vroiam să merg în Piața Universității cu o floare în mînă. Era ca și cum m-aș fi dus la un priveghi. Un mort frumos, dar un mort care era însăși Piața Universității, adică ideea pe care ea a întruchipat-o. Adică noi înșine. Iar eu nu vreau, încă, să-mi pun o floare la propriul catafalc. Nu încă.

•

Mă vor înjura mulți, fără doar și poate și pe bună dreptate. Dar cineva trebuie s-o facă, gîndiți-vă, cinstit, acum, la un an după „Piața Universității", ce a mai rămas în fiecare dintre noi din tot ceea ce ne însuflețea cu un an în urmă ? Cu un an în urmă, cînd încă mai speram, cînd încă ne mai uluiau o surditate și o opacitate pe care aproape că refuzam să le acceptăm ca fiind reale și căutîndu-ne mai curînd nouă înșine vini imaginare. Hai, spuneți, ce-a mai rămas ?

Știu, e prea devreme să vorbim despre deznădejde dar, deja, pe mulți îi doboară pierderea speranței iar pe alții lehamitea. Iar Piața Universității nu mai este, **ea a fost.** A trecut, de-acum, în rîndul locurilor comune ale istoriei, oricît de fabuloasă și înduioșătoare, oricît de surprinzător de curajoasă și naivă ar fi fost ea. E numai o amintire, iar nostalgia nu folosește la nimic.

De acord, nu-i vom uita înțelesul, tot așa cum nu putem uita înțelesul adevărat al morților din decembrie. Dar atît. Este limpede că nu aceasta e o soluție, pentru că **partenerul** proaspătului **joc democratic** nici măcar nu a acceptat să participe la joc. El are propriul joc, altul, la care noi, **niște ceilalți,** am fost refuzați.

Este, jocul democratic, un joc al Puterii ? Sau, invers, poate fi jocul Puterii un joc democratic ? Aceasta/acestea sînt întrebările la care ar trebui să răspundem acum, la un an după „Piața Universității", la un an după memorabilele alegeri libere, la un an după medievala mineriadă. Întrebări la care, musai, ar trebui să răspundem, cu atît mai mult cu cît răspunzînd sîntem siliți să ne găsim și propriul nostru loc în ecuație.

Așa că, în condițiile date (stat centralizat administrativ-polițienesc) „Piața Universității" a fost și ar rămîne o utopie, mărturisind despre o iluzorie **democrație participativă** pe care Puterea nu e dispusă, cu nici un chip, să o accepte, chiar dacă propagandistic, în primele săptămîni după 21 decembrie 1989, propovăduise jocul democratic lărgit. De acord, dacă dialog nu e nimic nu e, dar ce altă soluție mai există, azi, decît aceea de a participa (mîine) la jocul parlamentar, singurul pe care Puterea îl acceptă. E mai comod, e mai simplu să stai pe margine și să rîzi sau să-ți fie silă (și de unii și de alții, la o adică) dar trăim, fără îndoială, momente decisive cînd comoditatea devine dezertare morală. E nevoie ca aceia dintre noi ale căror calități intelectuale și morale îi fac necesari, să părăsească marginea cercului și să intre în el. Altfel, vorba poetului, va fi trist pe pămînt.

•

La un an după „Piața Universității" mă închipui pe mine însumi și pe toți cei asemeni mie ca pe un copil neîndemînatic, nefericit, netrebnic, aflat într-o cursă fără ieșire. Are un frate deștept, șmecher, uns cu toate alifiile, adaptabil la orice situație și în stare să învețe din mers și care, mai ales, își cunoaște foarte bine **doar** propriile interese. În fața lui, ăla prostu' nici nu e-n stare să deschidă gura, sau dacă o face e numai ca să-i ceară ceva (obținînd cu mult mai puțin) ori mai des ca să-l înjure (ineficient). Oricum ar fi, relațiile dintre ei nu sînt pe picior de egalitate. Copilul în cauză are și un tată, mai curînd neputincios, prins în plasa unor interese obscure, lipsit și de înțelegere și de autoritate și care, în definitiv, nu vrea decît liniște, liniște, liniște. Și la care nu prea poate apela în nici un fel pentru că acela refuză din start orice discuție cu țîncii, mai ales cu cei impertinenți, fără să-și dea seama că impertinența vine din exasperare. Un tată care trăiește aproape nevăzut în spatele ușilor închise ale superiorității sale paternaliste, chiar dacă din cînd în cînd, în accese imprevizibile provocate de cauze neștiute, mai iese ca să avertizeze, să bată cu pumnul în masă, dar cel mai adesea ca să surîdă blînd celorlalți copii, cei cuminți, sau pur și simplu ca să nu-l uite lumea. Cît despre mamă, cocoșată cum e, împuținată de griji ba chiar și de foame (cînd își aduc aminte, îmbuibații de soți și fiu mai mare îi mai aruncă o lingură de linte, ca și netrebnicului, atît cît să-și țină zilele), pare aproape cu cincizeci de ani mai bătrînă decît e cu adevărat. Iar fiul cel tont, cum s-o ajute pe ea dacă nu știe ce să facă nici cu sine însuși ? Oricum, ea va fi singura care n-o să se mire ca toți ceilalți (fariseic și pînă la urmă de-a dreptul acuzator) dacă fiul cel netrebnic ajunge în brațele vreunei prostituate, pur și simplu ca să uite, sau își ia lumea-n cap mulțumit să măture străzile la Stockholm ori, cine știe, ajunge să răcnească versuri călare pe marginea fîntînii din Piața Universității.

Mihail Oprea

george vulturescu

Fotografia-i un post de prim ajutor

Numai o dată e vara
pe plajă e faţa aceea răscolitoare şi poezia
ta-i deja un post de prim-ajutor
eşti viu pentru asta
na, că taică-său a venit cu maşina s-o ducă acasă
cum s-o salvezi din această respiraţie sub presiune :
din tubul-cameră în tubul-autobus — ciclul pistoanelor
triumfă peste tot

Numai după cum lumina poate pătrunde la trupul
femeii
ai descoperit : odaia-flacon, dormitoarele-grotă,
camerele-galerii
la intrare nota de plată a oglinzii — craterul
fierbinte care ne păstrează lava memoriei
ai trecut prin viaţă ca să faci cîteva poze — mici
isuşi pentru manualul cu sfaturi lăsat nepoţilor :

1. În şiruri ordonate ne retragem lîngă femei
fără repartiţie, fără impozit căldura trupurilor lor —
galeriile drumului lor glorios strălucesc

2. Prin preajmă sînt şobolanii ficţiunii
ne-au aflat drumul — le simţi mirosul, foamea,
mesteci
la fel ca ei, treci la fel dintr-o odaie în alta
ubi patriae ubi bene

3. Pe plaja de aur a mărilor, în lumina saloanelor, în
tuburile odăilor banii ne sună în mîini : SUNĂ ORA
ALBĂ A TUTUROR IERARHIILOR sigilind urmele
noastre —
ei sînt colbul pe care copitele de animal ale iubirilor
îl răscolesc peste lume

Aha, vă hliziţi la aceste versuri ? Aţi pus ceva
în ele ? Sînt numai firimituri de turtă dulce pentru
cuştile de prins şoarecii lirismului... Şi femeia asta
care face plajă ntre cuvinte e trăznet, nu ? Jos laba :
aici nu eşti în delegaţie
c l a n ţ !
nu refuzaţi : fotografia-i un post de prim-ajutor
numai o dată e vara şi chirurgia unui zîmbet se poate
face fără anestezie

Noaptea incendiilor din Alexandria

S-au îngrămădit în vers toate spaimele
C. Noica

Vine iar noaptea urbană peste pagini :
„Ave cititori, morituri te salutant !“
aici voi lupta pe acest perimetru al crudului
joc hexametric ridicînd la putere de armă
orice cuvînt

pentru că eu văd în convulsiile lor forţa
de-a ieşi din smîrcul răului
pentru că recunosc în el şi-ţi dezvălui şarpele
de sub raful roţii cotidiene — el se va smulge
şi va sări la gîtul tău cu un ultim zvîcnet rupînd
legea tirişului
şi va întîlni zeul înaintea ta
şi-ţi va trăda grota
şi te va îngropa pe măsură ce te
exprimă

Şi eu voi fi cadavru. Scriu asta împotriva
celor care nu ştiu nimic despre forţa deformatoare
a vieţii
domnişorii anecdoticii, tractoriştii
discursului, gîrboviţii pe trotinetele citatelor,
orbi rămînă şi fericiţi de a nu fi cunoscut
clauza poemului vehement !

Fie deci spart cel mai copt abces de pe trupul
său miruit
în strigătul limbii nu există scrupule
suflul său creator lasă prin deşertul nopţii
infirmi şi perverşi

pînă îşi creează, diabolic, propriul aer, clima
sa proprie cu animale şi regnuri, cu reliefuri
ademenitoare, specii de plante acvatice, arbori
şi ceaţă, insecte şi alge, pămînturi

el vine către noi, iubito nedorit, ispitindu-ne
cu putere asupra vieţuitoarelor, asupra noastră
FIE N VOIA LUI ACEASTĂ NOAPTE DE DRAGOSTE
flacără din flăcările Alexandriei
final glorios al marilor poeme

Intrarea în noapte

Şi iarăşi aud cuvîntul apropiindu-se ca
o dihanie cu răsuflarea demență
noaptea aceasta nu va mai fi un surogat
preparat pe cheltuiala poemului
nici materie primă pentru jefuitorii de
extaze : fie doar negură să poată fi
străbătută cu luminarea, cu farurile
eu numai de sînge şi
bisturiu
„Nu sînt ei !“ spune o voce în noapte
lîngă sclavii muribunzi lăsaţi în robia
pietrei de Michelangelo ; nu voi face din
cuvinte bulgări de aruncat pe scîndura
coşciugului ; nu voi lăsa în urmă poeme
bihlite, bălţi fără vărsare ; nu voi veni
la serbări cu un cuvînt schilod

În noaptea poemului rătăcesc cuvintele
poeţilor mediocri : cuvinte-cîini amuşinînd
pe la porţi urme de stăpîni la care să se
poată tocmi robi ; cuvinte-vite înjugate la
carul mortuar al unor amintiri ; trag
plapuma acestui poem peste trupul noului
sosit

Faust vine lîngă luminare şi-mi suflă :
„E unul care ar suporta să afle că trebuie
asanate mlaştinile din ochii lui ?“
Fericiţi orbii lui Sabato : ei ştiu că pictura
nu i-a redat picioarele lui Toulouse-Lautrec
Vă deschid o uşă în noaptea mea

Şi deodată tu : îmbogăţindu-mi noaptea precum
umbra lăsată de lună trecînd peste lac
Pentru adevărata noapte ziua ce vine este
cimitirul ei ,abatorul pentru sălbaticele
animale care ţi-au tulburat sîngele ;
Iubito, cu tine întru în noapte ca faraonii
în catacombele piramidelor
ca ne apără trupurile de moarte, de jefuitoarea
clipă a zilei
sîntem ai tăi, noapte-arzînd

Referat cu fotografii

Ay, cenuşa cuvintelor limbii române
trec încă prin ea poeţi tineri
unul face singur toate muncile poemului
ziua şi noaptea, la ore de sabat şi de trecere
a prinţilor
plata în rate de fericire :
— doi plopi în dreptul geamului
— muşcătura unei fete pe trup care
recompune traseul planetelor
unul se dezvinovăţeşte :
„mama îmi trimite de-acasă cuvinte care nu se dau
la televizor, nu apar pe etichete nici în reclamele
oraşului
corosive, sicîitoare, nu mă lasă să dorm,
să petrec, să deschid fereastra
mi se strecoară printre dinţi ca şerpii
ca unghiile îmi cresc pe sub unghii
dinţi pe sub rădăcinile tocite“

un poet ştie că versul este un cuţit în mîna omului
şi-l învelește în celofan să nu ruginească ;
altul lasă peste tot avertizări, aforisme, tăbliţe
indicatoare :
— EXISTĂ VERSURI PUTREDE
unul singur este destul să introducă
virusii unei boli contagioase
— NU TE OPRI LA SUPRAFAŢĂ CA PEŞTII cu
burta umflată de reziduuri
„Scurmă ,rîmătorule, declamă în piaţă altul, în
adînc înecat este cuvîntul care deschide grota
obsedantului deceniu
aşteaptă ploaia şi zăpada
încă n-a devenit profesionalizare căderea lor“

Ay, poezie a mea, pierdută printre mansarde şi

bufete expres unde o ciorbă de trei lei este ceva
esenţial
nu există certificate de vieţuire cu poemul
un buletin de identitate unde să fie notată grupa
sanguină a hîrtei din cuvintele tale
şi secolul triumfă mai departe dîndu-ne totul pe
bani în pachete,
flacoane,
sticluţe,
cutii
fotografiile din concediu încetează să mai surprindă
realul şi ne arată lucruri care nu există

CĂRŢILE SĂPTĂMÎNII

Marea zădărnicie

Faţa de veşnica lamentare în legătură cu lipsa cărţilor şi producţiile exclusiv comerciale care inundă piaţa, oricine ar fi în drept să mă interpeleze : „Dar tu ce-ai scris ? Şi cîte concesii n-ai făcut în favoarea pamfletului politic ?“ Da, ar avea dreptate oricine ar spune-o. Şi ar avea dreptate faţă de cei mai mulţi dintre scriitorii viriţi cu scrisul lor cu tot în poiitică şi comerţ. Apare un cotidian — în casetă se adună cîţiva prestigioşi confraţi. Mai apare unul — alţii se duc şi-acolo. La mizeria în care trăim, fiecare îşi vînde ceea ce poate fi vîndut. Unii îşi pun pe piaţă maşina făcută taxi, alţii bibliotecile, femeile trupul şi scriitorii talentul. Numai să iasă ceva bani. Nu e mercantilism, e mizerie şi nesiguranţă.

Dar oare, avînd atîtea condeie de indiscutabil talent, îşi fac gazetele datoria de a deştepta lumea, de a o cultiva politic, de a o convinge de rostul şi chipul democraţiei ? Nici pomeneală ! Toată lumea scrie, toată lumea citeşte (deşi de la o vreme...) dar nimic nu se schimbă. Comuniştii rămîn comunişti, proştii — proşti iar naivii care sînt duşi de nas de propagandă îşi oferă în continuare nasul spre a fi cîrmiţi încotro strigă puterea. Întristătoare zădărnicie — nimeni nu lămureşte pe nimeni.

Horia Gârbea

Costache Anton
ÎN LUNGA NOAPTE

Romanul lui Costache Anton, întins pe aproape 400 de pagini nu m-a plictisit. Totuşi m-a dezamăgit. Ce este, de fapt ,această carte altceva decît expunerea netedă a unei cazuistici bogate dar lipsite de varietate şi de spectaculos.

La prima lectură, faptele par interesante, dar privind retrospectiv după închiderea coperţilor, nu rămîne nimic substanţial.

În lunga noapte este o relatare a micilor mizerii ceauşiste dintr-un oraş înzestrat cu universitate şi revistă literară, un breviar de bîrfe, contre vag securiste, porcării de nivel local. Atmosfera era, nici vorbă, sufocantă, teroarea adunată din mărunţişuri era irespirabilă. „Drepţii“ erau şicanaţi (nu cine ştie ce), inteligenţele erau condamnate la mediocritate şi tăcere. Realităţi incontestabile atunci, verificabile, mai mult ca sigur, şi astăzi.

Dar nici o dramă adevărată (numai „neplăceri“), nici o conştiinţă radicală (numai puncte de vedere), nici o crimă şi nici un eroism nu răsar din paginile volumului. Să fi vrut autorul anume să ne arate o lume de capacităţi terorizate fără revoltă ? Să fi dorit o carte despre mediocritatea opresiunii şi egala mediocritate a rezistenţei ? N-ar fi fost rău, dar nu s-ar zice... Cel puţin după atitudinile personajelor şi culorile lor prea contrastante alb-alb contra negru-cioară.

Insatisfacţia cititorului merge tocmai la această definire a conştiinţei drept o tăcere mai crispată şi a terorii drept o apăsare ceva mai serioasă pe capul ieşit din... noroi, să zicem.

Eroii „pozitivi“ se vor eroici dar nu sînt, ei nu-şi asumă nici o clipă mediocritatea despre care vorbeam. Nici măcar nu rezistă, în fond.

Ca urmare, scris viol (nu cine ştie ce stil, totuşi !) romanul se uită imediat, se poate trata cu ridicare din umeri şi cu constatarea că, dacă asta a fost teroarea comunistă, nici n-a fost atît de rea. Periculoasă concluzie pentru care vina o poartă autorul.

Dimensiunile cărţii nu se justifică deloc. Caz după caz, relatare reportericeasă după relatare, întîmplările se adună simplu, aritmetic, fără să acumuleze o energie explozivă în final. Rezolvarea lipseşte (voit ?) iar eventuala decepţie fundamentală de sfîrşit nu se întrupează nici ea.

În lunga noapte este un exerciţiu realizat cu dexteritate dar fără profunzime, cititorul ar ierta faptul că nu este cutremurat dacă ar fi măcar distrat. Nu se plictiseşte, nici nu se dumireşte. Romanul nu este **unul** anume ci un set de file broşate, puse printre altele aidoma.

Marina Mureşanu Iovescu
EMINESCU ŞI INTERTEXTUL ROMANTIC

Preţioasă şi pretenţioasă, lucrarea Marinei Mureşanu Iovescu urmăreşte, pentru a rezuma în cîteva vorbe limpezi efortul uneori confuz al autoarei, regăsirea locurilor (comune) ale romantismului în opera lui Eminescu.

În ce măsură cutare abordare a chestiunii visului la Eminescu frapează cu identitatea formulării sale la Nerval, iată întrebarea ! Ar fi vorba, după cum anunţă autoarea în primul capitol, despre „un nou comparatism“. Dar, cum bine zicea poetul, „toate-s vechi şi nouă toate“, încît este anevoie de observat în ce măsură „noul“ comparatism nu este comparaţie pur şi simplu.

Faptul de netăgăduit că în opera eminesciană se găsesc ecouri proprii epocii romantice, ecouri dobîndite prin lectură sau prinse din aer, fiind „spiritul timpului“, este în volum slujit prin numeroase exemple care constituie desigur o onorabilă contribuţie. Mai mult ce se poate spune ?

Asemenea lucrări îşi au rostul, foarte strict vorbind, între specialişti dar nu provoacă o revelaţie asupra unei poezii de talie universală. Mă tem că eseista nici nu-şi propune mai mult decît stricta pedanterie ştiinţifică (atît cît poate exista aici ştiinţă) iar cu inefabilul stă la fel de rău ca fiecare dintre noi.

Roșul interdictiv și contragerea figurii

Prima trăsătură a simbolismului culorilor este universalitatea lor, nu numai geografică, ci și la toate nivelurile ființei și ale cunoașterii. Culoarea este o însușire cosmică ce ne este la îndemînă și ne face să ne simțim mai aproape sau mai departe de ceva. Așa cum există o lume exterioară, obiectivă a culorilor, tot așa există și o lume interioară, trăită subiectiv, a culorilor, care se însuflețește în funcție de polarități dinamice și de vectorialități, intrînd astfel în rezonanță cu anumite direcții spirituale sau vitale ale activității noastre.

Comentînd **Povestea lui Harap-Alb**, G. Călinescu era de părere că lipsa părului sau culoarea roșie a acestuia, ca deficiență fiziologică, conduc la înăsprirea caracterului. Situîndu-ne pe planul unui esoterism simbolic al faptelor, nutrim convingerea că părul ignicolor, ca și lipsa acestuia de pe față, în cazul omului spin, traduc și ideea de spirit distructiv, în sens malefic.

De ce îi este frică omului din popor de culoarea roșie a părului? Ea poate evoca focul infernal, devorator, delirul plezmăților, patima dorinței, căldura altei lumi care descompune ființa fizică și morală. Tradiția spune că Iuda avea părul de culoare roșie și că diavolul însuși și-ar trage „ființa" din acțiunea primordială a focului nimicitor. Din punct de vedere alchimic, opera la roșu înseamnă trezirea focului primordial care sălășluiește în teluricitatea corpului, iar în ordine biologică și etică această culoare este blestemată și vătămătoare scribii înmuiau pana în cerneală roșie pentru a scrie cuvintele de rău augur, iar Faust semnează pactul infernal cu sînge).

Exteriorizat, roșul devine periculos ca instinct al puterii, dacă nu este controlat, ducînd la dragoste diabolică, egoism, ură, patimă oarbă (Mefisto poartă în iconografie mantia roșie a stăpînilor Infernului). Această culoare semnifică dorința sub toate aspectele sau formele sale, tendința și impulsul spre acțiune, voința de a obține rezultate. Respingerea roșului înseamnă căutarea protecției față de ceva care poate excita, angoasa sau slăbi, iar dacă ne gîndim la semnificația psihologică și rezonanța afectivă, el este specific tipului agresiv, dominator.

În afara domeniului magiei, roșul are potențe identice și în cel al luminii spirituale, el fiind deopotrivă invocator-evocator și interdictiv-restrictiv. Acest element categorial structurează regimul cognitiv și constituie un puternic nucleu tensional al cromaticii inițierii. Omul roșu este o ipostaziere a principiului alchimic al focului, mai corect spus, al fazei Rubedo, element care mediază, prin valorizare, cuplul antinomic fundamental Albedo-Nigredo, simbol al dualismului intrinsec al ființei, tribulațiile sufletești ale personajului Harap-Alb. El transcrie faza principală a magistrului rubedo-alchimic, cel care vitalizează imaginea anemică, lipsită de viață a albului și cel care purifică prin ardere vintrele obscure ale negrului: de aici ambivalența omului roșu, ale cărui dimensiuni diabolice trebuie înțelese și în sens alchimic, datorită faptului că este purtătorul semnelor căderii și inițierii spirituale în marea experiență a cunoașterii (pactul faustic este și el unul al inițierii).

Și omul spin prilejuiește traversarea unor probe inițiatice, care sînt obligatorii în orice proces de autodepășire spirituală, el fiind doar un instrument, o ocazie a inițierii. Toate cele trei întîlniri cu Harap-Alb au loc în pădure, topos obligatoriu în peregrinările eroilor din basme. În genere, pădurea joacă în basm rolul unui obstacol retardatant care, depășit, duce la sursa vieții și a cunoașterii misterelor. Etnologii leagă pătrunderea eroului în pădure de funcția acesteia în riturile de inițiere, întotdeauna celebrate tocmai în pădure, localizarea silvestră fiind propice spiritelor buclucașe. La prima încercare la care este supus de către stăpînul său, Harap-Alb ajunge pe insulă dus de cal în zbor, „pe deasupra cedrilor". Că și pădurea, insula este un loc „secret", fiind aptă deci pentru un ritual ca acela al inițierii (în plan etnologic, și bătrîna Sfîntă Duminică joacă rolul inițiatorului care conduce pașii tînărului spre împlinirea unor acte obligatorii în devenirea lui morală și socială). Insula pe care ajungi în zbor este, prin excelență, simbolul centrului spiritual primordial.

Toate popoarele au exprimat, fiecare în felul său, ambivalența din care provine puterea de sugestie a culorii roșii, a cărei valoare arhetipală este apropiată de aceea a șarpelui. Spinul poate fi asimilat simbolismului șarpelui, al „viperei", ceea ce nouă ne permite să facem legătura între omul roșu și cel spin. Ca și omul, dar opus lui, șarpele se distinge de toate celelalte viețuitoare. Dacă omul se situează la capătul unui lung efort genetic, șarpele, această creatură rece, fără membre și fără păr, se situează la începutul aceluiași efort. În acest sens, Omul și Șarpele sînt opuși, complementari, primul avînd ceva de șarpe în el, în partea cea mai puțin controlabilă, în psihismul inferior, obscur și tainic. Credințele folclorice în puterea magiei de a preface chipul cuiva nu au rămas fără ecou asupra literaturii, ci le regăsim concentrate în jurul unui motiv ce presupune suportul portretului: înfățișarea amăgitoare. Datorită naturii sale reptiline, Spinul apare furtiv, pe neașteptate și aparent discontinuu în fața eroului, dar de fapt îl urmărește din umbră, prin darul său ubicuitar, în sensul spiritului său malefic. El **nu vine**, ci **apare** din frunzișul pădurii ca și reptila din vegetație și se insinuează perfid. Este o proiectare pe fundalul mai larg al unei lumi pitorești, cu vocația înțelegerii arhaice, închisă într-o anumită mentalitate magică. Citeodată, datorită caracterului său enigmatic, secret, imprevizibil și proteic, șarpele nu are genul bine precizat, părăsește aparența sa masculină pentru a deveni femela care sălășluia în straturile profunde ale conștiinței.

Prin nota de umor ușor eufemistică a lui Harap-Alb „Îmi pare rău că n-am luat măcar spinul cel de-al doilea cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mîne-sa, ce-i vinovat el?" aflăm că acesta are atribute feminine, lipsindu-i de pe față părul, semn al masculinității. Substantivarea adjectivului „spin" are la bază credința milenară că bărbatul căruia nu-i crește nici barbă, nici mustăți, nu este **nici** bărbat, **nici** femeie, lui rezervîndu-i-se **un regim, o suspensie ontică (și-și)**. Această ambiguitate conține tot ce e mai rău în om: violența șarpelui, invidia, ura, lăcomia, uzurparea de merite și de nume. Absența părului trădează un complex de inferioritate masculină alimentat nu numai de sentimentul frustrării, dar și de motivul mitico-antropologic conform căruia podoaba capilară simbolizează ideea de feminitate originar procreatoare (complexul Ofeliei în termeni bachelardieni), precum și motivul biblic al confiscării sau diminuării forțelor fizice. Spinul, ca și Șarpele, nu se prezintă deci ca un arhetip, ci ca un complex arhetipal legat de rece și subterana noapte a originilor. El a fost probabil la origine un înger care a căzut și a pierdut amintirea.

Frustrarea spinului de acel altruism pe care îl poate genera numai dependența de dragostea maternă poate fi văzută ca rodul unei intervenții diabolice asupra spiritului său. Asemenea lui Mefisto cel cu mantie roșie, spinul nu este om, nu are identitate biografică, ceea ce conferă o notă în plus altorării arhetipului său. Fără patronim sau eponim, numele de spin este emblema exactă a caracteruiui său și se confundă cu tabuizarea apelativelor pentru diavol.

Sîntem proiectați în plină gîndire mitică, dar depășind această mentalitate conform căreia răul, ca emanație a spiritului diavolului, se întruchipează în ființe (fabuloase sau reale) aparținînd altor regnuri decît cel uman, apare și ideea că adevăratul exponent al datului respectiv nu este decît omul. Structurile antropologice caută în fiecare trăsătură a chipului un semn mai profund, vorbind despre alcătuirea interioară a individului, despre felul cum îi este sufletul sau mișcarea gîndului. În interiorul mentalității care a conceput un asemenea echilibru între forme și fibra morală a ființei trebuie să căutăm și principiul structurant legat de valorile echilibrului și ale armoniei. Modelele antropologice spre care se produc deschideri prin portret atrag atenția că într-un trup marcat de stigmat se ascunde un suflet bolnav. Așa a apărut omul însemnat, ale cărui trăsături sînt omenești, cu excepția unui singur detaliu, care stigmatizează și previne: fața spină, părul roșu. Acestei mișcări restrictive îi corespunde un proces de contragere a figurii, dimensiunile sale devin mai modeste, efectul ornamental se estompează, fiind păstrată doar funcționalitatea.

Creangă țintește devenirea, meliorismul omului și de aceea basmul său este tratat în notă umoristică, pentru că omul însemnat are drumul deviat de la sensul evoluției umanității. Concepția estetică de origine populară a lui Creangă este evoluționistă pentru că identifică opoziția frumos-sănătos/urît-bolnav. Frumusețea este o determinare biologică echivalentă cu sănătatea, în timp ce urîtul indică o carență vitală, un minus biologic, care justifică părul ignicolor sau lipsa acestuia. Este o concepție pozitivă despre valorile superioare ale omului, care reușește să depășească obstacolele datorită energiilor naturii (însoțitorii lui Harap-Alb sînt forțe ale naturii).

Elemente ale credinței populare semnalînd relații de solidaritate între trup și fire, își fac loc și în opera lui Creangă, unde spinul și omul roșu au statut de ființe stigmatizate, prevenind, prin înfățișare, asupra substanței lor malefice.

Vasile Spiridon

Fragmente dintr-o etică a autorului

Despre tăcere și despre frumusețe

Un călugăr este întrebat de alți călugări: „Pentru ce fugi de noi?". Iar întrebatul răspunde: „Dumnezeu știe că vă iubesc pe voi, dar nu pot să fiu și cu oamenii și cu Dumnezeu. Cele de sus, nii și milioane, au numai o voie, iar meni au multe voi. Deci nu pot să las e Dumnezeu și să vin întru petrecerea u oamenii." Plecînd de la acest citat in **Pateric**, poți să așezi — simbolic — e Dumnezeu lîngă **tăcere**, iar pe oameni, cu multitudinea lor de ginduri, entimente și voințe, imensei cantități le **vorbărie-frumoasă** a literaturii. Origen spune că, înainte de Turnul Babel, uvîntul Unic, nedesfrămat, rostea dintr-o dată Întregul, iar de la înălțarea urnului încoace, infinitatea de vorbe atoncază la nesfîrșit numirea. Pe de-o arte, deci, tăcerea ascetică a pustnicului, tăcere care-l pune în relația directă u nesfîrșitul divin, iar pe de altă parte ontinua vorbă expresivă a poetului care firșește în aproximări. Cum se pot împăca tăcerea de liniște și pace a lumii e dincolo cu frumusețea mereu mișcătoare a lumii de-aici? Iată un paradox undamental nu numai al literaturii ci l oricărei existențe. Numeroși își înseamnă sfinții: „Fugi de oameni, taci, iniștește-te!". Artistul, dimpotrivă, se caldă în beția de expresivități a realității de-aici, palpabile.

De fapt, sfîntul își trăiește viața mult mai repede, și-o termină de trăit înainte a aceasta să se încheie, iar poetul, în maximele tensiuni ale gîndului, în ardeile de tot ale inimii, trăiește mai multe ieți deodată, de-a valma. Poetul și sfîntul sînt complementari. Laolaltă, ei cuprind lumea în întregul ei și, se pare că, doar amîndoi pot aduce dovadă că întreaga existență merită salvată. Sfîntul Serafim de Serov, pelerinizînd lumea, purtîndu-și prin ea crucea rugăciunii sale, reușea, prin tăcere (prin capacitatea rezonatoare și amplificatorie a acesteia) să accadă, să simtă în extazul bucurici intensitatea de frumusețe a lumii.

Poetul, „destrăbălindu-se" în orgia frumuseții acestei lumi, mărind-o, oglindind o, remultiplicînd-o, ajunge brusc, zi de zi, în spatele acesteia, dincolo de decor, la tăcere. Poetul racordîndu-și intens subiectivitatea la lume, este — în final — producător de uimire și de tăcere. Tăcerea produce frumusețea lumii, iar frumusețea produce tăcere, frumusețea „suprimă în mod spontan îndoiala" neastră congenitală. Sfîntul, tăcînd, elimină din sine distincția între ascultător și vorbitor, elimină din lume distincția subiect-obiect și face reală frumusețea ontică a vieții curățate de viață. Poetul, strigînd frumusețea, exacerbînd-o, face o lume întreagă să amuțească contemplîndu-se pe sine însăși și, astfel, depășindu-și limitele.

O altă pildă din **Pateric**: „A mers odată un pustnic bătrîn într-un loc și suflînd vîntul făcea trestia sunet. Și a întrebat bătrînul pe frați, ce este sunetul acesta? Iar frații i-au spus: este sunetul trestiei. Zis-a bătrînul către dînșii: cu adevărat, de va ședea cineva în liniște și va auzi glas de pasăre, nu are inima aceeași liniște; cu atît mai mult voi, avînd sunetul trestiilor acestora." Cred că cu greu se poate găsi un îndemn mai apăsat la tăcere, o chemare mai puternică împotriva lumii. Nici nu se mai pune problema oamenilor, cu vorbăria și sentimentalismele lor, sunetul ce trebuie eliminat e al naturii neînsufletite înseși. (Nu poți să nu te gîndești, însă, că sunetul trestiei în vînt este cel mai „gînditor" sunet, deci cel mai ispititor.) Poetul, fiind cel cu mintea și simțurile exacerbat receptive, pustnicul pare și de această dată plasat în cealaltă extremă. Dar la cîteva pagini mai departe, tot în **Pateric**, întîlnim alt exemplu, ce are doar în aparență statut contradictoriu față de primul: „Acel călugăr, în seara sîmbetelor, pe cînd se lumina spre duminică, lăsa soarele înapoia lui și întindea mîinile la cer, rugîndu-se, pînă iarăși strălucea soarele." Această rugăciune pentru bunul mers al cosmosului dovedește că practica religioasă are legătură cu frumusețea lumii în ceea ce este fundamental și esențial în aceasta. Tăcerea mistică este chiar identificare cu ritmul muzical și cosmic al lumii. Racordare la esența raporturilor ritmice ale transformării lui Dumnezeu în lume și a lumii în Dumnezeu. Tăcere mistică înseamnă a tăcea direct paradoxul hristic. Fundamental, tăcerea și frumusețea sînt una singură. Iar rostul profund al existenței oricărei firi contemplative, al celor ce trăiesc mai mult în legea lui **a fi**, decît în cea a lui **a face** este acela de a fi prilejuri vii ale transformării lumii în Dumnezeu și a lui Dumnezeu în lume. Într-un fel, poeții sînt printre oameni ca sfinții printre poeți.

Cristian Popescu

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU LUCEAFĂRUL

„Crezul meu de o viață a fost și este să caut ceea ce-i unește pe oameni și nu mă axez pe ceea ce-i dezbină“

Interviu cu excelența sa domnul MILAN RESUTÍK, ambasador al Republicii Federative Cehe și Slovace în România

— Stimate domnule Milan Resutík, sînteți primul ambasador al Republicii Federative Cehe și Slovace postrevoluționare, un diplomat-scriitor și vorbiți românește. Chiar dacă dialogul cu dumneavoastră are loc în redacția unei reviste literare, vă întreb în primul rînd cum se învață limba română la... Praga și Bratislava ?

— De fapt cu ce să încep ? Cu revoluția noastră, sau cu studiul limbii române ? Ei, da, sînt primul ambasador postrevoluționar al Republicii Federative Cehe și Slovace în România. Asta mă bucură nespus și apreciez acest lucru așa cum se cuvine. De pildă, abia azi pot să înțeleg un sportiv, căruia, la vederea drapelului național, sau la auzul imnului de stat, îi dau lacrimile. Căci, abia azi sînt mîndru de țara mea, de patria mea. Iată, de exemplu, cuvîntul patrie. De cînd am început să scriu, am evitat acest cuvînt profanat, folosit de oricine și oricînd și mai ales ne la locul lui. Astăzi, cuvîntul îmi pare nu numai firesc, dar și potrivit și necesar. Cîte asemenea cuvinte, minunate prin semnificația lor, nu au însă în urechea noastră un ecou neplăcut, ba chiar ne e rușine de ele ! De pildă, cuvintele pace, frăție, sau prietenie. Sau constructor. Și cîte multe altele. Oare ce sentimente aș evoca în sufletele dumneavoastră, dacă aș începe acum să vorbesc despre pace, frăție și prietenie ? Despre construirea societății ? Nu e oare un păcat irosirea în zadar a unor cuvinte atît de minunate ? Cum vom izbuti să le reabilităm ? Veți spune poate ca Hamlet — vorbe, vorbe, vorbe, dar socot că mai trebuie să ne punem și o altă întrebare hamletiană : a fi, sau a nu fi ? Sau s-o modificăm puțin — cum să fie ca să fie cît mai bine ? Așadar, sînt primul ambasador postrevoluționar în România... Aș vrea să spun însă că revoluția este una, în timp ce etapa postrevoluționară înseamnă trezirea dintr-o stare euforică. (Sînt fericit că soarta mi-a hărăzit să supraviețuiesc acestei epice fantastice, fiindcă „mi-a fost hărăzit“ să supraviețuiesc și anului 1968). Etapa postrevoluționară ar trebui, de fapt, să împlinească semnificația revoluției. Dacă revoluția a fost făcută împotriva răului (revoluția nu ia naștere pentru ceva, ci împotriva unei stări anume), atunci, în perioada postrevoluționară, ar trebui să se impună numai lucrurile bune. Asta înseamnă ca am fost împotriva antiumanismului, totalitarismului, iar acum ar trebui să urmeze omenia și democrația. Desigur, evoluția e un fenomen mai complex decît revoluția. Mai simplu spus, e mai puțin complicat să dărîmi, decît să construiești. Iar eu sînt sincer convins că astăzi dorim cu toții numai lucruri bune.

Mi-am îngăduit această divagație, întrucît discuția noastră urmează a fi publicată într-o revistă literară și, probabil, pe parcurs mă voi mai abate din drumul trasat de întrebarea dumneavoastră. Trebuia să vorbesc despre felul în care se predă la Praga, sau la Bratislava limba română și, iată, unde am ajuns.

Deci, limba română. În ambele orașe este predată la facultățile de filosofie, după părerea mea la un nivel mulțumitor. Drumul meu spre studiul acestei limbi a fost cu totul neobișnuit. În anul 1958, după examenul de bacalaureat, oficialitățile au decis că n-am dreptul să urmez cursurile învățămîntului superior și trebuie să intru în producție. Cu un an mai tîrziu, mi s-a aprobat să particip la examenul de admitere, unde, un domn minunat — printre altele un remarcabil critic literar — m-a convins să studiez limba română. Eram doi studenți în acel an și, abia după cîțiva ani, același domn mi-a dezvăluit că mi-a recomandat limba română, pentru ca, în cazul unei presiuni din partea oficialităților, de a fi exmatriculat, facultatea să mă poată apăra, deoarece, într-un an de studiu trebuiau să fie minimum doi studenți.

cător acestui domn nu numai pentru grija personală pe care mi-a purtat-o, ci și pentru faptul de a-mi fi prilejuit învățarea limbii române. Iar acum, cînd soarta m-a unit cu țara dumneavoastră și pe această cale, adică prin misiunea mea diplomatică, mă voi strădui să nu fie nevoie să roșesc, citind afirmația dumneavoastră că vorbesc românește.

— Prietenia românilor cu slovacii și a slovacilor cu românii este veche și trainică. Cred că niciodată nu ne-am înțeles mai bine cu ceilalți europeni, așa cum ne înțelegem noi. Există oare o explicație ?

— Orice prietenie adevărată este, de fapt, de nezdruncinat. Am cîțiva prieteni cu care mă întîlnesc rar, chiar foarte rar, dar cred că sîntem prieteni buni. Vă dau un exemplu. Cu Laurențiu Ulici și Eugen Uricaru nu m-am întîlnit de mai bine de zece ani. Cînd însă, după atîția ani, ne-am reîntîlnit, de curînd, la București, am reluat dialogul nostru, exact de acolo de unde îl întrerupseserăm, cu ani în urmă, la Bratislava. N-am avut deloc sentimentul că ceva s-ar fi schimbat în relațiile dintre noi, că n-am mai avea ce să ne spunem. Așa sîntem noi, oamenii, luați individual. Sîntem acum puțin mai în vîrstă decît am fost (oare și mai înțelepți ?) și un pic mai cărunți. La fel se întîmplă și cu popoarele. Au trăit și au supraviețuit împreună multor evenimente, ca, apoi, eventual, să nu se întîlnească decenii întregi. Dar întotdeauna, după anumite perioade, au știut să se înțeleagă. A persistat o anume legătură spirituală, ca un destin, care le-a unit. Dacă aș face o incursiune în trecut, ar trebui să mă întorc la clasicii slovaci : Vajanský, Tajovský, Krasko și cehi : Urban Jarnik sau abatele Zavoral. Iar dacă aș frunzări doar remarcabilele lucrări, poate ale celui mai bun slovacist din lume, românul Corneliu Barborică, numele acelora care au unit universurile noastre spirituale, am regăsi mult mai multe afinități între români și slovaci O astfel de tradiție, o astfel de legătură nu pot, pur și simplu, să dispară. Uneori pot fi slăbite, sub presiunea altor probleme, dar, mai tîrziu, sămînța semănată de istorie încolțește din nou.

— În Cehoslovacia, românistica și dragostea față de România au avut în persoanalitatea excepțională a doamnei Jindra Hušková „farul lor luminos“. Și dumneavoastră v-ați „contaminat“... de românismul pe care l-a iradiat ?

— Doamna Jindra Hušková a fost, într-adevăr, o personalitate de excepție, nu numai a românisticii slovace, dar și a celei cehoslovace. Pe de o parte, provenea dintr-o familie de eminenți intelectuali cehi, iar pe de altă parte, pînă la puciul comunist din 1948, soțul ei, domnul Husek, a fost o personalitate în jurnalistica slovacă, ceea ce i-a permis ca, de la bun început, să pornească de la o bază solidă în activitatea ei literară, științifică și publicistică. Ani îndelungați, domnia sa a fost aproape un caz similar în românistică, trebuind, de fapt, să facă totul : să traducă, să facă cercetări, să fie propagatorul culturii române și al României, în general, să scrie materiale de specialitate și publicistice, să formeze noi generații de româniști, să se dedice, deopotrivă, limbii și literaturii române. Desigur, această vastă activitate a lăsat, nu o dată, urme în ceea ce privește nivelul lucrărilor sale, dar cred că doamna profesoară Jindra Hušková a trasat o brazdă adîncă în toate domeniile în care a activat, dînd suflet românisticii în Slovacia. Pentru mine personal, doamna profesoară Hušková a însemnat prima întîlnire cu limba română, cu literatura română, cu istoria și cultura română în general. Dar nu numai atît. Întîlnirea cu domnia sa a fost și întîlnirea cu „timpurile de odinioară“, căci datorită soțului domniei sale am avut posibilitatea să fac cunoștință, de la vîrsta de 18 ani, cu multe personalități culturale și politice, pe care regimul de atunci nu numai că le contesta, dar le și suprima. Și, bineînțeles, cu astfel de ocazii, la întîlnirile și seratele noastre mi-am format cu totul altă imagine despre personalitățile române, care aparțineau unei istorii nu prea îndepărtate a României. Poate chiar acele seri petrecute cu doamna profesoară Husková și soțul domniei sale au fost motivul pentru care m-am aplecat asupra literaturii române, asupra României, chiar și atunci cînd aveam cu totul alte preocupări. De exemplu, propria-mi creație literară, publicistica și critica literară. Deseori însă reveneam la limba română, chiar dacă, de cele mai multe ori cu dificultate, pentru că limba de care nu te folosești se uită ușor. Simțeam mereu nevoia să mă aflu în contact cu limba română, pentru ca, atunci cînd vor veni timpuri mai bune, să revin la ea cu mai multă temeinicie. Așadar, doamna profesoară Jindra Hušková „m-a contaminat“, într-adevăr, cu „bacilul“ românisticii. Și-i sînt recunoscător, căci, pînă la urmă, precum se vede, aceasta a devenit destinul meu.

— Republica Federativă Cehă și Slovacă are în fruntea ei un scriitor — Václav Havel. În postul de ambasador la București a fost numit de asemenea, un scriitor — Milan Resutík. Delegarea puterii politice spre literați reprezintă un program guvernamental ?

— Contextul în care m-ați încadrat este măgulitor pentru mine, dar poate mai puțin pentru domnul Havel. Desigur, întrebarea nuanțează altceva. Nu cred să fie un program guvernamental transferarea puterii politice literaților, chiar dacă situația actuală ar putea să sugereze acest lucru. Este adevărat că azi, în multe funcții politice importante, atît în țară, cît și în serviciile diplomatice, sînt desemnați oameni de litere. Dacă m-aș referi numai la ambasadori, în afară de București, situația este similară și la Bonn, Budapesta, Belgrad, Helsinki, Viena (unde se află minunata actriță Magda Vasarylová). Și, desigur, s-ar mai găsi multe alte exemple asemănătoare, în funcții diplomatice inferioare. Aș spune deci, că nu este vorba despre un program guvernamental, ci de necesitatea suplinirii unor politicieni și diplomați de profesie și de calitate, pentru un timp, pînă se vor forma alții noi. Nu știu cît va mai dura această situație, dar un anumit timp va mai persista teza domnului președinte Havel, care spune că, cei care **ar putea** îndeplini anumite funcții, ar trebui să și vrea să le îndeplinească. Asta înseamnă că oricine are asemenea înclinații ar trebui să-și manifeste și interesul de a ajuta. Desigur, asta presupune și un anume risc, căci, în asemenea situații, se îndepărtează de munca lor atît de importantă, nu numai scriitorii și literații, ci și mulți ingineri, medici etc. Iar mai tîrziu, cînd aceștia se vor întoarce la munca lor, cine va ști să spună ce a însemnat pentru profesionalitatea lor jertfa pe altarul politicii... ?

— Domnule Resutík, după căderea absolutismului comunist, România și Cehoslovacia se lovesc de aceleași probleme : reforma economică, șomajul, instabilitatea socială. Credeți că țările noastre vor depăși această situație dramatică ?

— Probabil că n-aș mai putea să trăiesc, dacă n-aș fi convins că țările noastre nu vor ști să depășească situația extrem de dificilă prin care trec. Sînt conștient de faptul că, în încercarea de a ieși din actuala situație, uneori va trebui să suportăm lovituri dureroase. Toți sîntem conștienți că reforma economică este inevitabilă, că ea nu poate ocoli șomajul, fapt care are drept consecință instabilitatea socială. Știm toate astea. Atît noi, cît și dumneavoastră, sîntem conștienți de faptul că, fără intervenții dramatice în viața societății, nu se va pune nimic în mișcare. Toate acestea sînt normale, desigur numai pînă în clipa în care problema va fi rezolvată pe plan general și nu mă va afecta pe mine personal, pe dumneavoastră, sau pe noi toți. În clipa aceea, evaluăm altfel situația și strădaniile reformei le judecăm pe fundalul propriilor „nedreptăți“. Nu știu dacă și la dumneavoastră — încă nu am avut ocazia să aud așa ceva — la noi, însă, nu o dată, am auzit că „pe timpul comuniștilor era mai bine“. La auzul unor asemenea vorbe, mă simt puțin derutat : mi-e frică, punîndu-mi întrebarea dacă omul nostru este capabil și dispus să facă ceva ca să devină o individualitate, sau se complace să rămînă doar un membru al unei turme. Din fericire, asemenea sentimente nu mă încearcă adeseori și ele nu durează mult, pentru că văd și îmi dau seama că cetățenii se manifestă totuși diferențiat, că apar din ce în ce mai mult cei ce doresc să se evidențieze ca individualități, dispuși să și facă ceva în acest scop. Tocmai aceștia sînt cei care mă conving că situația este, ce-i drept dramatică, dar nu fără ieșire...

— După părerea mea, revenirea la capitalism, nu pune pe primul plan problemele economice și cele ale orînduirii sociale, ci problemele adaptării psihologice și ale schimbării mentalității. Populația din țara dumneavoastră a știut să iasă dintr-o anumită amorțeală, să depășească inerția, să se angajeze cu elan pe drumul reformei și să se adapteze noii comenzi sociale ?

— Mărturisesc că întrebarea este foarte complexă. Înainte însă ar trebui să răspund la altele, care decurg din întrebarea dumneavoastră. De exemplu : Ce este întoarcerea la capitalism ? Ce este capitalismul ? Se folosește oare această denumire și în afara granițelor fostelor noastre republici socialiste ? Și cu ce semnificație ? Astăzi, la noi, cuvîntul capitalism se folosește la fel de puțin ca și cuvîntul socialism. De aceea, în legătură cu întrebarea dumneavoastră, aș vorbi mai curînd despre revenirea la democrație, sau, dacă este vorba de economie, la întoarcerea la relațiile economice de piață. În felul acesta am putea să mai formulăm multe întrebări. De pildă : ce s-a devastat cel mai mult în țările noastre în ultimii peste patruzeci de ani „plini de succese“ ? Economia ? Relațiile sociale ? Morala ? Adevărul e că totul a fost devastat. După cum la fel de adevărat este faptul că nimic din ceea ce s-a distrus nu se poate schimba de la o zi la alta, chiar dacă fiecare zi de întîrziere înseamnă apropierea unei tragedii, a unei tragedii sociale. Cu greu aș reuși să precizez ce este mai important : adaptarea psihologică și schimbarea mentalității, sau relațiile economice și problemele organizării sociale. E limpede că fără schimbarea mentalității și a adaptării psihologice nu vor prospera nici reforma economică, nici alte reforme. Dar e oare posibilă schimbarea mentalității fără schimbarea relațiilor economice și sociale ?

În cea ce privește populația Cehiei și Slovaciei, pot spune că după visul duios al revoluției de catifea ne-am trezit în realitatea crudă a evoluției. Personal, cred că populația noastră a depășit starea de inerție, dar asta nu înseamnă doar un elan reformator, ci, într-o importantă măsură, și nemulțumirea față de situația care domnește la noi. În noiembrie 1989 ni se părea simplu să strigăm la mitinguri că vom rezista, că vom strînge cureaua. Nu ne-a costat nimic atunci să ne facem promisiuni. Azi însă situația s-a schimbat. Nu mai e nevoie să strigăm și să promitem. Azi, pur și simplu, sîntem nevoiți să strîngem cureaua. Am uitat ce-am spus în timpul revoluției, lucru care unora le convine, pentru a răspîndi cu discreție printre oameni că în timpul comunismului nu era nevoie să strîngem cureaua, chiar dacă pe atunci purtam botnițe. N-aș vrea să-i prezint pe cehi și slovaci ca pe niște oameni care, cu un nou elan, pornesc să construiască o nouă societate. Sînt oameni îngrijorați și obosiți, care suportă greu soarta lor actuală și nu acceptă cu mulțumire intervențiile nefavorabile în viața lor. Pe de altă parte însă, știu că altfel nu se poate. Îndată după revoluție, reprezentanții noștri de frunte au înfățișat foarte deschis, în repetate rînduri, situația economică ce ne așteaptă. N-au făcut promisiuni deșarte și, deci, nimeni nu se poate socoti înșelat.

— Reforma cehoslovacă, văzută de la București, ni se pare a fi cu mult mai clară și cu mult mai bine organizată, de-

cît febra neclarităților de pe Dîmbovița. Ca principiu, la dumneavoastră ați început cu marea privatizare a întreprinderilor industriale și nu cu licitația publică a micilor întreprinderi comerciale. Puteți face referiri la modalitățile diferite de realizare a reformei în țările noastre ?

— Văzută de departe, reforma noastră poate părea unui observator mai clară și mai bine conturată. Tocmai de aceea mi-aș permite să nu fiu întru totul de acord cu dumneavoastră. Spun acestea, pentru că guvernul român, ca și cel cehoslovac, au aderat fără echivoc la țelul final al acestor reforme, care trebuie să fie economia de piață, efectiv funcțională. Pentru atingerea acestui țel, parlamentul român, la fel ca și cel din R.F. Cehă și Slovacă, adoptă zeci de noi legi, care, cel puțin din punct de vedere al legislației, apropie cele două state de realizarea acestui scop. La noi, ca și la dumneavoastră, etapele reformei se întrepătrund. La dumneavoastră, de pildă, Legea fondului funciar, sau Legea investițiilor străine directe au și intrat în vigoare, pe cînd parlamentul ceh și slovac abia le discută. În schimb, încă de la sfîrșitul lui februarie, la noi a intrat în vigoare Legea marii privatizări, care, în etapa actuală, este obiectul unor discuții furtunoase, nu numai în parlamentul român, dar și în mijloacele de comunicare în masă. În Cehia și Slovacia prețurile au fost liberalizate, începînd cu ianuarie 1991, iar în România efectele celei de a doua etape a liberalizării se resimt chiar în aceste zile. Etapa trecerii la economia de piață provoacă, în același timp, și multă nesiguranță socială. Crește neîncetat numărul întreprinderilor de stat nesolvabile, crește numărul șomerilor. La asta ne-am mai referit într-o anumită măsură în cele arătate mai sus. Toate acestea sînt fenomene cauzate de destrămarea economiei monopoliste de stat, supradimensionate, cu planificare centralizată.

E limpede că destrămarea ei este însoțită și de fenomene negative. Pentru atenuarea sau înlăturarea lor, toți putem fi ajutați în importantă măsură de Fondul Monetar Internațional, de Banca Mondială, sau de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, precum și de alte asemenea instituții financiare și economice mondiale și europene, care consideră drept realizabilă reforma economică ce se desfășoară în Cehoslovacia și România.

Nu există nici un dubiu că scopul reformelor noastre este același, doar căile care duc spre acest țel diferă uneori. Dar nu știu dacă acest lucru vă mulțumește — și la noi, cîteodată, oamenii spun, referitor la reformă, că este o convulsie spasmodică, febrilă. Ea trebuie însă să continue, în ciuda tuturor dificultăților...

— Problema națională, problema raporturilor între naționalitățile conlocuitoare este la fel de importantă la dumneavoastră, ca și la noi. Există o modalitate optimă de soluționare, în primul rînd a problemei maghiare, la fel de prezentă și pe un mal și pe celălalt al Tisei ?

— Problema minorităților etnice este una din problemele prioritare în aprecierea drepturilor omului. Este deci o problemă extrem de importantă și în funcție de soluționarea ei se evaluează și nivelul democrației în diferite țări. În rezolvarea acestei probleme pornim de la realitatea că drepturile tuturor cetățenilor trebuie să fie aceleași, că individul, indiferent de apartenența lui socială, națională, rasială sau politică, trebuie să aibă aceleași drepturi și îndatoriri. Nu cred că la noi ar fi discriminat vreunul dintre grupurile etnice, sau de orice orientare, pentru că nimeni nu împiedică niciodată afirmarea lui din punct de vedere național, politic, cultural sau economic. Fiecare poate beneficia de avantajele create de statul nostru în mod egal, dar, pe de altă parte, fenomenele negative din societate se răsfrîng deopotrivă, asupra fiecăruia. Desigur, s-a întîmplat, nu o dată — și nu o dată se va mai întîmpla și în viitor — ca propaganda să prezinte în fața lumii un tablou demagogic despre situația existentă. De pildă, desprinzînd doar niște detalii din ansamblul contextului social. Aceasta înseamnă că discriminarea cetățeanului ca atare se răsfrînge la discriminarea unui membru al unei anumite minorități etnice. O asemenea propagandă s-a bucurat într-o anumită perioadă de succes, astăzi însă — am această credință — lumea întreagă a devenit mai înțeleaptă și nu se mai lasă înșelată de o argumentație îndoielnică...

— Intelectualii cehi și slovaci, care au activat în timpul fostului regim comunist, participă la reformă, sau se consideră și sînt considerați ca fiind „colaboraționiști" ?

— Sînt unii care în timpul defunctului regim comunist și-au văzut de profesiunea lor, alții, însă, au colaborat, contribuind cu multă sîrguință la creanța lui. Dacă s-ar face o evaluare pausală, dacă valorile culturale și purtătorii lor ar fi triați doar după faptul de a fi profesat sau nu în regimul trecut, probabil că n-am ajunge prea departe, cel mult la un nou totalitarism. Totuși, cei patruzeci de ani au adus și niște valori și o anumită experiență. Și, în orice caz, ne-au făcut să tragem niște învățăminte. De bună seamă, au existat indivizi care au profitat în mod vădit de situația politică creată ; despre aceștia putem spune, fără să șovăim, că au fost colaboraționiști. Astăzi, cărțile lor nu vor mai apărea, pentru simplul motiv că nu se va mai găsi nici un editor care să le publice, deoarece piața nu i-ar permite acest lux. Și așa, existența oricărei edituri sau reviste este amenințată cu dispariția la noi, fiindcă astăzi cetățeanul nostru cugetă bine, dacă să-și cumpere o carte sau o pîine (desigur, afirmația e un pic exagerată și prezentată metaforic). Aș putea spune, deci, că puțini sînt intelectualii (aici mă gîndesc și la „colaboraționiști"), care ar mai dori întoarcerea timpurilor de odinioară. De aceea, orice cetățean — și nu e vorba doar de intelectuali — are dreptul să participe la reformă. Desigur, competența anumitor persoane, ținînd seama de activitatea lor anterioară și de creditul lor moral, este considerabil limitată. Asta nu din pricina unei hotărîri oficiale, ci pur și simplu, fiindcă societatea i-a dat la o parte. E, de fapt, o legitate : s-a dezintegrat acea pătură unitară a „intelectualității socialiste" și, dintr-o dată, au apărut mii de intelectuali, cărora „Partidul" nu le mai dă indicații să se conducă după „unica ideologie justă, cea marxist-leninistă", ci se conduc după conștiința și morala proprie. Aceasta va fi foarte curînd trăsătura determinantă în cultura noastră. Spuneți-mi, ce ar mai rămîne din cultură, din artă, din viața dumneavoastră intelectuală, dacă ar fi eliminați toți cei care au profesat în fostul regim comunist ? Și-o întrebare fundamentală : oare n-au creat mulți dintre ei și opere de valoare ? Ne putem permite, oare, să nu le acceptăm ? Ne putem permite să riscăm în privința valorilor, așa cum și-a permis, mai bine de patruzeci de ani, regimul comunist ? Cred că nu. Trebuie doar să aplicăm noi și drepte criterii de evaluare. La fel se procedează la noi și la dumneavoastră. Chiar dacă, uneori, cu nervozitate și erori — sînt însă încredințat că cerul se înseniază...

— După părerea dumeavoastră, cum ar trebui să se comporte un om de cultură în contextul schimbărilor pe care le trăim ?

— Omul de cultură ar trebui să aibă o conduită aleasă, decentă. Indiferent de schimbările din jurul lui. Știu, dumneavoastră sînteți curioasă să aflați altceva : cum ar trebui să contribuie omul de cultură la schimbările pe care le trăim, astfel încît ele să fie pozitive și progresive. Și, mai cu seamă, schimbările în domeniul culturii. Însuși principiul schimbărilor care s-au petrecut în țările noastre izvorăște din esența morală. Desigur, o contribuție însemnată au avut și economia deformată și dezolantul nivel de viață, material. După mine însă, principala cauză a acestei cotituri a fost înjosirea absolută a demnității umane, așa cum am amintit și mai înainte, omul fiind coborît la nivelul componentului de turmă. De aceea, eu personal, văd funcția omului de cultură în aceea de a ridica nivelul moral al contemporanului său. Prin creația sa și principiile sale de viață, influențînd prin propria morală moralitatea celorlalți. Omul de cultură ar trebui să activeze în așa fel, încît toți să ne dăm seama că nu numai literatura, artele plastice, muzica etc. înseamnă cultură, că înainte de toate ea este un principiu de viață, atitudine față de muncă, toleranță și omenie, atitudine față de mediul ambiant.

Nu mă îndoiesc că multă vreme de-acum încolo nu va fi simplu să răsturnăm normele deprinse, care mai persistă în noi, din trecut. Căci genocidul moralei pe care l-am urmărit cu destulă pasivitate timp de peste patruzeci de ani, atît la dumneavoastră, cît și la noi, s-a înrădăcinat adînc în viața noastră și va fi nevoie de multe eforturi ca să-l smulgem din rădăcini. În această muncă de îndreptare a unor neglijențe, ar trebui reabilitat nu numai omul de cultură, ci, mai ales spiritul cultural al poporului.

— Poziția diplomatului vă oferă o satisfacție mai mare decît literatura ?

— În întrebare ați sugerat că diplomația și literatura nu fac casă bună. Dacă ar fi să-mi exprim părerea după cele cinci luni de cînd mă aflu în diplomație, probabil n-aș fi de acord. Numai că eu sînt un mare optimist, și de aceea cred că într-o bună zi voi reuși să îmbin aceste două activități, măcar în așa măsură, încît să se tolereze reciproc. Și care din ele îmi dă mai multe satisfacții ? Întrebarea e foarte grea. Răspunsul și mai greu. Omul scrisului își petrece o mare parte a vieții la masa de lucru. E o viață foarte frumoasă, dar de multe ori are chef să evadeze, să caute agitația străzilor, pe scurt, oamenii, compania lor, ca apoi să se reîntoarcă în singurătatea camerei sale de lucru.

Viața de diplomat este pentru mine ceva nou și necunoscut. Uneori/ spun că am văzut pentru prima dată cu ochii mei un ambasador în carne și oase, cînd m-am privit în oglindă. De aceea, în momentul de față mă tulbură mulțimea de oameni noi cu care mă întîlnesc, mulțimea de noi activități pe care trebuie să le îndeplinesc.

Mereu descopăr cîte ceva nou în viața mea și asta mă bucură nespus. Sentimentul responsabilității și teama de a nu greși ceva într-o anumită situație, de a nu-i face de rușine pe cei care m-au trimis aici, pentru că-i stimez foarte mult... Aș putea să continui cu enumerarea complexelor mele „de ambasador", dar știu că pînă acum am destăinuit destule lucruri pe care un diplomat de carieră n-ar trebui să le pomenească. Deci ce mă mulțumește mai mult — diplomația sau literatura ? Îmi plac deopotrivă, dar, adeseori, nostalgia pune stăpînire pe mine, atunci cînd îmi aduc aminte de liniștea și melancolia biroului meu din bătrîna căsuță din Nové Mesta nad Váhom , nu departe de Bratislava...

— Care este programul activității dumneavoastră în fruntea ambasadei Republicii Federative Cehe și Slovace la București ?

— Crezul meu de viață a fost și este să caut ceea ce-i unește pe oameni și să nu mă axez pe ceea ce-i dezbină. Aș vrea să-i rămîn fidel și, după posibilități, să-l aplic și în practica diplomatică. Dacă voi reuși, asta o va dovedi viitorul, prin durata mea în această funcție. Aș fi însă tare fericit, dacă aș izbuti să fac ceva în numele crezului meu de viață.

Mai departe : reprezint interesele țării mele în țara dumneavoastră, dar în același timp sînt dator să transmit interesele țării dumneavoastră față de țara noastră și, în privința asta aș dori să fiu un translator competent, care să nu deformeze conținutul, ci să ajute la înțelegerea lui, un interpret care se străduiește să promoveze înțelegerea nu numai între indivizi, ci între popoare întregi. E oare prea patetic ce spun ? (Știu, aș putea diseca totul în domenii bine delimitate, dar asta ar însemna s-o lungesc prea mult).

Să continuăm : astăzi, în țările noastre, se vorbește foarte des despre „întoarcerea în Europa", sau despre „intrarea în Europa". Pe mine mă irită acest ciocănit la ușa Europei, nu de alta, dar mă încearcă sentimentul penibil că ciocănim în propria ușă. Am simțit întotdeauna că aparținem Europei și nu reușesc să înțeleg de ce ar trebui să mă întorc la ea. Poate că ședeam la o altă masă, la masa servitorilor, dar am fost mereu aici. Nu, noi nu vrem să schimbăm locul, vrem să schimbăm doar poziția noastră. Aici nu ajută ciocănitul și așteptarea de a fi poftiți să intrăm, ci numai și numai munca, pentru a fi cetățeni stimați ai Europei. În ce mod, nu știu, dar despre asta aș vrea să conving cît mai mulți oameni.

Mai departe : Bucureștiul este primul și, cred, ultimul meu post de diplomat. Sînt înconjurat de oameni tineri, care abia încep viața lor activă. Cîndva, peste ani, aș fi foarte fericit să-mi pot spune că acești diplomați talentați și capabili și-au început cariera cu mine — diplomatul amator.

— Cum este apreciată activitatea guvernului român în țara dumneavoastră ?

— Nu e de competența mea să judec guvernul dumneavoastră. În fond, cu ce drept să-l judec ? Cum este văzut la noi ? Vedeți, la noi sînt trei guverne — unul ceh, unul slovac și unul federal. Oare nu este suficient ca cetățenii noștri să-și manifeste rezervele numai față de propriile lor guverne ? În ceea ce privește persoana și munca mea, pot să spun doar atît că, guvernul României vine în întîmpinarea tuturor doleanțelor mele și că pînă azi n-am avut nici un fel de probleme sau neînțelegeri.

— În momentul de față, relațiile româno-cehoslovace cunosc un oarecare... îngheț. (În comparație cu relațiile Cehoslovaciei cu Polonia și Ungaria). Le va dezgheța oare primăvara ?

— N-aș numi asta îngheț și socot că nu este nevoie de niciun dezgheț. E nevoie doar de timp, care vindecă toate durerile interne ale statului și îi oferă spațiu să privească peste hotarele sale. Luat în ansamblu, între state și popoarele noastre nu sînt relații mai reci decît în trecut. Diferența constă doar în faptul că înainte se punea adeseori accentul pe ceea ce nu funcționa. Se vorbea despre prietenia de nezdruncinat, despre fraternitate, dar, în același timp, era foarte periculos ca oamenii să se viziteze reciproc. Astăzi, dimpotrivă, oamenii se întîlnesc, vorbesc, eventual polemizează, dar despre asta nu se mai spune nimic. Știu din propria-mi experiență că mulți comercianți și mulți reprezentanți ai unor firme vin în România, pentru a căuta parteneri de afaceri. Același lucru se întîmplă și din partea românilor.

— Este, deci, iarnă în relațiile noastre reciproce ?

— Nu, după mine, categoric, nu. Trăim doar o perioadă de căutări (și sper și de găsire treptată), a formelor și posibilităților optimale. Evident, situația este mult mai complexă, în momentul de față, în relațiile noastre culturale. Aici e, într-adevăr, iarnă și știu că această primăvară este încă slabă, pentru a topi tot ce a înghețat. Pentru că acest îngheț nu constă în contactele noastre, ci în situația dezolantă a culturii noastre. Economia de piață în etapa actuală complică foarte mult viața culturii noastre și, fără doar și poate, va mai dura foarte mult pînă ce raporturile se vor stabiliza, pînă se va găsi o soluție, așa fel, încît culturile noastre naționale să poată nu numai să reziste, ci și să se și dezvolte cu demnitate, pentru a se confrunta cu alte culturi. Nu văd nimic rău și nefiresc în faptul că încearcă să se confrunte cu Occidentul cultura noastră (dar și a dumneavoastră).

E un interes logic, pentru că acea parte a lumii era pentru noi, pînă mai deunăzi, un tabu. Ilogic ar fi însă, dacă în această orientare am uita de sine, am uita de vecinii cei mai apropiați, cei mai aproipați și în privința tradițiilor culturale.

Într-adevăr, adeseori mă confrunt cu întrebarea despre așa-zisa triadă, un fel de înțelegere între Polonia, Republica Federativă Cehă și Slovacă și Ungaria. Aceste întrebări conțin în sine și temerea dacă nu cumva este vorba despre un complot împotriva celorlalte state din fostul bloc răsăritean, deci, implicit, și România. După mine, aici e vorba despre cu totul altceva. Statele triadei se confruntă cu unele împrejurări comune, importante, necesitînd o rezolvare operativă (și colectivă), care nu are nimic comun cu alte țări din est sau din vest. De exemplu : staționarea armatelor străine pe teritoriul Cehici și Slovaciei, Poloniei și Ungariei ; retragerea armatelor sovietice de pe teritoriul fostei Germanii Democratice prin aceste țări ; marile datorii externe ; pericolul emigrării în masă din URSS, în cazul deschiderii frontierelor, prin aceste țări. După mine, numai aceste cîteva motive sînt suficiente pentru a se coordona pașii și colabora în anumite probleme. În nici un caz acest lucru nu poate însemna ignorarea altor state, cu atît mai puțin amenințarea intereselor altor state.

În final, aș mai vrea să mă întorc la „iarna" din întrebarea dumneavoastră. Pentru statul nostru, anul 1991 ar trebui să fie nu numai decisiv, dar, în anumite probleme, de-a dreptul critic. Cred — și cele cinci luni petrecute în România mă îndreptățesc să spun — că nici la dumneavoastră nu va fi simplu. Acum ar trebui să ne sprijinim reciproc, pentru ca iarna să ia sfîrșit, dar nici să nu vină peste noi căldurile sufocante. Un coleg de-al meu, ambasador, (din păcate nu vrea să fie numit), mi-a spus odată cam așa : comunismul n-a apărut fără o motivație. La nașterea lui și-a adus contribuția o anumită situație socială. Din aceleași motive a și dispărut. Dacă însă nu vom fi destul de înțelepți și toleranți față de cei slabi și foarte slabi, ar putea să apară din nou o situație favorabilă pentru renașterea comunismului. Oricum s-ar numi, consecințele ar fi și mai cumplite.

Să ținem minte acest lucru : să nu vină căldurile sufocante !...

Să fim demni și toleranți unii față de alții !

Sânziana Pop

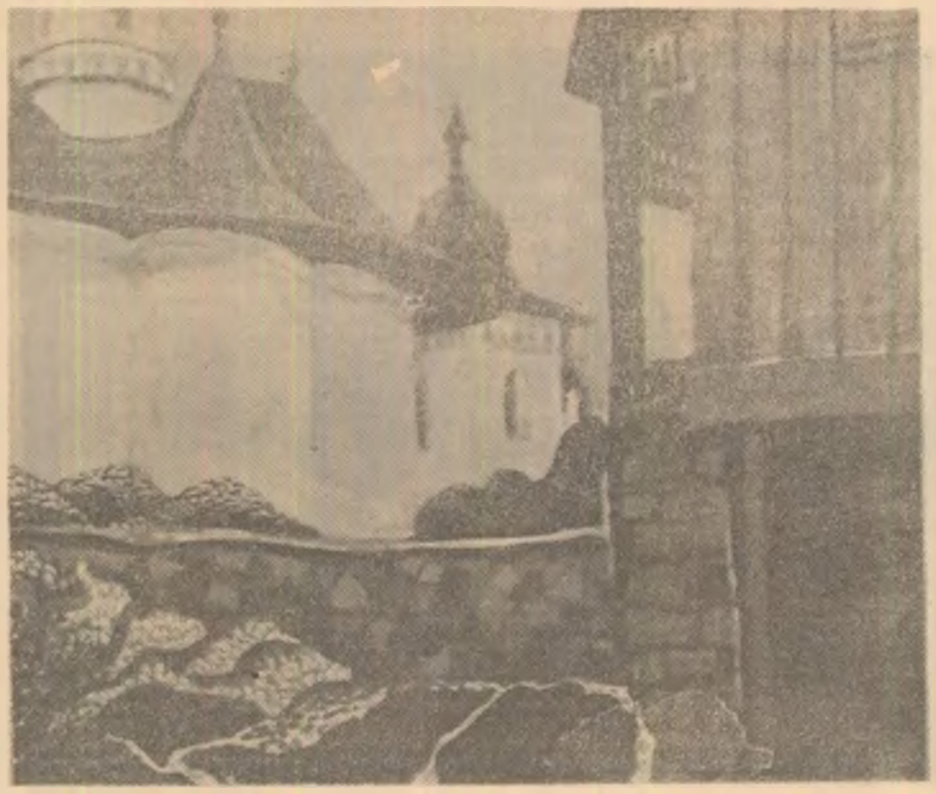

voicu bugariu

BĂRBAT ÎN MOV

14 iunie 1990. Din Piața Romană, Ionescu urma să ia un maxi-taxi spre Spitalul Fundeni. Avu noroc. Microbuzul lui era în stație, aproape gol.

Cabinetul de ecografie biplană se afla pe un coridor întunecos. Avea de așteptat, medicul ieșise, nu se știa cînd va reveni. Se uită prin ziare. Evenimente senzaționale. Grupuri de extremiști atacaseră Televiziunea. Tentativă de lovitură de stat ! Sediul central al Poliției incendiat, cocteiluri Molotov. Benzină în sticle prevăzute cu un sistem de aprindere. Furia atacatorilor. Legionari, la urma urmelor. La apelul președintelui Iliescu au venit minerii. Ei vor ajuta la restabilirea ordinii. Totul a pornit de la evacuarea demonstranților din Piața Universității. Ziare cu alte interpretări.

Medicul reveni. Ionescu intră într-o anticameră, împreună cu trei bărbați. Se dezbrăcară pînă la briu. Era cam răcoare. Printre ei se afla și un țigan arătos de vreo treizeci și cinci de ani. Un atlet de culoare, cu piept larg, musculos și dantură de logodnic profesional.

Asistenta îl chemă pe Ionescu. Medicul era un tînăr grăsuț și nepăsător, de vreo treizeci și cinci.

Ăsta intră în categoria fiu de profesor universitar, membru al unei familii de medici. Pentru el și ai lui o revoluție este ceva neînsemnat. Indiferent de culoarea lor politică, oamenii puterii au nevoie de medici buni.

Ionescu ieși din spital destul de bine dispus.

Dacă fibrilația **flutter** ce m-a adus în pragul lumii celeilalte n-are o cauză prea clară... Dacă nu sînt modificări obiective prea mari, criza s-ar putea să fi fost un accident. N-o să mai fac eforturi fizice.

În fața spitalului, doi inși cu o Dacie roșie vindeau cireșe foarte frumoase. Aveau și pungi de plastic. Ionescu stătu la o coadă destul de mică și apucă două kilograme.

În loc de niște modificări primejdioase ale inimii, uite, obținu niște cireșe de culoarea sîngelui proaspăt închegat.

Se urcă într-un troleibuz aproape gol. Citi rezultatul ecografiei biplane.

Troleibuzul coti prin niște străduțe modeste, apoi ieși în Bulevardul Republicii. Ionescu coborî.

În piața Rosetti, în fața sediului P.N.Ț. era multă lume. Îi văzu pe mineri.

Ce, m-am prostit ? De ce zîmbesc ? Ce fel de idioată satisfacție estetică ? Încuviințez vandalismul ? Atunci ? Am înnebunit ? Nu, nu, politic și moral judecînd, venirea minerilor este un act profund nedemocratic. Dar prezența lor, în costume de lucru, într-o casă boierească din centrul Bucureștilor, grupul lor de pe balcon îmi satisface preferința barocă pentru alăturări imprevizibile.

Curtea unde se afla sediul Partidului Național Țărănesc — creștin și democrat era mărginită de un grilaj.

Din acest partid au făcut parte bunicii și părinții mei.

Trecătorii nu aveau voie să intre în curte, doi mineri cu fețe obosite stăteau de pază la poartă.

Ionescu își făcu loc printre cîțiva oameni între două vîrste. Aceștia nu vorbeau, se mulțumeau să privească. Unii dintre ei erau veseli.

Venirea minerilor, spun zîmbetele lor, este o victorie a noastră.

— Las-așa ! zise unul cu satisfacție. Bine le-a făcut ! Așa le trebuie, că...

Era un om la vreo șaizeci, bine hrănit. Arăta sănătos și dornic de activitate. Nu se adresase cuiva anume.

Ionescu privi în curte. Mașini de scris, calculatoare, telexuri. Un morman. Văzu și multe hîrtii. Portrete ale lui Ion Rațiu, afișe.

Un miner tînăr, părînd rău dispus, se apropie de grilaj și îi dădu unuia dintre privitori o hîrtie tipărită. Ionescu îi spuse :

— Te rog, dă-mi și mie ! Te rog !

Minerul îi adresă o privire opacă, indiferentă.

Un intelectual aproape bătrîn, cu ochelari. O față chinuită de cine știe ce suferință, de-astea de-ale lor, din București.

Vru să se îndepărteze, dar se răzgîndi. Îi dădu hîrtia. Platforma partidului și îndemnuri către alegători.

— Ce spune ? Ce scrie ? se interesară cu aviditate cîțiva.

— Este un manifest electoral, spuse Ionescu politicos.

Se uită din nou în curte. Văzu un autoturism de culoare deschisă, stîlcit. Cum de nu-l zărise mai înainte ? Probabil îl loviseră cu rîngile. Stătea într-o rînă.

— Ce-i cu mașina aia ? întrebă la întîmplare, întorcîndu-se.

Un bărbat între două vîrste chicoti satisfăcut :

— Este a lui...

Și spuse numele unui recent demnitar al penețeului.

Minerul tînăr se apropie din nou. Aducea niște plicuri de felul celor întrebuințate în Occident, cu o porțiune translucidă. Puse cîte două-trei în mîinile întinse spre el. Apoi se întoarse către ai lui, pășind agale. Dispăru în clădire. Reapăru cu un top de hîrtie. O femeie la vreo patruzeci și cinci, bine îmbrăcată, cu părul vopsit acaju, îl ceru, milogindu-se. Dar minerul îl dădu unui bărbat. Era hîrtie de scris. Femeia spuse imperativ :

— Ia dă-mi și mie cîteva foi !

Insul desfăcu topul și îi dădu aproape jumătate. Se întinseră și alte mîini. Una dintre ele o împiedică pe femeie să vîre colile în sacoșă.

— Ai prea multe ! Nici chiar așa !

Era o altă femeie de vîrstă mijlocie, cu o nuanță mai plebeiană. Cealaltă se conformă fără murmur. Ionescu ceru o singură coală. O examină și apoi o dădu unui copil.

Bună hîrtie !

În grupul din fața porții se produse o mică învălmășeală. O femeie sub patruzeci, cu aspect de intelectuală, spusese ceva ce nu convenea. Doi mineri și cîțiva civili începură s-o împingă, înjurînd-o. O mînă de femeie o apucă de păr pe la spate și-o smuci. O clipă privirea ei se îndreptă spre cer. Strigă disperată :

— Am doi copii acasă !

Un tînăr înalt îi luă apărarea. Fu împins în curte, împreună cu ea. Doi polițiști iviți ca din pămînt îi scoaseră dintre mineri. Pe drumul către dubă, mai primiră cîteva lovituri. Groaza o urîțise pe femeie. Tînărul era calm.

Ionescu văzu doi cunoscuți. Oameni tineri. Erau gînditori. Îi zîmbiră fără convingere :

— Ce faceți aici ?

— Mă uit și eu, să văd ce se-ntîmplă... Nu pricep cum este posibil...

— Ce ?

— Toată povestea asta cu minerii... Am impresia că visez...

Zîmbetele li se șterseră, privirile le deveniră șovăielnice.

— Lăsați asta ! Nu este bine.

— Da, da, pricep.

Cei doi se puseră încet în mișcare.

— Unde vă duceți ? Nu veniți cu mine și la liberali ?

— Ne scuzați avem o treabă...

Am zis și eu o vorbă. De fapt, este mai bine să umblu singur. Cînd ești într-un grup, fiecare se grăbește să-și spună părerea, te bruiază, nu te lasă să observi.

Ionescu rămase lîngă poartă. Unii, de regulă oameni mai în vîrstă, își arătau simpatia față de mineri, îi băteau pe umăr, vroiau să le fie utili. Minerii nu intrau în vorbă, păreau obosiți și nu prea convinși de ceea ce făceau.

Cît de obositoare era pentru mine Capitala cînd mai trăiam încă în provincie ! După o zi de umblat resimțeam o năuceală specială, ce dispărea doar la urcarea în tren. Privirile cîtorva dintre mineri exprimă acest sentiment. Și ce încă ? Senzația de superioritate fizică. Confuzia.

Minerii se mișcau încet. Beau apă minerală din sticle de jumătate de litru. Se făcuse cald.

De unde-or fi apărut aceste sticle ? Pe piață n-au fost în ultimii ani. Și nici în restaurante. Rămîne doar fondul de protocol.

Nici unul dintre mineri nu consumase vreo băutură alcoolică, asta se vedea. Unii mîncau sandvișuri mari, alții carne friptă.

Cîțiva privitori cerură cu sfială apă. Obținură vreo două-trei sticle începute. Băură din ele cu mare satisfacție, ca și cum ar fi participat la un ritual de inițiere.

Apăru un cuplu de oameni la vreo cincizeci de ani, îngrijit îmbrăcați, părînd a avea profesii manuale.

— Dați-ne voie, dați-ne voie ! spuseră ei.

Li se făcu loc. Se apropiară de poartă. Bărbatul zîmbea slugarnic. Purta în mîna dreaptă un termos mare. Cei doi mineri-santinele îi opriră, vorbind alene :

— Nu se poate ! Nu puteți să intrați aici !

— Am adus cafea, spuse bărbatul zîmbind complice.

Părea cam nesigur de sine, ușor stînjenit.

Femeia desfăcu o sacoșă ce conținea căni mici din lut ars. Vocea ei era mieroasă :

— V-am adus cafea ! Vreți cafea ? Da ?

Minerii nu răspunseră. Unul dintre ei, un bărbat mai în vîrstă, înalt, cu o figură exprimînd energia brutală, făcu un gest de lehamite. Un altul, mic de statură, își făcu loc prin mulțimea din stradă. După intrarea lui, cel înalt închise poarta. Bărbatul și femeia cu cafeaua rămaseră pe dinafară. Păreau nehotărîți. Bărbatul ridică din nou termosul, arătîndu-l celor dinăuntru. Începu să le vorbească minerilor, dar renunță. Îi spuse ceva însoțitoarei sale. Aveau amîndoi zîmbete neclare, de disculpare sau de complicitate amuzată cu cei din jurul lor. Dar nimeni nu le dădea vreo atenție.

Ionescu se decise să plece înspre Universitate. Se uită la cireșe. Nu cumva se striviseră în înghesuială ? Nu. Arătau bine.

Trecu pe sub balconul unde se aflau cîțiva mineri bine dispuși, cu sticle de apă minerală în mîini. Sediul devastat avea o curte și în partea dinspre piață. Minerii aruncau hîrtii pe ferestre. Printre ele, portretele pe fond galben ale lui Ion Rațiu, fostul candidat la președinția țării. Cîțiva mineri le alegeau dintre hîrtiile ce ningeau pe sus și le sfișiau metodic. Ionescu zîmbi. Un bărbat la vreo șaizeci observă și rîse solidar, cu dispreț și cruzime. Spuse :

— Așa le trebuie ! Bine le fac !

Zîmbetul meu n-a exprimat satisfacție, cum crede omul ăsta bine trăit, ci cu totul altceva. Am simțit compasiunea unui adult față de demersul stîngaci al unui adolescent nevinovat. Cît de necunoscător al psihologiei românilor de azi s-a dovedit acest Ion Rațiu ! Cît de naiv a manevrat ! Retorica sa a fost atît de inadecvată ! Însăși ideea de a candida a fost nefericită, utopică. Iar acum, acest epilog grotesc ! Minerii s-au transformat în mărțeni veniți pentru a repara niște nereguli înțelese tragic de superficial. Ei văd o pojghiță de aparențe, atît... Dar sub aceasta se află încă multe straturi și apoi, la urmă, sub forma unui nucleu modest, adevărul... Cel atît de greu de suportat...

Mi-ar plăcea să am un portret al lui Rațiu. În fond, eșecul lui este un act istoric. Sau oricum, va forma cîndva un paragraf dintr-un manual de istorie. Aș vrea să am portretele celor trei candidați.

Se apropie de grilaj. Începu să spună ceva, dar se răzgîndi.

Zise, mai mult pentru sine :

— Ce idiot !

Sexagenarul crezu că este vorba despre fostul candidat și rîse a încuviințare :

— Da, da, așa este ! Un idiot !

De fapt, m-am referit la mine însumi. Mă simt atît de fragil ! Orice conflict, cît de mic, m-ar da peste cap. A cere un portret ca amintire echivalează cu o sinucidere. Mă apucă spaima cînd îmi amintesc... Cum mi s-a zguduit trupul, ore în șir, cum mi-au zvîcnit arterele ce urcă de sub clavicule înspre urechi. Ca și cum s-ar fi declanșat un cutremur în mine însumi. Cumplit !

Porni. În jurul spațiului unde pînă ieri se aflaseră manifestanții, „golanii", era un cordon format din mineri. Se opri și privi. Pe lîngă ei trecură cîteva patrule alcătuite din cîte doi mineri înarmați cu furtunuri de cauciuc terminate prin piese metalice. Unii mineri aveau securi.

Nu sînt în stare să mă indignez pe cît situația ar cere-o. Reușesc doar să-mi contemplu o firavă stare de stupefacție, nimic mai mult. Am o curiozitate plăpîndă, de parcă tot ce văd s-ar întîmpla într-o lume paralelă, într-un film. Ca și cum n-aș mai fi cetățean al acestui oraș.

Trecu bulevardul. Intră printre doi mineri, aproape atingîndu-i. Aceștia nu-i dădură atenție. Ajunse în fața Teatrului Național. Aici lumea era mai veselă.

S-o fi întîmplat vreun episod mai amuzant, bucureșteanul are mult umor.

Pe treptele ce mărgineau trotuarul cîțiva mineri stăteau de vorbă cu femei vizibil onorate și încîntate. Unii dintre ei mîncau. Nu lipseau nici aici stivele de apă minerală.

Să cer și eu una ? M-a atins o amețeală. Nu.

Înaintă către sediul liberalilor. Într-un grup destul de agitat, un miner

inea sus o hîrtie avînd mărimea unei ancnote de o sută.

— Bani falşi, bani falşi ! repeta ca n automat un om între două vîrste. i văzut cu ce se ocupau porcii ăştia ?

Ionescu se apropie. Lumea spunea ă maşina de falsificat bani fusese găsită pe masa lui Radu Câmpeanu, preedintele liberalilor.

Chiar aşa ? Cum naiba ? Pentru a ace asta, trebuie să fii cel puţin înoiat mintal.

— La ceilalţi au găsit droguri ! spue o altă voce. Îi drogau pe ăştia deici din piaţă ! Şi arme s-au găsit.

Ionescu se apropie de minerul cu îrtia şi i-o ceru. O privi în zare. Îşi ădu seama că desenul nu coincidea u cel de pe bancnotele de o sută. Era lb-negru şi fusese obţinut printr-o coiere de tip xerox.

Ar trebui să spun ce-am văzut. Dar are nici un rost. Este o situaţie cînd ăvărul nu contează.

Sediul Partidului Naţional Liberal usese devastat. În faţa clădirii ardea ică o grămadă de tipărituri. Un ins ntervenea cu o stinghie de lemn penru a înteţi flăcările firave ce mai răreau ici şi colo. Se vedeau resturi din fişele electorale cu portretul celui de l treilea candidat. Câmpeanu. Intrarea era păzită de doi mineri blazaţi, narmaţi cu obişnuitele furtunuri de auciuc. Apărură doi civili eleganţi şi guri de ei. Arătară nişte legitimaţii fură lăsaţi să treacă.

— De ce-i lasă să intre ?

— Sînt deputaţi.

— Şi ce dacă ? Ce-i aia deputaţi ?

Ionescu se puse în mişcare.

Fac un efort prea mare. Doar mi s-a pus, multă linişte, plimbări în pas ent, cu opriri.

Se îndreptă încet către Piaţa Romană. Întîlni un grup de bărbaţi agitaţi. Din mijlocul lui se auzeau văicărelile nei ţigănci. O femeie de vreo cincieci de ani. Gura ei cu buze veştede onţinea mulţi dinţi de aur. Plîngea, se ilogea, îşi tot ducea mîinile la cap, a pentru a începe să-şi smulgă părul.

— Lăsaţi-mă ! Lăsaţi-mă ! N-am făut nimic ! Am copii acasă. Lăsaţi-mă ă plec acasă !

Primi vreo cîteva palme date fără rea mare convingere. Apoi fu lăsată ă plece.

— Tocmai azi şi-a găsit să facă bişiţă ! zise un trecător amuzat.

Ionescu trecu pe lîngă alte grupuri. tmosfera părea calmă.

Dar un conflict apăru ca din nimic. femeie destul de spălată zise ceva epotrivit. O alta o auzi şi o apostrofă. ealaltă se apără. Acuzatoarea, o perbană elegantă, se înfurie grozav şi începu s-o înjure. Apoi o îmbrînci cu violenţă. Apărură doi poliţişti. O luară ntre ei pe cea atacată şi o duseră înpre o dubă. Aceasta întreba ca un automat :

— Dar ce-am făcut ? Dar ce-am făut ?

Conflictul se stinse. Agresoarea, desigurată de ură, mai merse cîtva timp n urma celor trei, apoi se opri şi se ntoarse. Ionescu văzu pe faţa ei uluirea omului trezit din somn într-un loc necunoscut.

În dreptul Scalei, o nouă busculadă. onescu se îndreptă într-acolo.

Ce-o fi cu mine ? Cireşele mi se par oarte grele.

Din grupul agitat ieşi un ins îmbrăat într-o salopetă mov, făcută din-r-un material lucios, partea inferioară a unui costum de schi. Omul tra'ersă în fugă bulevardul, apucînd-o pe trada C.A. Rosetti. Alerga cu oarecare ificultate, ca unul total neantrenat au slăbit de boală.

Eu însumi aşa aş alerga acum.

Se auziră voci din ce în ce mai veiemente :

— Pune mîna pe el ! Nu-l lăsaţi să cape ! Prindeţi-l ! Nu-l lăsaţi !

Cîţiva mineri o luară la fugă după nsul în mov. Fură depăşiţi imediat de 'reo doi-trei civili, care alergau ca işte sportivi. Urmăritorii dispărură lin raza vizuală a lui Ionescu. Îi urmă încet. Apoi începu să alerge, realizînd mai mult un fel de marş chinuit. Grupul urmăritorilor dispăruse pe strada Pitar Moş. Ionescu se opri, suspină, reîncepu să meargă la pas.

Această curiozitate minoră de reporter... Pe mine mă interesează doar ideile generale, liniile de forţă ale evenimentelor, motivaţiile înalte ale puterii şi opoziţiei. Astea sînt cazuri izoate. Doar s-au petrecut evenimente mult mai grave... Prejudecata faptului trăit, nu mă pot dezbăra de ea...

Ajunse în capătul străzii Pitar Moş. La vreo sută de metri văzu un grup. Îl prinseseră. Îl aduceau. Porni într-acolo.

Bărbatul în salopetă mov era un ţigan foarte slab, desfigurat de frică. Plîngea fără lacrimi, se strîmba, cerea îndurare, dar cuvintele nu i le auzeau decît cei de lîngă el. Doi mineri îl ţineau de braţe, oprindu-se din cînd în cînd spre a-l lovi. Îl loveau şi civilii care alergaseră după el mai înainte.

Are o paliditate prea accentuată. Sida ? Totul este posibil.

Ionescu se opri. Grupul ajunsese la cîţiva metri de el.

Mă fascinează această expresie de suferinţă animalică, lipsită de conştiinţa exactă a ceea ce se întîmplă. Suferinţă pură, groază pură. Refuzînd să fuzioneze într-un aliaj, ieşind la iveală cînd una cînd cealaltă.

Dinspre strada C.A. Rosetti se apropiară doi mineri. În faţă mergea cel mai solid dintre ei, un borţos înalt. Celălalt, un tînăr prizărit, păşea ca un subordonat în urma lui. Primul îi dădu insului în mov vreo două-trei palme. Capul desfigurat al acestuia se bălăbăni.

N-a lovit cu prea multă forţă. Aşa mi se pare.

Peste cîteva secunde, ca şi cum palmele ar fi avut un efect întîrziat, ţiganul se împletici şi apoi îngenunche.

— Hai, nu fă pe nebunu' ! zbieră cu vocea subţire unul dintre civili. Nu ţine cu noi ! Scoală-te !

Şi-l lovi cu piciorul. Ţiganul în mov se ridică rapid, după o zvîrcolire deznădăjduită. Mai făcu cîţiva paşi, clătinîndu-se, apoi se prăbuşi secerat. Rămase întins. pe spate. Minerii şi civilii îl loviră cu picioarele. Cel căzut zvîcni de cîteva ori. Apoi nu se mai mişcă. Privirile îi deveniră albe.

Ionescu se îndreptă spre el. Intră printre atacatori. Nici unul dintre aceştia nu-i dădu vreo atenţie. Începu să pareze loviturile. Apoi îl acoperi pe bărbatul în mov cu trupul său. Simţi cunoscuta izbitură de ciocan în piept. Se ridică puţin. Unul dintre civili îl lovi cu piciorul peste trupul celui căzut. Se lăsă moale într-o parte, se întinse cu ochii închişi.

Se auziră ţipete. Agresorii se opriră brusc. La ferestrele înalte ale unei case apăruseră cîteva femei. Ionescu deschise ochii.

Femei îmbrăcate în alb, ce ciudat !

— Lăsaţi-i, mă ! zise scîrbit minerul borţos şi înalt.

Apoi se întoarse spre femeile care ţipaseră şi le înjură.

Cel mai tînăr dintre civili se repezi către casă şi se urcă repede pe brîul ce o înconjura, apucîndu-se cu mîinile de pervaz. Dar nu intră înăuntru. Înjură cîtva timp şi apoi reveni în stradă.

Cei doi rămaseră întinşi pe jos. După un timp, cînd atacatorii se îndepărtaseră, ţiganul în mov se ridică şi plecă în direcţia opusă. Mergea clătinîndu-se, cu genunchii îndoiţi şi mîinile bălăbănindu-i-se. Nimeni nu se mai uita la el.

Ionescu simţi cum cutremurul ce-l zdruncina, făcîndu-i gîtul şi pieptul să se zbată, începe să se liniştească. Avu cîteva senzaţii de sufocare, imediat atenuate.

Astea sînt extrasistole. Parcă ar fi venit amurgul. Se întunecă.

Încercă să respire adînc.

Cînd femeile care ţipaseră mai înainte ajunseră lîngă el, Ionescu era mort.

ion olteanu

din: „Cartea Soarelui"

URIM şi TUMIM (lumină şi desăvîrşire, Exodul 28/30)

Într-o dimineaţă

Soare,
o noapte am tot aşteptat
să Te văd, să Te-ntreb,
Ce ai citit in ochii
copiilor mei pe-ntuneric ?
Te-ai făcut că nu mă auzi.
Scrie-O asta
in Cartea Fericirii Tale.

Inscripţie pe floarea cuielor, piroanelor

A înflorit liliacul ca niciodată
în ţara mea,
şi ca niciodată in ţara mea,
în lume, n-a fost atita jale,
spaimă şi omor.
Ne a vintuit vintul omului
şi cel mai lăuntric strop.
Palme, mîini născute
să rupeţi carnea,
să zdrobiţi fluierele picioarelor ?
Îngenuncheaţi,
ţărîna ţării mele,
a ţărilor lumii incepe liturghi
şi pe floarea voastră
să scriem :
plece piatra din suflete-n pustiu,
prietene piroane,
surori cuie !

Păsări cîntări

Rotocol, rotocol zboară psalmii
deasupra caselor, fintinilor ;
Unde plecaţi, păsări-cintări ?
In lume, in lume, poete-frig,
ţară frig !
O clipă, o clipă odihniţi
şi la noi
in netunsul păr al pruncilor,
neostenita plopilor frunză,
asudate izvoarelor apă !

Semnul cui ?

De pe năframa albă
cu unghia
rîscăiam (semnul morţii),
pata de sînge.
Şi pe năframa albă,
o pată şi mai albă...
Semnul cui, semnul cui ?

Mamelor, surorilor, Aliluia

... intuneric, Cine ? Ce ?
Zimbet PANARAMĂ,
cărarea neagră,
tîlhărită la răscruce
a miresei năframă.
Cine ? Ce ?
Mamelor, surorilor,
tremurătoare zeităţi. Aliluia.

Spune-mi vîntule!

... nimic
doar ură, gol,
cuţit,
gloante de oţel
sau cuvînt ?
Nasterile batjocorite ?,
pămîntul foc,
apa smoală,
umbletul,
privirea omului
crimă ?,
podurile palmelor
ursite uciderii aproapelui ?
Porneşte, vîntule, de la capătul lumii
si strigă : Nu, Nu,
NUUUU !
Paşii pruncilor
zimbete-icoane,
inimi-soare,
răscruci-izvoare,
Aliluia, Aliluia !
ALILUIA !

jurnal

10 ani la „Sburătorul“

Într-o după-amiază tîrzie, spre sfîrșitul lui mai 1934, am urcat scările casei de la nr. 40 din Str. Cimpineanu, unde locuia E. Lovinescu. Mi-a deschis chiar el și eu am bîlbîit, foarte emoționat, cîteva cuvinte, rugîndu-l să frunzărească cîteva schițe și nuvele, scrise în 1931, și să-mi spună dacă vede în autorul lor un scriitor.

Maestrul, luînd manuscrisul, s-a scuzat că nu mă poate primi, tocmai se pregătea să iasă și mi-a spus să trec peste cîteva zile, dar mai devreme.

Cînd am revenit nu le răsfoise încă. La o nouă vizită mi-a comunicat că citise **Mortul**, care-i plăcuse, și încă o bucată, care nu-i spusese nimic. Îmi atrase atenția, malițios, asupra flerului său de critic, care-l făcuse să cadă pe cea mai bună nuvelă din culegere. Cu o curiozitate, care după cum am constatat mai tîrziu, nu s-a dezmințit niciodată cînd era vorba de minuitorii condeiului, mi-a pus cîteva întrebări despre viața, lecturile, activitatea profesională, șantierul meu de creație. Nu era nici o indiscreție în această curiozitate, ci doar dorința de a cunoaște mai bine pe cei care dădeau tircoale scrisului. Cu părul complet alb, cu un profil roman, de care era foarte mîndru, înalt și gras, E. Lovinescu era un amfitrion plăcut, care nu ținea la distanță pe nimeni, care primea pe toată lumea în fiecare după amiază, după ora șase, și uneori chiar mai înainte. L-am vizitat de nenumărate ori și cum citeodată veneam mai devreme îl găseam scriind. Nici un gest de enervare. Lăsa tocul din mînă, nu-i plăcea să scrie cu stiloul, și era gata să stea de vorbă, curios să știe ce se mai întîmplă în lume. Cum locuința lui era în plin centru, poeți, dramaturgi, nuveliști, romancieri, eseiști dacă n-aveau ce face sau doreau să mai întîlnească și alți confrați să discute cu maestrul, sau, și acesta era cazul multora, erau mai timizi și nu îndrăzneau să-și citească operele în ședințele de duminică ale cenaclului, veneau să-i citească între patru ochi, maestrului, ultima producție. În jurul orei opt, Stana, care a deschis ușa la sute de condeieri ce căutau aici o confirmare a speranțelor lor, pregătește, în sufrageria de alături, masa. Era semn pentru vizitatorul întîrziat, că e timpul, să plece. Și cîți dintre poeții bogați în imagini, dar săraci în pecunii, n-ar fi vrut ca niciodată să nu se audă clinchetul tacîmurilor, ca niciodată să nu părăsească biroul în care era cald, o cutie de țigări pe masă din care puteau lua, și poate erau singurele pe care le fumai în ziua aceea, și să nu se-ntoarcă pe jos în chițimia lor înghețată de la marginea orașului.

E. Lovinescu nu frecventa niciodată cafencaua. Dar îi plăcea să primească la el și să audă cancanurile de la Capșa. Din aceste vizite, din ceea ce auzea de la unul și de la altul, el își culegea uneori materialul pentru portretele din **Memorii.** Unii l-au acuzat c-a falsificat, c-a deformat, c-a exagerat faptele în scopul obținerii efectelor de care avea nevoie la trasarea unor portrete. Să nu uităm că E. Lovinescu era un scriitor — și ce scriitor ! — care, deși își intitulase culegerea de portrete **Memorii,** scriindu-le, făcea un act de creație. Și nu știu dacă faptele în sine ar fi însemnat ceva dacă nu le-ar fi pus el pe hîrtie, în memorii, dîndu-le astfel o viață pe care, poate, n-o aveau. Și-apoi, în memorii se prezintă întîmplările, chiar așa cum au fost ? Cine se poate lăuda cu o memorie atît de prodigioasă care a înregistrat cu fidelitate fapte, vorbe, fraze chiar gesturi, și-apoi după douăzeci-treizeci de ani să le reproducă cu o exactitate deconcertantă ? În orice operă de memorialistică veracitatea este sub semnul întrebării, ținînd seama de faptul că trei-patru martori oculari ai unei întîmplări nu se pot pune de acord asupra celor văzute nici măcar cu o oră mai înainte.

După lectura celor două nuvele m-a invitat să vin, în prima duminică, la ședința Sburătorului.

M-am dus și m-am așezat timid, ca mai toți noii veniți, pe un scaun de lîngă ușă. Unii veniseră, alții continuau să șosească. Cei care nu mai găseau loc pe scaune, rămîneau în picioare în birou sau în sufragerie, în care se intra pe ușa din stînga. Între această ușă și peretele dinspre stradă, biroul maestrului. În spatele biroului un raft cu cărți legate, pînă aproape de tavan. E. Lovinescu ședea de obicei pe fotelul de la birou, iar cînd invita pe cititor la birou, el se retrăgea pe un scaun înspre perete. Deasupra rafturilor de cărți, erau dosarele cu manuscrise ale amfitrionului. Ar fi interesant de aflat unde sînt cărțile tuturor scriitorilor dintre cele două războaie oferite lui E. Lovinescu cu dedicații precum și dosarele cu manuscrisele lui. După cum mi-a spus doctorul Sârbulescu, vecin în blocul din Bd. Elisabeta 89, ultimul domiciliu al lui Lovinescu, s-au aruncat cu lopata într-un camion, după arestarea doamnei Bălăcioiu, fosta soție a lui Lovinescu.

În dreapta, în fund, era divanul doamnelor.

Cine a citit și ce s-a citit în duminica aceea nu-mi amintesc.

După al doilea cititor, de obicei erau trei, Lovinescu mă interpelează :

— Ei, domnule Rădulescu, poftim !

— Maestre, nu știam... nu mi-ați spus... N-am adus-o..., am bîlbîit eu.

Nu cunoșteam pe nici unul din cei prezenți și încercam să-i identific după fotografiile sau caricaturile apărute în ziare sau reviste. Lovinescu îi se adresa tuturor cu domnule, dom' și doamnă. Singura pentru care făcea excepție era fiica marelui Delavrancea, profesoară la Școala Centrală, o femeiușcă, semănînd tatălui, în special la nas, pe care o interpela după o lectură cu : „Ce zici Bebs ?“ Hortensiei Papadat-Bengescu i se adresa rar, dar cu o anume deferență, evidentă pentru oricine. Vorbind despre ea, în lipsa ei, spunea : „Cel mai mare scriitor român“. Altădată a precizat : „Mihail Sadoveanu, cel mai mare povestitor, Liviu Rebreanu, cel mai mare scriitor epic. Hortensia Papadat-Bengescu, cel mai mare scriitor de analiză“.

Duminica următoare am citit nuvela **Mortul**, scrisă cu trei ani în urmă, care n-a impresionat-o pe Bebs Delavrancea, invitată să-și dea părerea, lăudată însă de Lovinescu, care găsea că eroticul și umorul macabru s-au înmănunchiat aci, dar găsea o influență deplorabilă a lui Maupassant. M-a și întrebat dacă-l citisem mult. De fapt, mai mult l-am citit după aceea.

Cînd s-a ridicat ședința, am plecat împreună cu alți tineri de seama mea, mergînd pe bulevardul Carol pînă la Calea Moșilor, într-o stare de euforie, care m-a stăpînit apoi pînă am ajuns acasă, undeva spre Lemetru. Printre cei cu care eram se afla și Bogdan Amaru, încîntat că proza unui coleg de generație fusese remarcată. Era surprins, mai ales de lungimea nuvelei mele.

Nelipsit de la nici o ședință duminicală în 1934 și 1935, particip apoi mai rar în ele, dar veneam aproape în fiecare săptămînă cel puțin într-o după amiază să-l văd pe maestru. Într-o asemenea după-amiază i-am citit nuvela **La barbut.** În 1939 în trei duminici am citit, în cenaclu, comedia **Vine nebunu !** cu care Camil Petrescu urma să deschidă stagiunea în toamnă, la Teatrul Național, sala Studio.

Lovinescu, cam sceptic față de siguranța mea, mi-a spus : „Mai ușor publici zece romane proaste decît să joci o piesă bună !“

Din păcate a avut dreptate.

Participau cu regularitate la ședințele duminicale Ludovic Dauș, care venea însoțit de soție, generalul Al. Văitoianu, poetul I. Valerian, ofițer activ, dar niciodată în uniformă, Mircea Damian, înalt, cu un cap de mort, venea însoțit de frumoasa lui soție, I. Peltz, totdeauna pus pe glume, spuse cu seriozitate, (După o lectură a cuiva, dintr-un text scurt, în franceză,) : „Traduce, să înțeleagă și Mircea Damian.“ Acesta a zîmbit fără să se supere, Virgil Mond Mihail Straje, Eugen Jebeleanu, avocatul Vasile Ghibaldan care a început lectura unui roman din lumea proceselor, (lectură întreruptă după cîteva ședințe cînd Lovinescu a observat că e prea tehnic), Anton Holban, nepotul lui Lovinescu, veșnic neliniștit, care asculta din sufragerie, lectura sau poate gîndurile lui, Vasile (Lala) Lovinescu, celălalt nepot al maestrului, N. Crevedia, care a avut nefericita idee să publice prin anii '60 un articol urît despre Lovinescu, care-l simpatiza și-i ținea poezia în mare stimă, Dinu Nicodim cu acrul lui de englez, Bogdan Amaru, George Doru Dumitrescu, Dan Petrașincu și Ieronim Șerbu, prieteni nedespărțiți, amîndoi mai plini de siguranță decît oricare dintre tinerii de acolo, participînd la discuții, spre surprinderea noastră, care stam pe scaune fără să suflăm măcar. Petrașincu băiat frumos, și-a adus o dată și soția. Îl vedea pe Liviu Rebreanu despre care afirma că citește englezește, lucru de care E. Lovinescu se cam îndoia. Ieronim Șerbu, slab ca un țîr și țeapăn de parc-ar fi înghițit un baston, se scula din cînd în cînd și lua, ce-ndrăzneală ! imi spuneam eu, cîte o țigară din cutia de pe birou. Era apoi divanul cu doamne, din care nu lipsea Bebs Delavrancea.

Dar în afară de obișnuiții ședințelor, mai veneau mulți alții, o dată sau de mai multe ori. Unii veneau numai în zilele de lucru. Așa i-am văzut pe Ilarie Voronca, Gh. Brăescu, pe Emil Botta, Al. Robot, Ion Biberi, Ion Luca, Virgil Gheorghiu, Mihai Moșandrei și pe mulți alții.

D Șt Rădulescu

haiku

Mi-e necaz :
întotdeauna pata de soare
vine la-ntîlnire înaintea mea.

GLOSSĂ

GALB (1)

FAPT

O pată de sînge e o capodoperă. În ea lumina și umbra e respirație și nebunie. N-o atinge ! N-o privi !

INTERVENȚIE

Călugărul urăște șinele de tren. Bocancii trec podul, picioarele apa. Aerul din jurul gîtului simte mai bine decît tine.

POEM

Șubredă e iubirea și secunda
care oglindește trunchiul pinului în lac.
Doamne, dă-ne înțelepciunea de-a fi
opaci ca norii
care nu prind pe suprafața lor
refluxul nici unei alte forme.

GALB (2)

FAPT

Cadavrul e mai înțelept decît omul : lipit de pămînt ca mușchiul de copaci.

INTERVENȚIE

Mă culc dacă-mi aduci apă. Aud mîngea copiilor izbind de cealaltă parte a zidului. Dacă bețele de chibrit ar avea fosfor la ambele capete moartea n-ar mai fi observabilă din viață.

POEM

Clopot fără limbă,
ești dumnezeul surzilor căci el n-o știu !
Ieșim din sat, pe cîmpul cu ciulini
și ni se pare că putem să mergem așa o viață-ntreagă.
Ni se taie picioarele la gîndul că sîntem ceea ce sîntem.

Constantin Abăluță

ioneliz marinescu

Optimism...

Sînt tot mai sceptic,
Optimistu' de mine !

În larg,
Nimeni n-așteaptă...

Catargul e frînt,
Busola mi-i spartă !
La proră —
Nici cel mai vag ideal !

Să-not
În vid, din aripi să dau !?...

Nici fîrcea
Nici vrerea
Nu-mi este !

Comanda :
— Babord ! sau tribord !...
E-n zadar !

Spre pupa, în ceață,
Mă retrag
Și recad
În visare !

Îmi merit, știu,
Soarta !
Plutesc în derivă !...

24 ianuarie 1984

Clepsidră...

Prins
pînă peste cap
trece viața pe lîngă tine
cu un metrou invizibil
ca o rachetă stelară...
și-apoi, brusc, te întrebi :
— Pe unde s-a scurs timpul meu
în afară ?
...Parcă mai ieri
erai
tînăr
surizător
fericit...
și uite
idealurile-ți de granit
în ripă
s-au stins...
galopînd
spre
apus...

13 mai 1984

Mai departe...

Acum,
nu-mi rămîne
decît să potrivesc la cuvinte...
Păr-natur
nu mai am,
ca la douăzeci de ani,
cînd înnebuneau fetele —
după el,
nu
după mine...
Tînăr mai sînt,
dar
în poziția a doua...
Idealuri s-ar mai găsi și...
tot mai grase deziluzii...
Lumea-i excesiv de nerușinată
iar eu,
ipocrit —
ce să-i faci ! ? —
după chipu-i și-asemănarea-i croit,
aplaud
ca la carte,
ca să exist
netulburat
mai departe...

24 ianuarie 1983

Poezia

...asta-i prieteni
cu poezia :
cerni
și discerni
cîte-o Sahară
pe noapte
și cînd tragi
linie dimineața —
între — atîtea piramide
de nisip și cochilii —
două mărgăritărele
și alea false
trei granule — aurifere
în staniol aurit
patru gînduri rebele
de un știr înăcrit
cinci gogoși de mătase
pe un fir ceruit...

...și-apoi, mai ziceți
că e de trăit ! ?...

3 septembrie 1984

plastică

Lecția de patriarhalitate

Foarte multă liniște degajă pictura **Simonei Vasiliu-Chintilă.** Artista se află într-un moment al clarificărilor stilistice, după ce a străbătut într-o prodigioasă (deși discretă) carieră mai multe curente en vogue, nu atît din nevoia de a mima sau a cocheta cu „fluctuațiile pieței", cît din **instinct cultural.** Pentru că Simona Chintilă aparține, după opinia noastră, acelei spețe, artistice căreia nu-i sînt indiferente pornirile de conchistador ale spiritului. Ceea ce nu a uitat niciodată artista, chiar și în asemenea momente de abandonare experimentalistă, a fost baștina zestrei sale creatoare. O sensibilă aplecare spre izvoarele originare, și formale ale folclorului, din care pictorița a extras acele caracteristici ce s-au adeverit a-i fi pe potrivă, fie că a abordat limbajul graficii, al tapiseriei ori al picturii de șevalet. Aș pune pe primul plan **cromatismul.** Paleta Simonei Chintilă s-a definit în timp prin materialitatea ei frustă, prin densitatea pigmentației ce evocă pămîntul în metamorfozele anotimpurilor. În al doilea rînd, pictorița și-a apropiat acele elemente ale recuzitei plastice, din ambianța rurală sau agrestă, îndeosebi, care dau o notă distinctă peisajului și o expresivitate aparte obiectelor și volumelor din statice. Chiar și în ipostaza în care acestea sînt introduse numai ca detalii ale unor compoziții mai ample. În ceea ce ne privește, socotim ca mult mai reușite tocmai aceste **sinteze plastice**, ce-și refuză didacticismul. Artista se dezlănțuie pur și simplu în asemenea restaurații cvasi-impresioniste ale unui peisaj patriarhal, să zicem în care miza realului este puternică, deși viziunea plastică reductivă îi conferă o accentuată doză de lirism. Filtrul subiectiv al autoarei este vădit în mai toate aceste compoziții și această înclinație, i-aș spune baladistă, este prielnică temperamentului artistic al pictoriței. În statice dominantă este precizia, aproape academică, a construcției. Modularea motivelor plastice în cuprinsul suprafeței pictate, raporturile de culoare, problemele de construcție sînt prea evidente și ne introduc doar în atmosfera unui laborator foarte serios de creație, dar nu și în tensiunea combustiilor creative, pe care numai **instinctul poetic** o poate împlini. Or, acest semn al nobleței, al distincției gestului creator, artista îl manifestă cu eminență în compoziții și chiar în tentativele sale de realizare a unei ambianțe peisagere.

Pentru că Simona Chintilă nu compune peisajul în accepțiunea lui consacrată, ci doar ca element al unei structuri plastice mai complexe. Este în această preocupare o reminiscență, dacă vreți, a ceea ce a însemnat peisajul în vremea copilăriei picturii europene.

Expoziția artistei de la galeria „Orizont" sintetizează un parcurs plastic coerent și bine individualizat, în care se resimt, rafinat distilate, atît mai vechile predispoziții sur-realiste ale pictoriței, cît și tentațiile suculențelor cromatice ale postimpresioniștilor. Dar, peste toate aceste difuze și, în fond, fertile implanturi stilistice, stăruie, într-o matură și semnificativă retorică a discursului plastic, **vibrația poetică.** Culoarea are ceva din vigoarea minerală a pămînturilor și a luminii întomnate. **Obiectul** are, pentru Simona Chintilă, consistența dominantă a materiei din care este alcătuit. Pictorița restituie în toată amploarea ei palpabilă această componentă a naturii. Un senzualism de o calitate aparte reglează acest complex sistem de interconexiuni, pe care artista îl descoperă în ambianța obiectelor înconjurătoare. În expoziția sa de la „Orizont" pictorița se apleacă cu temeinicie asupra tehnicilor și viziunii pe care pictura de șevalet le presupune. Nimic din clivajele anterioare ale artistei, care făceau ca în diversele genuri abordate să se regăsească, la o analiză mai atentă, particularități ale fiecăruia dintre ele în parte. Atributul valoric principal al selecției recente constă în picturalitatea ei netă și în rigoarea cu care artista ne-a demonstrat energia de care dispune în desăvîrșirea operei sale, atît de strîns legată de locul și ambianța spirituală care i-au condiționat existența.

Corneliu Antim

muzica

Lumini și umbre „Cazul Schoenberg"

Poate ulmi astăzi patima cu care un compozitor cu o personalitate și inteligență greu de ignorat, a stîrnit atîtea controverse. „Simbolul unei tentative diabolice și al unui eșec eroic". (Ernest Ansermet) „Este de un romanism morbid și totodată de un impresionism (!?) debilitant; muzica sa este extrem de nesănătoasă pentru spirit și sensibilitate". (Emile Damais) „Cum vor putea oamenii să țină pasul cu așa ceva?... Și Beethoven și Wagner au fost revoluționari de seamă, nici ei n-au fost înțeleși..." (Anton Webern) Una din explicațiile puternicei contestări ține, cred eu, de orgoliul, de conservatorismul muzicienilor bătrînului continent. Noi, par a spune ei, aparținem spiritului tonal. Punct. De-aici pînă la **Grădina structurilor** — admirabilă sinteză a compozitorului Aurel Stroe — mai e ceva drum de parcurs.

Dedicată fiicei compozitorului, Nuria Schoenberg Nono, mai vechea carte a muzicologului și esteticianului George Bălan este, cum însuși autorul ne spune, „mai neobișnuit concepută". Dacă la nivelul ideilor, unele „adevăruri" au mai pălit între timp, forma propriu-zisă și nonconformismul stilistic (lipsit de ostentație), îmi pare a fi rămas la fel de seducătoare. Cu condiția, subînțeleasă, de-a nu pune în contul autorului neîmplinirile „vocilor" din text. Primele pagini avertizează bonom-ironic asupra dificultăților formale, sugerînd și un posibil mod de lectură. Bogatul „subsol" al cărții, veritabil contrapunct, putînd fi parcurs, pentru o mai bună înțelegere, la o a doua „vista".

Prologul ne propune un năstrușnic „banchet" al criticilor (imaginari) „convocați" în a-l ajuta pe autor să-și limpezească planul cărții. Criticul „respectabil", cel „exaltat", cel „intransigent", „scrupulos", „flegmatic" etc., etc., Jocul, fără profunzimi totuși, are hazul său. „Cauți, himere, amice". (Criticul sceptic) „Este admirabil, este exact ce trebuie. Nu numai că nu mă derutați, dar încep să mă dumiresc". (Criticul nedumerit). Este aici, desigur, și-o critică a criticii muzicologice, aflate, nu de puține ori, în dificultate. Prea prudenta distanță pe care și-o ia George Bălan față de „interlocutorii" săi (dedicace oblige!) ne face aproape imposibilă identificarea sa cu vreunul dintre „invitați". Se poate și așa. În fond, concluziile trebuie să-i aparțină cititorului. Cu obligația, se înțelege, de-a asculta cîte ceva din creația pusă în discuție. Capitolul I — Schoenberg în viziunea unui adversar al său — începe cu propoziția: „Aș vrea să precizez din capul locului că nu sînt un tradiționalist". Debilă diplomație. Demonstrația duce în cu totul altă parte. Același cal de bătaie ca și în zilele noastre: divorțul dintre public și compozitor trebuie să ne spună ceva. Trebuie. Dar nu poți să nu-ți pui simpla întrebare dacă un creator „dificil", „insolit", poate „coabita" cu tot publicul, sau chiar cu o parte însemnată a sa. A se vedea și observația lui Webern. Dimensiunile „sferei de influență" țin nu atît de obiect cît de subiect.

Capitolul II — Schoenberg văzut de un admirator — nu scapă nici el de înflăcărate clișee. „Arnold Schoenberg este părintele muzicii moderne". Cu riscul de-a contraria prin „impudoare" pe cineva, aș spune că „sămînța" a fost aruncată cu mult înainte. L-aș bănui chiar pe Bach (J.S.).

Fără să scad, ipocrit, meritele unei cărți pe care am lăudat-o la început, „a doua carte", cea din „subsol" este o mărturie extrem de vie a contradicțiilor pe care le declanșează orice fenomen înnoitor. Și așa e bine. Pluripartiprismul ideilor.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

Mii de scuze

Emisiunea 7 x 7 din 4 mai ne obligă să ne cerem mii de scuze doamnei Rodica Becleanu. Sperăm că nu și-a schimbat numele, în ciuda anunțului din final — Rodica Beclaeanu.

Ne cerem scuze pentru faptul că în urmă cu cîtva timp îi reproșam domniei sale partizanatul față de Putere. Altfel spus, ni se păruse că domnia sa este angajata dacă nu a Guvernului, măcar a Președinției, iar dacă nici asta, atunci, cu siguranță, a F.S.N. Dar ne-am înșelat. Ne-am înșelat în ceea ce privește patronul doamnei Rodica Becleanu nu și asupra inadmisibilei poziții pe care o are ca redactor al T.V., anume aceea de a fi partizana unui partid sau uneia dintre expresiile Puterii.

Domnia sa este partizană politică dar nu a ceea ce am crezut noi, ci a ceva încă nedefinit, dar, oricum, mult mai... destabilizator. Ea este partizana informațiilor de un anumit tip. Pe scurt — pentru unii mumă, pentru alții ciumă.

În emisiunea 7 x 7 din 4 mai aflăm din comentariul domniei sale că masele sînt nemulțumite (ceea ce știam, ceea ce știe și guvernul) iar expresia acestei nemulțumiri este de acceptat, este autorizată și este crezută cînd se manifestă prin anumite forme, anumite organizații, anumiți lideri.

Așa se face că nemulțumirea C.F.R.-iștilor, concretizată cu cîtăva vreme în urmă prin grevele de la Iași și Timișoara este de astă dată privită cu simpatie și prezentată ca atare țării întregi de doamna Rodica Becleanu. Să fi fost un motiv anume? Să fie nemulțumirea actuală, amenințarea actuală de grevă generală a C.F.R.-ului, un lucru care trebuie privit cu simpatie și înțelegere iar cea de ieri, a aceluiași C.F.R., un lucru antisocial, destabilizator numai și numai pentru că oamenii de ordine care însoțeau coloana celor ce înțeleseseră, ca atîția alții, să iasă în stradă, acei oameni de ordine, deci, purtau banderole... roșii? Insistența camerei de luat vederi asupra banderolelor cu pricina, purtate și de unul dintre membrii delegației primite de președintele Iliescu, pare să nu fi fost întîmplătoare.

După cum nu pare să fi fost întîmplătoare discuția ce a urmat cu reprezentanții sindicatului „Frăția". Domnul Mircea Popa („Cascadorii") agită un limbaj prăfuit ori demonetizat, susținînd că domniile lor duc o adevărată activitate de educare sindicală nu „discutînd în saloane ca alții". Poate că este așa. Poate că nu. Apropiata vizită în Franța a „o parte din conducerea sindicatului" le va prilejui acestora și cunoașterea saloanelor.

Evident este faptul că „Frăția" se bucură de o deosebită stimă și considerație din partea doamnei Becleanu, în comparație cu „Alfa". Dacă ne aducem aminte cum s-a terminat greva șoferilor, înțelegem de ce. Și înțelegem mai multe despre simpatiile amintitei doamne dacă observăm că emisiunea pomenită s-a încheiat cu prezentarea noului partid social-democrat-fesenist care, după declarațiile fondatorilor, se află undeva „între Front și P.S.M.". Legîndu-le pe toate, punîndu-le cap la cap, sîntem nevoiți, deci, să ne cerem mii de scuze, doamna Rodica Becleanu este un realizator de emisiuni nu fesenist ci... ghici ciupercă ce? Noi rămînem pe mai departe, în privința obiectivității T.V.R., pesimiști.

Eugen Uricaru

Un gentleman californian

Sînt autori care ajung să fie devorați de personajele lor. Vreau să spun că biografia unor ființe fictive trece pe primul plan. Ea pasionează mai mult lumea decît cea a inșilor care i-au plăsmuit cu mintea pe Ulysse, Hamlet sau Don Quijote. Nimeni nu ignoră viața ieșită din comun a lui Robinson Crusoe, dar cîți știu cum și-a consumat existența Daniel de Foe ?

După excentricul Sherlock Holmes care nu cunoștea dificultăți financiare, beneficia de suficiente venituri ca să-l dezintereseze chestiunea onorariului, afișa o vestimentație **vieux style**, cinta la vioară, cînd vroia să-și limpezească gîndurile, și se droga, din plictiseală, veritabilul „detectiv privat", un biet pîrlit, în restanță mereu cu plata chiriei pentru amărîta lui agenție, silit să se strecoare printre gangsteri influenți și polițiști veroși, ciomăgit adesea și alergînd mai mult decît avînd timp să facă raționamente subtile, a fost întruchipat conform realităților epocii noastre de Philip Marlowe. A rămas pînă azi, o figură de neuitat. Umorul lui amar, replica sarcastică și dezabuzată, onestitatea funciară, chiar și în comportările cele mai cinice, talentul afacerilor păguboase, șarmul său cu efecte asupra temperamentelor feminine ardente, au încercat să le aducă pe ecran Dick Powell, Humphrey Bogart, Robert Montgomery, James Garner, Eliot Gould și mai ales Robert Mitchum. Mulți dintre admiratorii lui Marlowe voiau să creadă că el este o ființă reală și-și exprimau curiozitatea de a afla amănunte biografice necunoscute privitoare la dînsul. Însuși autorul personajului a întreținut această iluzie, furnizînd informații și vorbind despre eroul său, ca și cum ar fi existat realmente : „Marlowe s-a născut la Santa Rosa, în California. Și-a început cariera profesională ca inspector de asigurări. N-a vorbit niciodată de părinții săi și se pare că amîndoi au decedat. Seamănă cel mai bine la față cu Cary Grant. Detestă lichiorurile".

Cei interesați puteau fi încunoștințați astfel și ce marcă de chibrituri folosește Marlowe, care sînt filmele și cărțile lui preferate, precum și că e pînă la urmă un sentimental, cu o slăbiciune specială pentru blondele zvelte.

Mai nimeni nu arăta un interes egal față de persoana părintelui personajului, Raymond Chandler. Abia după moartea acestuia, în 1959, asemenea preocupări au pornit să apară printre cercetătorii literari a căror convingere că autorul nu prea multor romane și nuvele polițiste, foarte gustate însă, fusese un scriitor de primă mînă, s-a întărit fără încetare, ceea ce a dus la publicarea corespondenței și eseurilor lui. Un universitar din Columbia, Frank Mac Shane, avînd acces la documentele intime ale autorului, i-a consacrat o voluminoasă biografie. E acum tradusă în mai multe limbi și versiunea franceză, la **Balland**, a fost preluată de vestita colecție **Points**.

Poartă subtitlul foarte sugestiv, „gentlemanul din California" și ne introduce astfel de la început în singularitatea personalității lui Chandler, căci el a fost un american cu o veșnică nostalgie a lumii engleze, unde fusese crescut și-și făcuse studiile. Anii petrecuți în colegiul Dulwich, o școală de tip Eton, l-au marcat pentru totdeauna. S-a născut la Chicago în 1888, dar cînd avea șapte ani a plecat cu mama lui spre Londra, după ce menajul părinților săi luase sfîrșit prin divorțul care o elibera pe Florence Chandler de soțul beției și certăreț. Viitorul romancier a fost un licean model, atras de clasicități, nu-i plăcea sportul și prefera să citească în loc să joace rugby sau cricket. Dulwich a făcut din Chandler o speță de tînăr snob care aprecia enorm manierele. Cînd s-a întors în America și s-a stabilit acolo, cel mai mult îl făcea să sufere bădărănia mediului, chiar printre oamenii cu stare. Chandler diferă astfel izbitor de confrații săi, naratori ai unor istorii polițiste în stilul „dur", după exemplul lui Dashiel Hammet. Nu fusese niciodată, ca el, angajatul vreunei agenții detective, îi erau străine procedurile judiciare pe care le cunoștea atît de bine Stanley Gardner. A început să scrie tîrziu, la 44 de ani, cînd activitățile sale comerciale și administrativ industriale pe tărîmul petrolifer eșuaseră total. A rămas fără slujbă în plină criză economică și i-a venit ideea să-și caute asigurarea existenței furnizînd magazinelor „pulps" povestiri polițiste plătite cu cîțiva cenți cuvîntul. Detesta literatura de tipul Agatha Christie, care-și baza întreaga epică pe dezlegarea cazurilor enigmatice. Se simțea împins, să descrie realist, prin niște întîmplări sîngeroase, universul brutal californian, unde întîlneai la tot pasul financiari necinstiți, văduve, îmbogățite prin escrocarea foștilor soți, șantajiști versați, patroni de localuri luxoase, camuflînd tripouri clandestine, magistrați și anchetatori cumpărați, actrițe nimfomane, contrabandiști, traficanți, proxeneți și prostituate. A urmat, așadar linia lui Hammet, reușind să dea cele mai înalte titluri de noblețe școlii acestuia, dozînd însă violența și adăugîndu-i o notă de poezie și melancolie existențială, absentă la alții.

În existența nu prea fericită a gentlemanului din California descoperim o ambiție artistică de adevărat scriitor, niciodată pe deplin mulțumit cu ceea ce a realizat, rîvnind mereu să înfăptuiască o operă superioară, ideală. Inițial, în Anglia, a vrut să fie poet și a scris versuri fade victoriene, într-o manieră academică, pe care a avut destul simț critic să o abandoneze. Vocația scriitoricească a vegetat în el douăzeci de ani. După ucenicia cu nuvele la magazinul **Black Mask**, unde directorul Shaw, om foarte priceput în materie, îl socotea printre cei mai prețuiți colaboratori, s-a apucat de romane. Primul, **Marele somn**, a fost o lovitură de maestru. Următoarele, **Adio frumoasa mea, Fereastra înaltă, Femeia din lac, Sora cea mică, Lungul rămas bun, Playback** i-au adus gloria. Chandler a nutrit mereu speranța să-și scoată, cu fiecare nou roman, definitiv opera din genul strict „polițist", catalogat astfel și marginalizat drept urmare, să intre în cîmpul pur și simplu al literaturii și să fie judecat după normele ei. A visat să scrie o carte inspirată din viața engleză. În ultimul lui roman publicat, a schimbat oarecum felul de a fi al lui Marlowe, ca să-și smulgă personajul din reprezentarea sa stereotipă. Chandler ținea mult la aprecierea unor scriitori de renume, ca Priestley, de pildă, considerîndu-se egal cu ei.

E o dramă secretă și permanentă a autenticei vocații literare, care l-a chinuit toată viața pe acest rege al „polar"-ului, aspirînd să fie doar simplu cetățean în republica scriitoricească.

Biografia lui Mac Shane dezvăluia și o dramă intimă a romancierului. Crescut sub pulpana mamei sale, foarte atașat de ea, timid și nedescurcăreț în fața fetelor, a rămas pe planul erotic cu o înclinație către formele amorului matern. Cînd a întîlnit-o pe Cissy Pascal care va deveni viitoarea lui soție, i-a căzut dragă, deși avea optsprezece ani mai mult ca el. A luat naștere o întreagă legendă a acestui ciudat și lung matrimoniu cu o durată de peste trei decenii și încheiat la moartea lui Cissy, octogenară. Pierderea acesteia l-a dărîmat pe Chandler care n-a mai trăit nici el mult. A recăzut în patima beției, de care izbutise să scape cînd s-a apucat să scrie. Era disperat, a încercat de cîteva ori să-și pună capăt vieții. Dar în ciuda adorației pe care Chandler i-a arătat-o lui Cissy, marea diferență de vîrstă între ei avea să-și spună după o vreme cuvîntul. Prin anii '30, cînd Raymond dirija opt societăți petrolifere și era un bărbat în pline puteri, soția sa atinsese șaizeci de ani. Depunea mari eforturi ca să-și mascheze bătrînețea, purta bucle false și se îmbrăca parcă ar fi fost o fetișcană. Aceasta o făcea de multe ori ridicolă. Sfîșiat între devoțiunea conjugală și pulsiunile erotice firești, Chandler a căutat să-și adoarmă conștiința cu cantități masive de whisky. Ajunsese să facă scene prin casele cunoscuților, ascunzîndu-se în dulapuri, de unde era scos cu un revolver îndreptat spre tîmplă. N-a rezistat tentațiilor mai ales că la birou era înconjurat de femei tinere. Apoi s-a încurcat cu o secretară, ceea ce l-a costat postul de conducere în sînul corporației Dabrey-Mills Alloyo. Cissy a răbdat astfel de crize ale mariajului care n-a fost chiar atît de perfect cum ținea soțul ei să creadă lumea din jur. Cuplul își schimba mereu domiciliul în funcție de fluctuațiile veniturilor, dar și pentru că Chandler avea o fire nervoasă, nu suporta ambianța prea grosolană sau zgomotoasă. Scriitorul era un om dificil, politicos dar cu dese reacții neașteptate, tăios în opinii, nealegînd mult cuvintele cînd își exprima opiniile. Folosea un limbaj sarcastic, luînd interlocutorii peste picior ; aici semăna cu Marlowe. În Statele Unite — spunea — nu poți să-ți scuipi greața pe stradă ca la Londra, fiindcă gentlemanul american desăvîrșit își interzice să facă așa ceva — i s-a explicat —. „Perfect, replica el — dar aș vrea să-l întîlnesc și eu o dată pe omul ăsta". Despre **Zece negri mititei** de Agatha Christie, avea să declare : „Dacă privim romanul sub raportul onestității, adică al calității de a oferi cititorului toate elementele, motivațiile criminalilor și mecanismul lor mental, e curată fantezie." Își lua însă și destulă distanță față de stilul „crud" a la James Cain. „Sînt un dur" — răspundea la o anchetă — și „toată lumea știe că am forța să rup un cîrnat vienez cu mîinile goale (...) Nu mă consider un asasin, sînt totuși un individ foarte periculos cînd dispun de o cîrpă udă. Dar în ultimă instanță, arma mea favorită e o bancnotă de douăzeci de dolari". La Hollywood, unde a lucrat o vreme ca scenarist, le-a scos sufletul regizorilor. Lui Howard Hawks, care voia să știe de la el printr-o telegramă, în timp ce turna **Marele somn**, „cine l-a omorît pe Owen Taylor", Chandler i-a răspuns, după relectura atentă a romanului : „Nu știu".

Cissy a fost pentru omul acesta frămîntat, puțin sociabil, niciodată în pielea sa, un sprijin sufletesc enorm. Cînd a pierdut-o a simțit că tot echilibrul fragil al existenței lui se năruie. A încercat fără succes să găsească o altă Cissy în cîteva femei de care și-a agățat speranța conjugală, Natașa Spender, (soția poetului englez, pianistă) Helga Greene. Dar au fost cu totul diferite și n-au acceptat propunerile sale matrimoniale.

După lectura biografiei lui Mac Shane, realizăm că între Chandler și Marlowe a existat o profundă și surprinzătoare deosebire. Totuși, romancierul a pus mult din sine în eroul său, chiar dacă sub o formă deghizată și compensatorie. Mai ales inovația scrierii unor istorii polițiste la persoana întîi. Marlowe povestind ce se întîmplă cu el, i-a permis lui Chandler acest transfer. Inadaptabilitatea, idealismul, ironia inventivă, folosită ca o vestă de protecție, un sentiment ascuns al ratării pe plan existențial, mîndria păguboasă și o inerție tristă, au aparținut, ne dăm seama, „gentlemanului din California".

Ov. S.Crohmălniceanu

wolfgang kraus (Austria)

MUTAȚIA NIHILISMULUI. DE LA EPIDEMIE LA PANDEMIE

Care sînt diferențele între „nihilismul istoric" și „nihilismul astăzi", în ce constau elementele comune ? După ce au putut fi constatate în „nihilismul istoric" cele trei curente — „nihilismul filosofic" cu evoluția principală în Germania, „nihilismul social-politic", răspîndit îndeosebi printre intelectualii ruși și „nihilismul estetic", originar din Franța și Anglia —, va fi iarăși vorba despre nihilismul contemporan.

Moștenirea acestor trei curente ale „nihilismului istoric" nu s-a stins, ci s-a răspîndit aproape pe neașteptate. Totuși, ne-am obișnuit cu aceste curente și nu mai sîntem surprinși, dacă apa freatică izvorăște din nenumărate locuri și întărește curentul. În ciuda confortului nostru, trăim pe numai cîteva insule și cultivăm iluzia că a fost întotdeauna astfel și că torentul se va domoli odată și odată.

În mai toate problemele contemporaneității sînt implantați virușii acelei epidemii, care a devenit de mult timp pandemie, multora părîndu-li-se aproape de la sine înțeles să trăiască și să poată muri drept consecință a lor. În politică, economie, orînduire socială, în școli, familii, biserici, în conflictul generațiilor se regăsesc acele tendințe de nimicire a valorilor, de distrugere, autodistrugere, renunțare de sine, care fac de nerezolvat majoritatea problemelor noastre.

Nihilismul epocii contemporane pare a fi citeodată suma tuturor nihilismelor de altădată, însă această aparență înșelă ; a avut loc o mutație, care a dus la acea amenințare planînd pretutindeni și care este totodată atît de greu de imaginat.

Mutația, care caracterizează cu teamă „nihilismul astăzi", poate fi descrisă prin aceea că nihilismul s-a instaurat în constituția psihică a atîtor oameni, precum o epidemie de masă. Din „nihilismul istoric" de altădată, cu ale lui trei curente, ce puteau fi încă delimitate, s-a ajuns la un fenomen de masă, devenind aproape o parte a însăși oamenilor, și anume un element psihic de o asemenea importanță, încît cel afectat nu mai este în stare să perceapă cauza pericolului, deoarece a devenit a doua sa natură.

Dacă se intenționează prezentarea nihilismului de astăzi, atunci trebuie vorbit despre un „nihilism psihologico-nevrotic" și de un „nihilism patologico-distructiv".

Cum de s-a produs mutația aceasta de la „nihilismul istoric" la „nihilismul patologico-distructiv" de azi ? S-ar putea spune că printr-o contopire a nihilismului cu nevroza, printr-o fuziune nucleară a nihilismului cu nevroza. Ele sînt cauza acelei dezvoltări explozive, a acelei pandemii, care a pătruns astăzi aproape în toate relațiile și problemele.

„Nihilismul filosofic", cel „social-politic" și cel „estetic", formînd toate trei „nihilismul istoric", au fost destul de funeste, însă au rămas îndeobște în limitele unei clarități oarecum raționale. Nevrozele sînt îmbolnăviri cu o problematică în primul rînd individuală. Contopirea nevrozei cu elemente filosofice, politice și estetice devine acum un pericol uriaș.

Desigur că, dacă se ia în considerare un astfel de atac asupra interiorului cel mai intim al omului, nihilismele nenumărate de altădată apar precum niște studii nevinovate, precum niște forme primitive de joacă, oricît de dramatice ar fi putut fi atunci efectele. Un ateu nu va mai fi considerat drept nihilist numai pentru că este un ateu. Ceea ce gîndește și face în sfera umanului este decisiv. O persoană potrivnică clericalismului nu va mai fi numită nihilistă numai pentru că atacă Biserica. Un revoluționar social din rațiuni idealiste nu va mai fi considerat nihilist, atîta timp cît evită distrugerea irațională. Un om care se sinucide din teamă de o moarte sigură de pe urma cancerului nu va mai fi considerat astăzi drept un nihilist.

În această privință se folosește acum cu prudență cuvîntul nihilism. Prudența a devenit, ce-i drept, atît de mare, încît cuvîntul a fost, pur și simplu, suprimat. Nihilismul s-a adîncit sub forma unui fenomen psihopatologic, care a cuprins grupuri de oameni, întregi popoare și nenumărați indivizi.

Ne vom ocupa și de terenul nedestelenit al nihilismelor relative, care în aparență sînt complet normale și adesea se manifestă zilnic. Ele au existat efectiv dintotdeauna, însă astăzi pătrund cu mare ușurință în cîmpul de forțe al nihilismului nevrotic și psihopatic. Nihilismul de azi începe — precum odinioară „nihilismul istoric" — sub forma unei boli de piele, care mai întîi stînjenește doar puțin. Și în epoca contemporană se găsesc — în spiritul ontogenezei — începuturile, care inițial stînjenesc numai local, amintind de „nihilismul istoric", larg răspîndit, pînă cînd este afectat de mutația bruscă a organelor vitale. Apar atunci nu numai cîteva iritații la suprafața corpului, ci sînt amenințate centrul psihic, rațiunea, inima, circulația și simțul echilibrului. În ziua de azi ar trebui observate cu mare atenție simptomele cu efect încă inofensiv în stadiul lor incipient.

Iată numai cîteva dintre urmele și semnele adesea slab perceptibile, care se referă la nihilismul propriu-zis :

— O comoditate reflectată în imposibilitatea modificării raporturilor și care operează de asemenea cu îndoiala față de tot și toate (deoarece orice efort ar fi de altfel zadarnic), cum pe de altă parte operează cu îndepărtarea tuturor îndoielilor și atingerea mulțumirii de sine maxime.

— O urmare a acestui lucru este indiferența. Neparticiparea la toate întîmplările dimprejur, la toate evenimentele, care pot fi observate în lume, la schimbările, războaiele, foametea, atît îmbucurătoare cît și tragice, dar de asemenea la toate cîte se petrec în mediul din imediata apropiere. Există adevărați maeștri ai lipsei de implicare, virtuoși ai indiferenței, care garnisesc egoismul lor cu cele mai solide argumente și cea mai mare amabilitate.

— Prima consecință a acestui nihilism relativ al indiferenței este plictisul. În nici un caz nu poate fi recunoscut cu ușurință, deoarece în stadiul timpuriu poate fi deghizat într-un zel excesiv. Gaura interioară a plictisului este umplută prin rîvnă și activitate exterioară, iar abia mai tîrziu rezultă, o dată cu epuizarea crescîndă, că această încercare a fost în zadar. Indiferența nu se modifică în esență, iar urmarea el, plictisul, a fost acoperită doar o perioadă de timp, însă fără să dispară cu totul. Stressul aproape că multiplica plictisul. Desigur că aceasta nu rezultă în mod evident și astfel se ajunge adesea la mult amintitele **mid-life-crisis** de azi.

— Simptomele care rezultă foarte evident sînt refugiul în alcool și abuzul de medicamente și droguri.

— Un alt nihilism relativ este frivolitatea în raport cu adevărul. Nu este hotărîtor, dacă se spune una sau alta, dacă se acționează așa sau altfel ; contează numai cum se iese cu bine dintr-o situație de moment. În curînd se creează un mediu și o societate, unde nici un cuvînt nu mai este demn de crezare și nici de acțiune, justă.

— În toleranța necritică poate fi conținută —adesea inconștient — o doză considerabilă de cinism și astfel de nihilism ; deservești piața, livrezi ceea ce place acolo și te autoconvingi că piața și deci majoritatea ar dori întotdeauna ceea ce este just. Ceea ce este just, ceea ce ar fi demn de năzuit din punct de vedere moral și practic este ceea ce dorește majoritatea (și piața). Experiența a două secole a desăvîrșit un al doilea luminism mai mult decît limpede, și anume că lucrurile nu stau nicidecum așa. Dacă se neagă această realitate, se poate însă opera în acest sens cu mari avantaje pe termen scurt, ceea ce se și întîmplă în cea mai mare parte.

— La un nivel intelectual considerabil poate să fiinteze orice fel de relativism, care îngăduie girul de valabilitate a tot și toate și astfel se îndreaptă spre Nimic.

— Nihilismul relativ al egocentrismului vede în semeni un Nimic sau, în cel mai bun caz, un Ceva ,nu cu mult deasupra Nimicului. Lumea oamenilor a devenit atunci o lume a obiectelor, care poate fi utilizată fără opreliști, dacă acestea mai sînt bune la ceva.

— Năzuința de putere de dragul puterii nu este nimic altceva decît un nihilism deghizat, unde senzația de putere este menită să compenseze golul interior al stării nihiliste.

În românește de Peter Sragher

Urmare din pag. a 16-a

Pantaleón și vizitatoarele

nici să-și încuie femeile în case în zilele de permisie ale trupei.

— Și ce departe de mare, mai ales — lasă acul, face cîteva noduri și rupe ața între dinți doamna Leonor —. Or fi mulți țințari de-ăia oribili cu picioare lungi, acolo, prin selvă ? Că-s chinul meu, știi doar.

— Fii atent la lista asta — se scarpină pe frunte Tigrul Collazos —. Patruzeci și trei de gravide în mai puțin de un an. Capelanii părintelui Beltrán au măritat vreo douăzeci, dar, desigur, răul impune măsuri mai radicale decît căsătoriile forțate. Pînă acum, pedepsele exemplare n-au modificat panorama : soldatul ajuns în selva tropicală devine o coșcogeamite măciulie răsbelită.

— Dar cel mai descurajat din cauza locului pari tu, iubițel — deschide și scutură valize Pochita —. De ce, Panta ?

— Or fi de vină căldura, clima, nu crezi ? — se însuflețește Tigrul Collazos

— Se prea poate, domnule general — se bilbiie căpitanul Pantoja.

— Umezeala aia încropită, exuberanța teribilă a naturii — își linge buzele Tigrul Collazos —. Așa pățesc și eu : de cum ajung în pădurea tropicală, încep să scuip foc, să-mi simt singele fierbind.

— Să nu te-audă generăleasa — rîde gros generalul Victoria —, c-atunci vai de ghearele tale, Tigrule.

— Întîi am crezut că era regimul alimentar — se bate pe burdihan generalul Collazos —. Că la garnizoane se făcea exces de condimente, adică ceva ce atîta apetitul sexual al oamenilor.

— Am consultat specialiști, am adus pînă și-un elvețian care ne-a costat și ochii din cap — freacă două degete grăitoare colonelul López Lopez —. Un dietetician plin de titluri.

— Pas d'inconvénient — notează într-un carnețel profesorul Bernard Lahoe —. Vom alcătui o dietă care, fără a scădea proteinele necesare, să diminueze libidoul soldaților cu 85%.

— Nu cumva să exagerați, totuși — mormăie Tigrul Collazos —. Nu ne-am dori o trupă de eunuci, domnule doctor.

— Horcones către Iquitos, Horcones către Iquitos — își pierde răbdarea maiorul Santana —. Da, comunicat extrem de grav, urgența întîia. N-am obținut rezultatele scontate cu operația Tainul Elvețian. Oamenii mei mor de foame, devin tuberculoși. Azi mi-au leșinat încă doi la revista de dimineață, domnule comandant.

— Nu-i nici un fel de glumă, Scavino — susține receptorul la ureche cu umărul în timp ce își aprinde o țigară Tigrul Collazos —. Am sucit problema pe toate fețele și e unica soluție. Ți-l trimit ploconi pe Pantoșiță, cu maică-sa și nevastă-sa. Snală-te pe cap cu ei.

— Pochita și cu mine ne-am obișnuit cu ideea și sîntem fericite să plecăm la Iquitos — împăturește batiste, întinde fuste pe pat, împachetează pantofi doamna Leonor —. În schimb, tu ești cu nervii la pămînt. De ce, băiete ?

— Dumneata ești omul, Pantoja — se ridică și îl apucă de brațe colonelul López López —. Dumneata și numai dumneata vei pune punct acestei teribile bulibășeli.

— La urma urmei este un oraș, Panta, și pare-se chiar frumos — aruncă bulendre la gunoi, leagă și înnoadă, închide poșete Pochita —. Nu mai fă mutra asta, ar fi fost mult mai rău undeva pe podișurile înalte **punas**, păi nu ?

— Drept să vă spun, domnule colonel, nu văd cum — înghite salivă căpitanul Pantoja —. Dar mă voi strădui, voi face tot ce-mi ordonați, fireste.

— Deocamdată, plecarea în selvă — ia un indicator de lemn și arată un punct pe hartă colonelul López López —. Centrul dumitale de operațiuni va fi Iquitos.

— Vrem să ajungem la sorgintea problemei și s-o stîrpim din rădăcini — își lovește palma deschisă cu pumnul strîns generalul Victoria —. Fiindcă, după cum singur îți vei fi dat seama, Pantoja, problema nu-i numai aceea a damelor tîrnosite.

— Ci și a răcanilor osîndiți să trăiască în căldura tropicală în chip de caste porumbițe — plescăie din limbă Tigrul Collazos —. A-ți face stagiul în selvă e înfiorător, Pantoja, absolut înfiorător.

— Și-n plus, în așezările amazoniene orice fustă are stăpîn — se agită colonelul López López —. Nu există bordeluri, nici fete de viață, nimic de genul ăsta.

— Stau toată săptămîna ținuți din scurt, îndeplinind misiuni prin păduri și peste munți, visînd la ziua permisiei — și-i imaginează generalul Victoria —. Bat kilometri pînă la satul cel mai apropiat. Și, ajunși acolo, ce urmează ?

— Nimic, din cauza blestematei de lipse a muierilor — ridică din umeri Tigrul Collazos —. Și-atunci, cei ce nu-s labagii își pierd sărita și, după primul păhărel de rachiu de anason, se aruncă precum puma peste tot ce le apare în cale.

— S-au înregistrat cazuri de sodomie și chiar de bestialism — precizează colonelul López López —. Închipuie-ți dumneata că un caporal din Horcones a fost surprins în relații conjugale cu o maimuță.

— Maimuța răspunde la absurda poreclă de Mamițica Dormitorului Cinci — își stăpînește anevoie risul maiorul Santana —. Mai bine zis răspundea, fiindcă am împușcat-o cu mîna mea. Degeneratul e la carceră, domnule colonel.

— Pe scurt, abstinența forțată duce la o corupție a moravurilor inimaginabilă — zice generalul Victoria —. Și la demoralizare, nervozitate, apatie.

— Trebuie să le oferim ceva hămesiților acelora, Pantoja — îl privește solemn în ochi Tigrul Collazos —. Aici intri dumneata în joc, aici e terenul propice aplicării creierului dumitale organizator.

— Ce-ai rămas așa, prostit și mutulică, Panta ? — își pune biletul în geantă și întreabă „unde-i culoarul către avionul nostru ?“ Pochita —. O să avem acolo și riu și fluviu, o să facem baie, o să vizităm triburile de indieni. Vino-ți în fire, prostule.

— Chiar, ce-i cu tine de ești așa ciudat, băiețel ? — observă norii, elicele, pomii doamna Leonor —. Tot drumul n-ai deschis gura. Ce te frămîntă într-atît, se poate ști ?

— Nimic mamî, nimic Pochita — își prinde centura de siguranță Panta —. Mă simt bine, n-am nimic. Uitați-vă, am ajuns. Acesta e precis Amazonul, nu ?

— În ultimele zile te-ai purtat ca un nătăfleț — își pune ochelarii de soare, își scoate pardesiul Pochita —. Nu scăpai un cuvințel, parcă visai cu ochii deschiși. **Uy**, da'ce iad e aici. Niciodată nu te-am văzut atît de schimbat, Panta.

— Eram destul de preocupat cu noua-mi misiune, dar acum gata, a trecut — scoate portofelul, îi întinde cîteva bancnote șoferului Panta —. Da, maestre, la numărul 549, Hotelul Lima. Așteaptă, mami, te ajut eu să cobori.

— Doar ești militar, nu ? — își aruncă geanta de voiaj pe un scaun, se descalță Pochita —. Prin urmare, știai că te pot trimite oriunde. Iquitos nu-i deloc rău Panta, nu vezi că pare un loc simpatic ?

— Ai dreptate, m-am purtat ca un mofluz — deschide ușa dulapului, atîrnă o uniformă, un costum Panta —. Poate și unde m-am legat prea mult de locurile din Chiclayo ; pe cuvînt că mi-a trecut. Bun, să începem despachetatul. Dar ce cald e, nu, **chola** ?

— Dac-ar fi după mine, toată viața mi-aș petrece-o la hotel — se lasă pe spate în pat, se întinde cu voluptate Pochita —. Ești servită cu toate la nas, nu trebuie să te îngrijești de nimic.

— Și crezi că s-ar cuveni să-l primești pe micuțul cadet Pantoja într-un hotel ? — își scoate cravata, cămașa Panta.

— Pe cadetul Pantoja ? — face ochii mari, își deschide bluza, se proptește cu un cot în pernă Pochita —. Chiar zău ? Chiar putem trece la facerea lui, Pantita ?

— Nu ți l-am promis pentru cînd voi primi al treilea galon ? — își întinde pantalonii la dungă, îi îndoaie pe stînghia umerașului și îi atîrnă Panta —. Se va naște în provincia Loreto, va fi un loretan, ce zici ?

— Minunat, Panta — rîde, aplaudă, sare pe saltea Pochita —. **Uy**, ce fericire, micuțul cadet, Pantita junior.

— Păi să-l facem cît mai curînd — desface și întinde mîinile Panta —. Ca să sosească repejor. Vino 'ncoa, **chola**, unde fugi ?

— Hei, hei, ce te-apucă ? — o zbughește din pat, fuge spre baie Pochita —. Ai căpiat ?

— Vino, vino, cadețelul — se lovește de un geamantan, răstoarnă un scaun Panta —. Să-l facem chiar acum. Hai, Pochita.

— Dar e unsprezece dimineața, dar abia de-am sosit — dă din mîini împinge, se apără, gonește, se supără Pochita —. Dă-mi pace, o să ne-audă mama ta, Panta.

— Să-i facem safteaua orașului Iquitos, să-i facem safteaua hotelului — gîfîie, luptă, îmbrățișează, alunecă Pantita —. Vino, iubireo.

— Poftim cu ce te-ai ales de pe urma atîtor denunțuri și rapoarte — agită o adresă oficială întărită cu ștampile și semnături generalul Scavino —. Ai și dumneata o parte de vină în daravera asta, domnule comandant Beltrán : aruncă-ți ochii pe hîrtie și vezi ce vine să organizeze la Iquitos individul ăsta.

— O să-mi rupi fusta — se baricadează după dulap, aruncă o pernă, face pace Pochita —. Nu te mai recunosc, Panta, tocmai tu cel atît de educat, cel mereu atît de bine-crescut, ce-i cu tine ! Lasă, mi-o scot eu.

— Doream să stîrpesc răul, nu să-l provoc — citește și recitește fața învăpăiată de rușine a comandantului Beltrán — Niciodată n-aș fi crezut că leacul poate fi mai rău decît boala, domnule general. E de necrezut, e nepermis. Veți accepta o asemenea oroare ?

— Suflenul, ciorapii — asudă, se azvîrle, se zgîrcește din șale, se destinde Pantita —. Tigrul avea dreptate : umezeala călduță, respiri foc, sîngele fierbe. Ce stai, nu șoma, ciupește-mă, unde îmi place. De urechiușă, Pocha.

— Mi-e rușine ziua, Panta — se plînge, încearcă să se acopere cu cearșaful, suspină Pochita —. O să adormi după aia : nu trebuie să fii la Comandament la ora trei ? Doar știi c-o să rămîi adormit.

— Las' că fac un duș — se proptește, acționează, împinge, se retrage Pantita —. Nu-mi vorbi, nu mă distrage. Ciupește-mă de urechiușă. Așaaa, așaaa. **Ay**, simt că mor, **chola**, nu mai știu nici cine sînt.

— Știu foarte bine cine ești dumneata și de ce ai venit la Iquitos — mîrîie generalul Roger Scavino —. Și îți spun de la bun început că nu-mi face nici cea mai mică plăcere prezența dumitale în acest oraș. Prefer să-ți vorbesc deschis domnule căpitan.

— Scuzați, domnule general — bîiguie

căpitanul Pantoja —. Cred că este o neînțelegere.

— Nu sînt de acord cu Serviciul pe care ai venit să-l organizezi — își apropie cheia de ventilator și mijește puțin ochii generalul Scavino —. M-am opus de la început și continui să cred că e o barbarie.

— Și, mai cu seamă, o imoralitate fără egal — își face vînt cu furie părintele Beltrán.

— Comandantul și cu mine am tăcut fiindcă șefii dispun — își despăturește batista și se șterge de sudoare pe frunte, pe tîmple, pe git generalul Scavino —. Dar nu ne-au convins, căpitane.

— Eu n-am nimic de-a face cu acest proiect, domnule general — transpiră nemișcat căpitanul Pantoja —. A fost surpriza vieții mele cînd mi l-au comunicat, părinte.

— Domnule comandant — îl corectează părintele Beltrán —. Nu vă pricepeți la galoane ?

— Pardon, domnule comandant — ciocnește ușor din călcîie căpitanul Pantoja —. Eu n-am intervenit cîtuși de puțin în luarea hotărîrii, vă rog să mă credeți.

— Adică nu ești dumneata una din mințile luminate ale Intendenței care au conceput porcăria asta ? — ia ventilatorul, și-l plimbă pe lîngă față, pe lîngă chelie, își drege glasul generalul Scavino —. Oricum, anumite lucruri trebuie lămurite de pe-acum. N-am cum mă opune la amploarea ce o va lua tărășenia asta, dar voi face în așa fel încît Forțele armate să nu iasă compromise. Nimeni nu va adumbri cîtuși de puțin imaginea pe care și-a cîștigat-o armata, aici în regiunea Loreto, de cînd mă aflu în fruntea Regiunii a Cincea.

— Aceasta e și dorința mea — privește peste umărul generalului apa miloasă a riului, o barcă plină cu banane, cerul albastru, soarele orbitor căpitanul Pantoja —. Voi face tot ce-mi stă în putință.

— Fiindcă aici ar izbucni un scandal înfiorător, dacă s-ar afla ceva — ridică vocea, se scoală în picioare, se sprijină cu mîinile de pervazul ferestrei generalul Scavino —. Strategii din Lima plănuiesc foarte liniștiți porcării în birourile lor, pentru că cel ce va plăti oalele sparte în caz că transpiră ceva e generalul Scavino.

— Sînt cu totul de acord, vă rog să mă credeți — asudă, vede cum i se umezește uniforma la subțiori și pe brațe, imploră Pantoja —. Eu n-aș fi cerut în ruptul capului să mi se dea asemenea misiune. E ceva atît de diferit de preocupările mele obișnuite, încît nu știu dacă voi fi în stare s-o duc la bun sfîrșit.

— Pe lemn s-au unit tatăl tău și mama ta ca să te zămislească și tot pe lemn a suferit muncile facerii cea care te-a născut — strigă puternic colo sus, pe întuneric, Fratele Francisco —. Lemnul I-a simțit trupul, s-a înroșit de sîngele LUI, I-a primit lacrimile, s-a umezit de sudoarea LUI. Lemnul e sfînt, lemnul dă sănătate. Surorilor ! Fraților ! Desfaceți-vă larg brațele pentru mine !

— Pe ușa aceasta vor defila zeci de persoane, biroul acesta se va umple de proteste, de liste de semnături, de scrisori anonime — se agită, face cîțiva pași, se întoarce, își deschide și închide evantaiul părintele Beltrán —. Toată Amazonia va face tărăboi și va gîndi că la originea scandalului se găsește generalul Scavino.

— Parcă îl aud pe demagogul de „Sinchi“ vărsîndu-și calomniile împotriva mea în microfon — se răsucește pe loc, se schimbă la față generalul Scavino.

— Instrucțiunile mele sînt ca Serviciul să funcționeze în cel mai mare secret — îndrăznește să-și scoată chipiul, să se șteargă de broboane cu o batistă pe frunte, să se frece la ochi căpitanul Pantoja —. Clipă de clipă voi avea prezentă în minte dispoziționea aceasta, domnule general.

— Și ce naiba pot scorni eu ca să-i potolesc pe oamenii de-aici ? — strigă, ocolește biroul generalul Scavino —. S-au gîndit, la Lima, ce rol impuțit voi avea de reprezentat eu aici ?

— Dacă doriți, chiar azi îmi pot cere transferul — pălește căpitanul Pantoja —. Ca să vă dovedesc că n-am nici un interes personal în Serviciul Vizitatoarelor.

— Auzi ce termen eufemistic au găsit geniile ! — se frămîntă în loc, cu spatele, privind riul ce scînteiază, cabanele pilcurile de pomi părintele Beltrán —. Vizitatoare, vizitatoare...

moda, altfel

Închise ghilimelele și de la capăt!

Continuăm evantaiul de culori.

granadin sau **grenadin**, — culoare extrasă din rodie. Atît rodiile cît și culoarea extrasă din ele au fost foarte prețuite de-a lungul timpurilor. În povești ele au simbolizat valoarea maximă, au fost de aur, de diamant și de alte cele. Sună bine „culoare de rodie de aur“ ! **Granadin** e un roșu intens „...în timp ce țînăra ducesă de Malakoff, compatrioata Împărătesei, purta mantilia și o floare de un roșu adînc, asemenea celei mai pure rodii (grenadine)“. Roșul tinde să rivalizeze ca „nomenclatură“ cu **bleu**, tot datorită bogăției de nuanțe oferite de natură. Culoarea **granadin** și materialul **granadină** erau cunoscute la noi pe vremea lui Vasile Alecsandri.

isabelle, „culoare arnușie, deschisă. Denumirea culorii provine de la numele arhiducesei Isabella de Austria, al cărei soț asediase Ostenda. Arhiducesa jurase să nu-și schimbe cămașa pînă la căderea orașului. Orașul a rezistat trei ani și numele principesei a fost atribuit culorii pe care cămașa sa a căpătat-o în acest interval“ (Spărgătorul de nuci, E.T.A. Hoffmann).

lapis-lazuli (latinescul **lapis** = piatră și lat. **lazuli** = azur), „o piatră de o frumusețe magnifică, din silicat de aluminiu, de sodiu și calciu, conținînd puțin clor.“ (Larouse du XX-e siecle, 1931). Deci tot un „**bleu**“, un **bleu** schimbător între **turquoise** (turcoază, peruzea) și smaragd (deci verde !). „Le ciel est en turquoise la mer en lapis lazuli, les montagnes en émeraude“. (Scrisoare a lui Chopin către Fontana, descriind Palma, 1838, Spania).

magenta, — culoarea aparține **roșului** și a dat buzna printre veșminte din motive politice, pretinse patriotice. Magenta era un oraș lombard, lîngă Tessin, cu 9.910 locuitori și cu filatură de mătase. În 4 iunie, 1859, Napoleon al III-lea a cîștigat o bătălie cu austriecii. Din acest motiv, culoarea **magenta** (singerie) a ajuns în cele mai pretențioase saloane. Oportuniștii, pînă și în **modă**, profită de orice.

marengo, — roșu foarte închis, aproape negru ; în țesături apar punctulețe albe, o vibrație subtilă cu efecte plăcute vederii. Francezii fac orice din **MODĂ**. Culoarea **marengo** era culoarea patrioților și o purtau doamnele și domnii, după victoria lui **Bonaparte** întîiul asupra austriecilor, în cîmpul Marengo. Culoarea vine și de la piper, adică seamănă piperului zdrobit. Întrecînd în celebritate culoarea, rețeta culinară — MARENGO — înconjoară pămîntul, fără oboseală...“ „Poulet à la Marengo“. Rețeta e formidabilă, e suculentă iar izvorul e naiv-inventiv. Din lipsă de alte mirodenii, bucătarul a pus piper „în prostie“. Sînt foarte multe rețete **Marengo** și la fel de multe legende cu „pentru prima dată“ sau cu „pentru prima oară“.

matilda, — alb perlat, sidefat. Numele de Matilda l-au purtat multe prințese dar culoarea a fost **en vogue** datorită unei actrițe, Mathilde Cochard (născută în 1836, la Rennes și moartă în 1907, la Saint-Prix). Prin vervă, spiritualitate mușcătoare, printr-o veselie proverbială, a declanșat și moda unei culori. Trebuie să fi fost frumos acest alb, întrunind atîtea calități.

porfir, — porphyre, gr. porphurites lithos, piatră de culoare asemănătoare purpurei. Porphire a fost un filosof neo-platonician născut la Batanea sau la Tyr-Siria, în 232 sau 233, și mort la Roma în 304 după Cristos) care a propagat doctrina lui Plotin și a scris **Viața lui Plotin**, **Viața lui Pitagora** „pline de detalii minunate“.

Dintre atîtea culori, deocamdată, „La noi“ se poartă **culoarea vîntului turbat**, cu nuanțe de **bleu**, cu nuanțe de **verde** (cam strident, cam ostentativ, cam nemotivat), cu nuanțe de **roșu** (cam țipător, cam compromis, cam vulgar, și cam sperjur), cu nuanțe de flori și de ochi, de buze și mormînte, „care se schimbă-n neînțelesuri și mai mari“, fără să strivească **corola de minuni a lumii.**

Corina Cristea

MARIO VARGAS LLOSA

PANTALEÓN ŞI VIZITATOARELE

Vă propun o carte ca un hohot de ris. În momente de istorie tensionată, binefacerile hohotelor de ris sînt nenumărate : descărcarea nervoasă, cîştigarea distanţării necesare, balsamul umorului sănătos... Este vorba de sănătate, pur şi simplu. Bunului prieten barcelonez don Federico Virgiliu îi datorez primul contact cu imensa farsă trăită de conştiincioşul pînă la pedanterie căpitan Pantaleon Pantoja. Prietenul îmi trimetea, din fondurile Editurii Seix Barral, acest apogeu al spontaneităţii, pentru a-mi oferi o nouă mostră narativă din opera admiratului nostru Vargas Llosa. Volumul apăruse, în prima-l ediţie, în mai 1973 şi cunoscuse, pînă la data expedierii lui către mine şaisprezece reeditări. (Este încă o problemă, aceea a reeditării lucrărilor merituoase, pe care noi, aici, n-am rezolvat-o). Ca de obicei, după primele pagini citite, cartea nu se mai desprindea din mînă ; aşa mi s-a întîmplat întotdeauna cu don Mario. Povestea creştea nemăsurat, după tehnica bulgărelui de zăpadă, ajungînd la proporţii pantagruelice. Te laşi în voia magicianului şi trăieşti, la Iquitos, aventuri nesăţioase cu „vizitatoarele" (hitru eufemism !). Oferindu-vă un fragment de început, vă rămîn dator cu tot restul...

I

— TREZEŞTE-TE, Panta — zice Pochita —. E deja opt, Panta, Pantita !

— Deja opt ? **Caramba**, ce somn îmi e — cască Pantita —. Mi-ai cusut galonul ?

— Da, domn'locotenent — face drepţi Pochita —. **Uy**, pardon, domn'căpitan. Pînă mă obişnuiesc, o să fii tot locotenent deocamdată, scumpule. Da, e-n regulă, arată splendid. Dar scoală odată, n-ai întîlnire la ?

— La nouă, da — se săpunește Pantita —. Unde ne-or trimite, Pocha ? Dă-mi prosopul, te rog. Unde crezi, **chola** ?

— Aici, la Lima — contemplă cerul cenuşiu, terasele de pe acoperişuri, automobilele, pietonii metisa **(chola)** Pochita —. **Uy**, îmi lasă gura apă : Lima, Lima, Lima.

— Nu visa cu ochii deschişi, Lima în nici un caz, ce speranţe pe tine ! — se priveşte în oglindă, îşi face nodul la cravată Panta —. Măcar de-ar fi un oraş ca Trujillo sau Tacna, şi încă-aş fi fericit.

— Ce amuzantă e ştirea asta din **El Comercio** — se strîmbă graţios Pochita —. Cică la Leticia un tip s-a răstignit ca să anunţe sfîrşitul lumii. L-au băgat la balamuc, dar oamenii l-au scos de-acolo cu forţa întrucît îl cred un sfînt. Leticia este partea columbiană a selvei, nu ?

— Ah, ce bine arăţi în chip de căpitan, băiete ! — pune marmelada, pîinea şi laptele pe masă doamna Leonor.

— Acum e în Columbia, dar înainte era în Peru, ne-au luat-o cu japca — unge cu unt pîinea prăjită Panta —. Mai toarnă-mi puţină cafea, mami.

— Ce n-aş da să ne trimeată din nou la Chiclayo ! — adună firimiturile pe un platou şi stringe faţa de masă doamna Leonor —. La urma urmei, acolo ne-am simţit noi cel mai bine, nu ? În ce mă priveşte, totul e să nu fim trimişi prea departe de coasta mării. Pleacă, băiete, pleacă cu bine, de noroc să ai parte, stai să te binecuvîntez la plecare.

— În numele Tatălui şi al Duhului Sfînt şi al Fiului CARE A MURIT PE CRUCE — înalţă ochii în noapte, apoi îi coboară spre făclii Fratele Francisco —. Mîinile mele sînt legate, lemnul este ofrandă închinaţi-vă pentru mine !

— Mă aşteaptă domnul colonel Lopez Lopez, domnişoară — zice căpitanul Pantaleón Pantoja.

— Cu încă doi generali ! — mijeşte jucăuş din ochi domnişoara —. Poftiţi, intraţi, domnule căpitan. Da, acolo, uşa cafenie.

— Iată-l şi pe omul nostru — se ridică în picioare colonelul Lopez Lopez — Poftim, poftim, Pantoja, felicitări pentru noul galon.

— Nota maximă la examenul de înaintare în grad, prin unanimitatea juriului — stringe o mînă, bate părinteşte un umăr generalul Victoria —. Bravo, căpitane, aşa mai zic şi eu, iată cum se face carieră şi se serveşte patria.

— Ia loc, Pantoja — arată o canapea generalul Collazos —. Fă-te comod şi ţin'te tare, c-o să ai ce s-auzi !

— Nu mi-l speria, Tigrule — dă din mîini generalul Victoria —. O să creadă că-l trimitem la abator.

— Însuşi faptul că, pentru a-ţi comunica noua însărcinare, s-au deplasat în persoană ştabii ăi mari de la Intendenţă este pentru dumneata un indiciu că treaba e cu cîntec — adoptă o expresie gravă colonelul Lopez Lopez —. Da, Pantoja, e vorba de o chestiune destul de delicată.

— Prezenţa acestor şefi este o onoare pentru mine — ciocneşte din călcîie căpitanul Pantoja —. **Caramba**, mă intrigaţi foarte tare, domnule colonel.

— Vrei să fumezi ? — scoate o tabacheră, o brichetă Tigrul Collazos —. Dar nu sta în picioare, omule, ia loc. Cum, nu fumezi ?

— Vezi ?, măcar o dată Serviciul de Informaţii n-a dat greş — mîngîie o copie xerox colonelul Lopez Lopez —. Exact cum scrie aici : nici fumător, nici beţivan, nici fustangiu.

— Un ofiţer fără vicii — se minunează generalul Victoria —. De-acum avem cine să ne reprezinte armata în rai, lîngă Sfînta Rosa şi Sfîntul Martin de Porres.

— Nici chiar aşa — se înroşeşte căpitanul Pantoja —. Oi fi avînd şi eu unele vicii, dar nu mi se ştiu.

— Ştim despre dumneata mai multe decît ştii dumneata însuţi — ridică şi lasă la loc pe birou un ditamai dosarul Tigrul Collazos —. Te-ai cruci dac-ai şti cam cîte ore ne-am petrecut studiindu-ţi viaţa. Ştim tot ce-ai făcut, ce n-ai făcut şi chiar ce vei face, căpitane.

— Ţi-am putea recita pe dinafară statele de serviciu — deschide dosarul, răsfoieşte file, fişe şi formulare generalul Victoria —. N-ai avut nici o pedeapsă, ca ofiţer, iar ca elev-cadet abia cinci-şase admonestări uşoare. De-aceea alesul ai fost dumneata, Pantoja.

— Din cel puţin optzeci de ofiţeri de Intendenţă, ca s-o ştii — ridică o sprînceană colonelul Lopez Lopez —. Acum poţi să mi te impăunezi, că ai motive.

— Vă sînt extrem de recunoscător pentru buna părere ce o aveţi despre mine — i se aburesc ochii căpitanului Pantoja —. Voi face tot ce-mi stă în putinţă să merit această încredere, domnule colonel.

— Căpitanul Pantaleón Pantoja ? — scutură receptorul generalul Scavino —. Abia de te-aud. Zici că mi-l trimiţi pentru ce, Tigrule ?

— La Chiclayo ai lăsat amintiri dintre cele mai frumoase — răsfoieşte un raport generalul Victoria —. Colonelul Montes ar fi dat orice să te păstreze acolo. Cazarma, pare-se, a funcţionat ca un ceas datorită dumitale.

— „Organizator înnăscut, simţ matematic al ordinii şi disciplinei, capacitate executivă" — citeşte Tigrul Collazos —. „A condus administraţia regimentului cu eficacitate şi cu o adevărată inspiraţie". Ei, drăcia dracului, corcitul de Montes s-a îndrăgostit de dumneata.

— Mă zăpăcesc atîtea elogii — lasă nasul în jos căpitanul Pantoja —. N-am încercat decît să-mi fac datoria, de fiecare dată.

— Cum ? Serviciul de ce ?? — trînteşte un hohot de ris generalul Scavino —. Nici tu şi nici Victoria nu mă puteţi lua în răspăr, Tigrule ; aţi uitat că-s chel ?

— Bun, să luăm taurul de coarne — face semn de tăcere cu degetul la buze generalul Victoria —. Afacerea impune cea mai desăvîrşită discreţie. Mă refer la misiunea ce ţi se va încredinţa, căpitane. Poţi să-i spui, Tigrule.

— Pe scurt, trupele din selvă dau iama prin metisele **cholas** — îşi ia avînt, clipeşte des şi tuşeşte Tigrul Collazos — Nu le scapă una. Violuri peste violuri, încît tribunalele nu mai fac faţă şi nu mai apucă să judece atîtea abuzuri. Toată Amazonia e întoarsă cu fundu-n sus.

— Zilnic sîntem bombardaţi cu rapoarte şi denunţuri — se ciupeşte de bărbie generalul Victoria —. Vin pînă şi comisii ţărăneşti, să protesteze, ' din sătucurile cele mai pierdute în junglă.

— Soldaţii dumneavoastră abuzează de femeile noastre — îşi mototoleşte pălăria în mîini şi îşi pierde vocea de intimidare primarul Paiva Runhui —. Mi-au necinstit o cumnăţică acum cîteva luni, iar săptămîna trecută au fost cît pe ce să-i facă felul nevesti-mi.

— Nu-s soldaţii mei, ci ai naţiunii — face gesturi împăciuitoare generalul Victoria —. Calm, calm, domnule primar. Armata deplînge sincer neajunsul provocat cumnatei dumitale şi va face tot ce-i stă în puteri spre a-i da satisfacţie.

— Acum siluirea poartă numele de neajuns ? — rămîne nedumerit părintele Beltrán —. Pentru că asta a fost, nu altceva, siluire în regulă.

— Pe Florcita au înhăţat-o doi în uniformă, cînd se întorcea de la cîmp, şi au călărît-o în plină potecă — îşi roade unghiile şi se frămîntă pe scaun primarul Teófilo Morey —. Cu un tir atît de precis încît acum e însărcinată, domnule general.

— Dumneata să mi-i identifici numaidecît pe abuzivii aceia, domnişoară Dorotea — face spume la gură colonelul Peter Casahuanqui —. Nu plînge, te rog nu plînge, vei vedea cum rezolv eu problema asta.

— Chiar credeţi c-o să ies aşa, afară ? — suspină Dorotea —. Eu, singură în faţa tuturor soldatilor ?

— Or să defileze pe-aici, prin faţa Corpului de gardă — se ascunde îndărătul reţelei metalice colonelul Maximo Dávila —. Dumneavoastră să-i priviţi de la ferestruică şi, de cum îi descoperiţi pe derbedei, mi-i arătaţi mie, domnişoară Jesus.

— Derbedei ? — împroşcă cu salivă părintele Beltrán —. Vicioşi, canalii şi mizerabili, mai curînd. Să-i facă asemenea afront **doñei** Asunta ! Să înjoseşti în halul ăsta uniforma !

— Pe Luisa Cánepa, slujnica mea, au violat-o un sergent, apoi un caporal şi-apoi un răcan — îşi şterge ochelarii locotenentul Bacacorzo —. Treaba l-o fi plăcut sau naiba ştie, domnule comandant, fapt e că acum se dedică curvăsăriei în stil mare, sub numele de Pechuga (Ţîţoasa), şi-l are ca proxenet atitrat pe un poponist poreclit Milcaras.

— Acum să-mi spuneţi cu care din tigoarele astea de nemernici doriţi să vă măritaţi, domnişoară Dolores — se plimbă pe dinaintea celor trei răcani colonelul Augusto Valdes —. Şi capelanul nostru vă mărită numaidecît. Alegeţi, alegeţi ; pe care vi-l doriţi drept tatăl viitorului dumneavoastră copilaş ?

— Pe soţia mea au tăvălit-o chiar în biserică — se ţine rigid pe o margine de scaun dulgherul Adriano Lharque —. Nu în catedrală, ci la Santo Cristo de Bagazán, domnule.

— Aşa este, dragi ascultători — rage în microfon crainicul „El Sinchi" —. Pe aceşti sacrilegi lascivi nu i-a oprit nici frica de Dumnezeu, nici respectul datorat sfintei Sale case, nici nobila căruntete a acestei demne matroane care a constituit deja tulpina a două generaţii din Loreto.

— Au început să tragă de mine, **ay** Bunule Isuse, vroiau să mă trintească pe dale — plînge doamna Cristina —. Erau beţi şi mă împroşcau cu măscări. Doamne, ce mi-au auzit urechile ! Chiar în faţa altarului, mă jur.

— I-au făcut asta femeii celei mai cuviose din tot Loreto, domnule general — tună şi fulgeră părintele Beltrán —. Au ultragiat-o de cinci ori !

— Şi pe fiică-sa şi pe o verişoară şi pe o finăr de-a ei, ştiu, Scavino — îşi suflă mătreaţa de pe epoleţi Tigrul Collazos —. Dar părintele ăsta, Beltrán, e de partea noastră ori ba ? Este ori nu este capelan de-al armatei ?

— Protestez şi ca preot şi ca soldat, domnule general — suge burta, bombează pieptul maiorul Beltrán —. Fiindcă aceste abuzuri incalificabile fac tot atîta rău instituţiei cît şi victimelor.

— Este foarte rău ce vroiau să-i facă pifanii domnei, fără îndoială — drege lucrurile, zîmbeşte împăciuitor, muşamalizează afacerea generalul Victoria — Însă rudele ei aproape că i-au omorît în bătaie, nu uitaţi. Am aici raportul medical : coaste rupte, hematoame, o ureche sfîrtecată. În cazul ăsta, scorul a fost nul, dragă domnule Doctor.

— La Iquitos ? — se opreşte din stropitul cămăşii şi ridică fierul încins Pochita —. **Uy**, ce departe ne trimiţi, Panta.

— Din lemn faci focul la care îţi gătesti mîncarea, din lemn ridici casa unde locuieşti, patul pe care dormi şi pluta cu care străbaţi riul — aţîrnă peste pădurea de capete nemişcate, de chipuri încordate şi de braţe întinse Fratele Francisco —. Din lemn cioplesti harponul care prinde **el paiche**, cursa care vinează dolofanul **ronsoco** şi sicriul în care îngropi mortul. Surorilor ! Fraţilor ! Îngenuncheaţi şi bateţi o mătanie pentru mine.

— Este o problemă cît toate zilele, Pantoja — dă din cap convins coloncul Lopez Lopez —. La Contamana, primarul a afişat o proclamaţie sfătuindu-i pe local-

Prezentare şi traducere de Mihai Cantuniari

Continuare în pag. a 15-a

Mario Vargas Llosa
Pantaleon
y las visitadoras

Seix Barral Biblioteca Breve

bridge

Diferenţa în egalitate

Între culoarea de treflă şi culoarea de caro nu există în bridge, nici o diferenţă de valoare. Două trefle, cinci trefle sau şapte trefle înseamnă tot atîtea puncte cît fac două carale, cinci carale sau şapte carale. Aceeaşi relaţie de echivalenţă există între culoarea de cupă şi culoarea de pică. Fiind egal de scumpe, cele două culori asociate nu sînt şi egal ordonate în cursul licitaţiei. Dacă după 1 la treflă poate urma 1 la caro, reciproca nu e valabilă, după 1 la caro neputînd urma decît 2 la treflă. Aşijderea în ce priveşte relaţia cupă-pică. Această diferenţă de succesiune între entităţi perfect egale valoric reprezintă o convenţie de bază a jocului de bridge, în absenţa căreia prima fază, licitaţia, nu s-ar putea desfăşura. Altfel spus diferenţa astfel stabilită e chiar fundamentul logic al licitaţiei. Îndeobşte, jucătorii de bridge iau lucrurile aşa cum sînt şi nu-şi pun întrebări teoretice în legătură cu bizara, totuşi, diferenţă între egalităţi. Ceea ce nu înseamnă că, teoretic, problema ar fi lipsită de semnificaţie. Ca să fie mai limpede să luăm un exemplu des întîlnit în armată : două persoane avînd acelaşi grad militar pot diferi între ele prin funcţia deţinută în ierarhie. În viaţa cazonă se şi spune, de altfel, că funcţia e mai tare decît gradul. În bridge se întîmplă la fel : trefla şi caroul sînt egale în grad, de asemeni cupa şi pica, dar ca funcţie caroul bate trefla iar pica bate cupa. Poate nu e bine zis „funcţie", mai just e să spunem „poziţie", căci despre asta e vorba, despre faptul că pica, respectiv caroul, au o poziţie mai bună decît cupa, respectiv trefla, ies, cu alte cuvinte, mai în faţă. Ca să folosesc un termen la modă aş zice că ele sînt liderii grupurilor de culori de aceeaşi valoare. Din asta s-ar putea (şi ar fi bine) să se înţeleagă că poziţia de lider nu acordă privilegii de valoare ci doar de situare contextuală. Liderul nu îşi subsumează gruparea de egali din care face parte dar o anunţă, aşa cum caroul nu-şi subsumează trefla ci îi premerge ca anunţ. Dacă toţi jucătorii de bridge ar înţelege cum trebuie acest lucru, licitaţia n-ar avea decît de cîştigat în precizie şi acurateţe. Pentru că e foarte important ca, avînd în mînă un grup de culori similare (treflă şi caro sau cupă şi pică), să anunţi culoarea-lider. De ce ? Ca să poţi licita la turul următor culoarea cealaltă şi, în caz de mis-fit cu partenerul să te întorci, pe acelaşi palier, la culoarea iniţială.

Laurenţiu Ulici

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Bucureşti

10 lei